

Masteroppgave

”Det er en dum ting å si at man forstår,  
hvis man ikke gjør det.”

Relasjonsskapende arbeid innenfor rammene av en  
miljøterapeutisk døgninstitusjon.

av

Roy C. Møllerud, kandidat nr. 615

og

Gro Bjørnerud Rønning, kandidat nr. 619

*Til Gisle*

*Uten deg hadde vi ikke vært  
de miljøterapeutene vi er i dag.*

## Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært et stort løft for vår faglige utvikling. Prosessen har vært lang og arbeidskrevende, og vi er nå meget glade for endelig å komme i mål.

Vi har mange å takke, og uten dem hadde vi ikke fått dette til.

Først og fremst vil vi takke alle våre informanter som stilte opp og delte sine tanker, erfaringer og synspunkter med oss.

Takk til vår veileder Halvor Fauske ved Høgskolen i Lillehammer, som har gitt oss gode og konkrete tilbakemeldinger underveis i prosessen.

Vi vil også rette en takk til Marianne Kveldstad, vår tidligere leder som var igangsetter av dette prosjektet. En stor takk også til Brita Utne, for ditt engasjement på våre vegne. Vi takker Egil Nygaard for god hjelp i prosjektets startfase. Vi takker også våre gode kolleger for godt samarbeid og inspirasjon.

En hjertelig takk til våre samboere og nærmeste familier som har stilt opp, holdt ut med og holdt av oss.

Vi takker hverandre for et kreativt, og tidvis strukturert samarbeid. Takk til oss.

Oslo, 1.mai 2012

Gro Bjørnerud Rønning og Roy C. Møllerud

## Sammendrag

Vårt utgangspunkt for å skrive denne oppgaven, henger tett sammen med at vi i mange år har hatt vårt virke i en miljøterapeutisk døgninstitusjon for barn. Vi har ofte opplevd at det er fagfolk som uttaler seg om kvaliteten på barn og foreldres opplevelser med avdelingen, uten at de selv har fått muligheten til å si noe om det. Som følge av dette har vi ønsket å rette fokus på barnas og foreldrenes relasjonsopplevelser i møte med miljøterapeutene. Vi har også ønsket å finne ut noe om hvilke tanker miljøterapeutene gjør seg om barn og foreldres relasjonsopplevelser. Vi har, med dette som utgangspunkt, formulert følgende problemstilling:

Hvordan opplever barna og deres foreldre det relasjonsskapende arbeidet i vår miljøterapeutiske døgnavdeling?

Hvordan tenker miljøterapeutene at barna og deres foreldre opplever det relasjonsskapende arbeidet?

Vi har benyttet teori vi har vurdert som relevant for relasjonsskapende arbeid innenfor rammene av en miljøterapeutisk døgninstitusjon. Vi starter med å redegjøre for miljøterapi i et historisk lys. Videre har vi sett på hva litteraturen sier om relasjonens betydning i miljøterapeutisk arbeid. Vi har forsøkt å utdype hva relasjonskompetanse, faglige relasjoner og intersubjektive møter innebærer i miljøterapeutisk sammenheng. Vi har sett på hva som kjennetegner en troverdig relasjon og gode miljøterapeuter. I tillegg har vi redegjort for enkelte elementer i tilknytningsteori og satt det inn i en miljøterapeutisk kontekst.

I vår studie har vi valgt å ha 3 informantgrupper. Disse er tidligere innlagte barn, deres foreldre og miljøterapeuter. Ved hjelp av et av et kvalitativt forskningsintervju, har vi intervjuet 3 barn og deres foreldre, og 2 miljøterapeuter. Til sammen har vi gjennomført 8 intervjuer.

I analysen fant vi noen nyanser i hvordan barn, foreldre og miljøterapeuter svarte i intervjuene. Det var ingen store variasjoner i svarene i forhold til hvordan foreldrene og barna opplevde det relasjonsskapende arbeidet, sammenlignet med hva miljøterapeutene tenkte om

barn og foreldres opplevelser. I store trekk formidlet barna og foreldrene at de opplevde det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen som godt. Miljøterapeutene mener også i det store og det hele, at barn og foreldre opplever det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen som godt. Vår studie viser i tillegg at alle 3 informantgruppene vektlegger at det å ha god nok tid er avgjørende i forhold til det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen.

# Innholdsfortegnelse

<b>FORORD</b> .....	<b>2</b>
<b>SAMMENDRAG</b> .....	<b>3</b>
<b>INNHOLDSFORTEGNELSE</b> .....	<b>5</b>
<b>KAPITTEL 1 INNLEDNING</b> .....	<b>8</b>
1.1 BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEMA .....	8
1.1.1 Egen forståelse av viktigheten av relasjonsskapende arbeid innenfor døgnavdelingens rammer .....	9
1.2 PROBLEMSTILLING .....	11
1.3 DENNE UNDERSØKELSENS Plass I FORHOLD TIL ANDRE STUDIER .....	11
1.4 AVGRENSNING .....	13
1.5 REDEGJØRELSE FOR SENTRALE BEGREPER .....	13
1.5.1 Miljøterapi.....	13
1.5.2 Miljøterapeut.....	14
1.5.3 Relasjon.....	15
1.5.4 Opplevelse .....	16
1.5.5 Miljøterapeutisk døgnavdeling.....	16
1.6 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	18
<b>KAPITTEL 2 TEORI</b> .....	<b>19</b>
2.1 MILJØTERAPI .....	19
2.1.1 Historisk tilbakeblikk på miljøterapi.....	19
2.1.2 Fellestrekk for moderne miljøterapeutisk behandling .....	23
2.1.3 Oppsummering .....	24
2.2 RELASJONENS BETYDNING I MILJØTERAPEUTISK ARBEID.....	25
2.2.1 Relasjonskompetanse og faglige relasjoner.....	26
2.2.2 Relasjon og det intersubjektive møtet.....	27
2.2.3 En troverdig relasjon .....	30
2.2.4 Kjennetegn ved gode miljøterapeuter .....	30
2.2.5 Forandringsarbeid .....	31
2.2.6 Aktiviteter som verktøy i relasjonsskapende arbeid.....	32
2.3 TILKNYTNINGSTEORI.....	33
2.3.1 Tilknytningsteori – en utviklingspsykologisk teori.....	33
2.4 WINNICOTT .....	35
2.5 JOHN BOWLBY.....	38
2.5.1 Indre arbeidsmodeller .....	39
2.6 DANIEL STERN .....	41
2.6.1 RIG-er.....	42
2.7 OPPSUMMERING .....	43
<b>KAPITTEL 3 METODE</b> .....	<b>44</b>
3.1. INNLEDNING .....	44
3.2 VALG AV FORSKNINGSDESIGN .....	44
3.3 Å FORSKE PÅ EGEN ARBEIDSPlass .....	45
3.4 INTERVJU SOM FORSKNINGSMETODE .....	46
3.4.1 Intervjuguide .....	47
3.5 TRIANGULERING.....	48

3.6 SPØRRESKJEMA .....	49
3.7 UTVALG.....	51
3.8 PROSESSEN I FORHOLD TIL DATAINNSAMLING .....	52
3.8.1 Spørreskjema.....	52
3.8.2 Intervju .....	53
3.8.3 Frafall.....	53
3.8.4 Etske overveielser.....	54
3.9 ANALYSEMETODE.....	56
3.9.1 Transkribering.....	56
3.9.2 Bruk av sitater .....	57
3.9.3 Koding, kategorisering og analyse.....	57
3.10 OPPSUMMERING .....	58
<b>KAPITTEL 4 ANALYSE OG DRØFTING .....</b>	<b>60</b>
4.1 INNLEDNING .....	60
4.2 FORVENTNINGER OG FØRSTEINTRYKK.....	61
4.2.1 Hva barna fortalte .....	62
4.2.2 Hva foreldrene fortalte.....	64
4.2.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	66
4.2.4 Oppsummering .....	68
4.2.5 Drøfting. Forventninger og førsteinntrykk.....	69
4.3 FAMILIEUKA .....	73
4.3.1 Hva barna fortalte.....	73
4.3.2 Hva foreldrene fortalte.....	74
4.3.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	75
4.3.4 Oppsummering .....	76
4.3.5 Drøfting. Familieuka.....	76
4.4 OM DET Å VÆRE EKTE.....	80
4.4.1 Hva barna fortalte .....	80
4.4.2 Hva foreldrene fortalte.....	81
4.4.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	82
4.4.4 Oppsummering .....	82
4.4.5 Drøfting. Om det å være ekte .....	83
4.5 TILKNYTNING .....	85
4.5.1 Hva barna fortalte.....	85
4.5.2 Hva foreldrene fortalte.....	86
4.5.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	87
4.5.4 Oppsummering .....	88
4.5.5 Drøfting. Tilknytning.....	88
4.6 RELASJON.....	91
4.6.1 Hva barna fortalte.....	91
4.6.2 Hva foreldrene fortalte.....	92
4.6.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	93
4.6.4 Oppsummering .....	95
4.6.5 Drøfting. Relasjon.....	95
4.7 GRENSESETTING OG STRUKTUR .....	97
4.1 Hva barna fortalte.....	97
4.2 Hva foreldrene fortalte.....	98
4.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	99
4.4 Oppsummering .....	100

4.7.5 Drøfting. Grensesetting og struktur .....	100
4.8 PÅVIRKNING OG BRUKERMEDVIRKNING .....	103
4.8.1 Hva barna fortalte .....	103
4.8.2 Hva foreldrene fortalte .....	104
4.8.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	105
4.8.4 Oppsummering .....	106
4.8.5 Drøfting. Påvirkning og brukermedvirkning .....	107
4.9 OM MILJØTERAPEUTENES TILGJENGELIGHET .....	109
4.9.1 Hva barna fortalte .....	109
4.9.2 Hva foreldrene fortalte .....	110
4.9.3 Hva miljøterapeutene fortalte .....	111
4.9.4 Oppsummering .....	112
4.9.5 Drøfting. Om miljøterapeutenes tilgjengelighet .....	113
<b>KAPITTEL 6 AVSLUTNING.....</b>	<b>116</b>
6.1 OPPSUMMERING AV FUNN.....	116
6.1.1 Avsluttende kommentar .....	118
6.2 OPPGAVENS BEGRENSNINGER.....	118
6.3 VIDERE FORSKNING .....	119
<b>LITTERATURLISTE.....</b>	<b>120</b>
<b>APPENDIKS.....</b>	<b>126</b>



# Kapittel 1 Innledning

## 1.1 Begrunnelse for valg av tema

Temaet for oppgaven er relasjonsskapende arbeid innenfor rammene av en miljøterapeutisk døgninstitusjon for barn.

Etter å ha jobbet mange år i en miljøterapeutisk døgninstitusjon for barn, er vår erfaring at det fokuseres lite på de innlagte barnas opplevelser i møte med institusjonen og menneskene som befinner seg i den. Man tilstreber forståelse av barnet og barnets familie, men det brukes lite tid på å finne ut av hvordan barnet og familien opplever sine møter og relasjoner med avdelingens personale. Vi har gjennom flere år opplevd at det er fagfolkene på institusjonen som vurderer kvaliteten på relasjonen de har med foreldre og barn. I dette tenker vi at det ligger en form for objektivisering av barna og foreldrenes opplevelser (Røkenes og Hansen, 2002). Fagfolks opplevelser er uomtvistelig fagfolks opplevelser, og barn og foreldres opplevelser er deres opplevelser og ingen andres.

Etter vår kjennskap, så finnes det ikke så mange undersøkelser som tar for seg barn- og foreldres relasjonsopplevelser i forhold til miljøterapeuter i en døgninstitusjon, men det finnes andre undersøkelser som støtter opp under viktigheten av relasjonsskapende arbeid. Dette tar vi opp i avsnittet som tar for seg denne studien i forhold til andre lignende undersøkelser.

Vi håper og tror at denne undersøkelsen kan være med på å sette fokus på relasjonsskapende arbeid, siden dette er et så viktig aspekt ved miljøterapien. Det kan til tider virke som om miljøterapeutisk arbeid må vike for mer formaliserte og programfestede tilnærminger til behandling. Dette ser vi eksempelvis i metoder som PMT (parent management training), som er anbefalt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2001). I kognitiv atferdsterapi som kan være manualbasert, eksemplifisert ved Coping Cat (Kendall, Martinsen og Neumer, 2006), hvor vi mener det legges lite vekt på relasjonen mellom terapeut og klient. Vår erfaring etter mange års arbeid i feltet, er at manualbaserte metoder til tider kan komme i konflikt med driften av miljøterapien. Dette kan skje hvis den manualbaserte, og mer formaliserte formen for terapi, blir hovedfokus i behandlingen, og at miljøterapi tilbudet kan bli redusert til noe som ligner mer på et omsorgstilbud enn et miljøterapeutisk tilbud. Videre

kan det skape utfordringer ved at den er så individuelt orientert at den går på tvers av miljøterapeutiske grunnprinsipper.

I en tid hvor vi opplever at terapi og arbeid med barn og unge heller mot behaviorisme og belønningssystemer, hvor resultatene skal måles og telles, og hvor drivkraften for endring er rettet mot eksterne faktorer i kraft av belønninger, ønsker vi å rette fokus på det relasjonelle, og barnets og foreldrenes opplevelser av dette.

Vatne (2006) hevder at det eksisterer svært lite forskning på feltet miljøterapi, og noe av det vi ønsker med denne undersøkelsen, er å aktualisere miljøterapifaget. Etter å ha gått gjennom litteratur som tar for seg miljøterapi, er det interessant å merke seg at det er få miljøterapeuter som skriver om sitt eget fag. Ved å skrive denne masteroppgaven, ønsker vi å gjøre noe med dette.

### **1.1.1 Egen forståelse av viktigheten av relasjonsskapende arbeid innenfor døgnavdelingens rammer**

Når barn og deres foreldre kommer til en miljøterapeutisk døgnavdeling, innebærer dette usikkerhet og utrygghet både hos foreldre og deres barn. De har med seg en historie som kan bære preg av nederlag og sorg. De som skal motta hjelpen og skal møte nye mennesker fra hjelpeapparatet, må ofte tilpasse seg i forhold til hvor møtet skal finne sted, samt i forhold til når møtet skal være. Når det gjelder kontaktetablering og relasjonsskapende arbeid innenfor rammene til en miljøterapeutisk døgninstitusjon, er det mange faktorer som spiller en rolle for hvordan denne prosessen skal foregå.

Thorgaard og Haga (2009) sier noe om at de som skal motta behandling, befinner seg i en meget spesiell situasjon, hvor de er spesielt sårbare for nye opplevelser med nye bekjenskaper. I sitt første møte med en miljøterapeutisk døgnavdeling, er det avgjørende at barna og deres foreldre blir møtt av miljøterapeuter som er åpne og aksepterende for hva foreldre og barn formidler av sine frustrasjoner, sorger og nederlag. Videre vil det være svært viktig at miljøterapeutene tar på alvor historien de har med seg, og utviser forståelse og respekt for hvordan barna og foreldrene opplever og håndterer sine første møter med avdelingens miljøterapeuter (Thorgaard og Haga, 2009). Noe av det viktigste for barn og foreldre i en sann situasjon, er å forsøke å skape trygghet så raskt som overhodet mulig. Vi

tenker at opplevelsen av trygghet forutsetter at man føler seg trygg på de menneskene som er rundt en til enhver tid.

Vår opplevelse er at barna som kommer til avdelingen mangler relasjonskompetanse på ulike nivåer. Dette medfører at de fort kan bli ensomme, utvikler et dårlig selvbilde og lav selvfølelse. Mange av dem trekker seg etter hvert vekk fra sosiale arenaer som skole og samvær med jevnaldrede. Det kan virke som om disse barna har en relasjonshistorie som gjør det vanskelig for dem å knytte bånd mellom seg og andre, samt stå i relasjoner over tid. Vi hører ofte at de har ”brukt opp nettverket” sitt, og at ”ingen tåler dem”. Noe av det viktigste, om ikke det viktigste vi kan gjøre, er å forsøke å gi disse barna et tilbud om kontakt og tilgjengelighet over tid, med en kvalitet fra den voksne slik at barna kan skape seg en annerledes og utvidet relasjonshistorie, som de kan bruke utenfor avdelingen.

Det miljøterapeutiske territoriet vil for disse barna være en treningsarena hvor de kan prøve å feile i sitt samspill med voksne som tåler dette. Her vil det finnes en struktur som barna kan rive og slite i som miljøterapeutene skal forvalte i henhold til hva som er best for barnet. Strukturen representerer for oss et verktøy som har flere funksjoner. Noe av det viktigste den hjelper oss med, er å skape overgangssituasjoner som igjen hjelper oss med det relasjonsskapende arbeidet.

## **1.2 Problemstilling**

Som nevnt for begrunnelsen for valg av tema, eksisterer det lite forskning på miljøterapi, og det er få miljøterapeuter som forsker innenfor eget fagfelt. Med utgangspunkt i egen forståelse av betydningen av det relasjonsskapende arbeidet, ønsker vi å få frem brukernes opplevelser. Vi ønsker derfor å sette fokus på barn og foreldres opplevelser i møte med det relasjonsskapende arbeidet ved vår miljøterapeutiske døgnavdeling. Vi ønsker også å se på hvilke tanker og oppfatninger miljøterapeutene har vedrørende barn og foreldres opplevelse av det relasjonsskapende arbeidet.

Vår problemstilling er som følger:

Hvordan opplever barna og deres foreldre det relasjonsskapende arbeidet i vår miljøterapeutiske døgnavdeling?

Hvordan tenker miljøterapeutene at barna og deres foreldre opplever det relasjonsskapende arbeidet?

## **1.3 Denne undersøkelsens plass i forhold til andre studier**

Som nevnt skriver Vatne (2006) at det finnes svært lite publisert forskning på feltet miljøterapi, og hun hevder at fokuset, spesielt innenfor psykiatrien, har vært på individuelle behandlingsmetoder og den individuelle kontakten mellom pasient og terapeut. Hun hevder videre at behandlingsmiljøet er redusert til å være et sted hvor pasienten er mens behandlingen pågår. Dette kan være noe av årsaken til at forskningslitteraturen ikke har fokusert på de muligheter og begrensinger som ligger i et avdelingsmiljø. Vi har gjort litteratursøk for å finne undersøkelser som ligner denne. Vi har så langt ikke funnet noen tilsvarende undersøkelser, men velger her å trekke fram noen som vi mener er relevante i forhold til vår studie.

Vatne (2006) trekker frem Friis' studie fra 1981, som tok for seg hvilket avdelingsmiljø psykotiske pasienter foretrakk, og det kom her fram at et miljø som bar preg av støttende relasjoner, var viktige for de innlagte pasientene. Grotle (2004) fant at relasjonen mellom bruker og behandler har stor betydning. Løkholm (2006) peker på betydningen av kunnskap

som nødvendig redskap for refleksjon, og erfaring som viktigste kilde til utvikling av ferdigheter i yrkesrollen, med tillit, pålitelighet, respekt og medmenneskelighet som sentrale verdier. Larsen, Isberg og Iversen (1990) vektlegger betydningen av at det finnes egnede og kunnskapsrike miljøterapeuter i institusjonen, og slike miljøterapeuter er en forutsetning for et godt behandlingsarbeid og for gode resultater. Lange (1991) understreker hvor viktige miljøterapeutene er i behandlingssamspillet med ungdommene. Solberg (1993) påpeker betydningen av å ha profesjonelle miljøterapeuter som kan gå inn i forskjellige roller, med fokus på miljøterapeutene som gode modeller og identifikasjonsfigurer, og de skal kunne gi omsorg og kontakt og være aktivt deltakende i aktiviteter med ungdommene.

Svendsen (2007) trekker frem Kaszdin, Siegel og Bass (1990) som finner at den terapeutiske relasjonen er den viktigste dimensjonen i forhold til et godt resultat, og at relasjonen mellom barn og terapeut er ekstremt viktig vedrørende graden av endring i terapien. Svendsen (2007) trekker også fram Jensen (et al., 2005) sin studie som viser at arbeidsallianse mellom barn og terapeut ikke bare avhenger av barnets forståelse av terapiprosessen. Alliansen er også avhengig av foreldrenes forståelse, samt hvordan de ble involvert og støttet opp om barnets deltagelse i terapiprosessen.

I 2004 ble det gjort en omfattende undersøkelse av barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner i Stor-Britannia på oppdrag fra det britiske helsedepartementet. I og med undersøkelsens omfang, anser vi den for å være en mer kvantitativ studie, men den tar også for seg relasjonens betydning mellom bruker og behandler. Denne undersøkelsen sier blant annet at det er to ting som er viktige i forhold til å få til en positiv utvikling for barna/ungdommene etter endt institusjonsopphold: lengde på oppholdet og relasjonen mellom barn/ungdom og behandler(e), (Jacobs et al., 2004).

Når det gjelder forskning med fokus på relasjonens betydning, er det også viktig å trekke fram Hubble, Duncan, og Miller (1999). De finner fire hovedfaktorer som kan forklare en bedring i pasientens psykiske helsetilstand: utenomterapeutisk påvirkning (40%), relasjon til terapeut (30%), placebo (15%) og teori/metode (15%). Den største faktoren for bedring er altså forhold som ligger utenfor terapien, for eksempel pasientens egen styrke og støtte fra omgivelsene. Relasjonen til terapeuten kommer som nummer 2, og er, ut fra deres forskning, helt klart mer betydningsfull enn hvilke metoder eller teorier terapeuten anvender i terapien.

## **1.4 Avgrensning**

Vår studie er avgrenset til en miljøterapeutisk døgnavdeling for barn mellom 10 og 14 år. Utvalget vårt består av tidligere innlagte barn og deres foreldre, samt miljøterapeutene som jobbet ved avdelingen i tidsrommet 2007 til 2008. Studien er avgrenset med tanke på tema, problemstilling og valg av metode.

## **1.5 Redegjørelse for sentrale begreper**

Vi vil her redegjøre for de meste sentrale begrepene i oppgaven.

### **1.5.1 Miljøterapi**

Vi har her tatt med det vi velger å betrakte som noen forklaringer på hva miljøterapi er. Ingen av dem er like, men forklaringene tar allikevel opp i seg mye av det samme. Det samme i kraft av at det legges vekt på at utviklings- og forandringsarbeid skjer i samspill med andre mennesker innenfor et miljøterapeutisk rammeverk.

Miljøterapi er en slags intensiv livserfaring- og læringsprosess i en atmosfære som gir trygghet og omsorg nok til at de kan prøve, feile og lære underveis både om seg selv og andre, og som gir nok motstand eller utfordringer til at det er noe å vokse i forhold til, avstemt til den enkeltes muligheter og utgangspunkt (Furuholmen, 1993, s.99)

Vi mener at denne forklaringen også tar opp i seg målet med økt sosial fungering, samt relasjonsskapende arbeid. Vi forstår atmosfæren som institusjonens arena med dens miljøterapeuter som skal tilrettelegge for trygghet, samtidig som de skal gi nok motstand for den enkelte. De skal tilby et differensiert kontaktilbud, hvor en lærer om seg selv og andre. Dette foregår i samspill med andre mennesker.

Miljøterapi er en realitets- og aktivitetsbetonet behandlingsmetode, der er psykologisk, pædagogisk og sosialt begrundet. Den anvendes over for forskjellige typer af klienter i forskjellige typer af behandlingsregier, og består i, at kvalificerede miljøterapeuter bevidst udnytter de terapeutiske muligheder, der ligger i miljøaktiviteterne. Formålet er, at klienterne opnår en bedre praktisk og/eller social funktionsmåde (Bechgaard, 1992, s. 13).

Med formålet om at klienten skal oppnå en bedre sosial funksjonsmåte, tolker vi dette dit hen at det pekes på utvikling av den sosiale kompetansen. Dette handler om samspill og å stå i relasjoner med andre mennesker i ulike situasjoner på ulike nivåer.

En systematisk og gjennomtenkt tilretteleggelse av miljøets psykologiske, sosiale og materielle/fysiske betingelser i forhold til individets og gruppens situasjon og behov. Hensikten er å fremme deres muligheter til læring, mestring og personlig ansvar (Larsen og Selnes, 1975, s.14).

Larsen og Selnes (1975) sin forklaring henger godt sammen med Mørkegaard og Voetmann (2000), som sier at miljøterapi består av to grunnleggende tilbud: ramme og kontakt. Rammen og strukturen er tilrettelagt at de i kraft av ytre kontinuitet gir gjenkjennelse og forutsigbarhet som virker angstdempende. Ved å tilrettelegge rammene på denne måten, vil det være lettere for barnet å ta i bruk kontaktilbudet. Rammer og kontakt utgjør en helhet som til sammen gir utviklingsmuligheter.

Når vi ser tilbake på alle forklaringene ovenfor, har alle tatt opp i seg målsetning om utvikling med relasjonsskapende arbeid som utgangspunkt. Alle sier noe om at utviklingen skjer i samspill med andre mennesker. Når det gjelder barn og unge på institusjon skjer dette fortrinnsvis sammen med miljøterapeutene. Forklaringene ovenfor redegjør for hva miljøterapi kan være. Vår forståelse av miljøterapi er i tråd med forklaringene ovenfor. I denne studien vil vi legge vekt på vår forståelse av at miljøterapi og relasjonsskapende arbeid henger tett sammen.

### **1.5.2 Miljøterapeut**

Begrepet miljøterapeut, annerledes voksen og de voksne på institusjonen vil bli brukt om hverandre. De henviser til de samme menneskene, det vil si de voksne som jobber som miljøterapeuter i den miljøterapeutiske døgningstitusjonen.

En miljøterapeut i denne sammenhengen er en fagperson med sosialfaglig bakgrunn på høyskole/universitetsnivå, som jobber i turnus med dag, kveld, natt på vår miljøterapeutiske døgnavdeling.

### 1.5.3 Relasjon

Vi har ikke funnet noen forklaring som fokuserer på relasjoner med barn. Svendsen (2007), skriver at den terapeutiske relasjon med barn, ikke er et enhetlig begrep, og vi støtter oss derfor til andre forklaringer.

Vi vil her forsøke å redegjøre for hvordan begrepet relasjon kan forstås, og samtidig vise at relasjonsbegrepet ikke er noe entydig begrep med et klart innhold. Det finnes flere forklaringer på hva en relasjon faktisk er og hva den bør inneholde.

Skau (1996) mener at profesjonelle relasjoner i utgangspunktet er alle former for forhold med mennesker, hvor den enes handling overfor den andre skjer i form av lønnet arbeid. Ett fellestrekk her, er at relasjonene finner sted innefor ramme av profesjonell makt og kontroll, samtidig som de skal sikre klienten hjelp, omsorg, læring eller behandling.

I det øyeblikket en eller annen følelse strømmer mellom klienten og sosialarbeider, vil en relasjon dannes mellom dem. De begge vil uttrykke eller gi fra seg den samme følelsen, de vil kunne uttrykke eller formidle forskjellige, eller kanskje motstridende følelser eller...én kan uttrykke eller formidlet følelser og den andre vil kunne ta imot dem og svare. I alle fall, en kjede, eller en strøm, av følelser utveksles og erfares mellom de to personene. Uansett om denne samhandlingen skaper en følelse av samhold eller motvilje, så er de to personene for en periode "lenket til" eller "tilknyttet" hverandre (Perlman, 1957 : 65-66).

Det emosjonelle aspektet trekkes frem i denne beskrivelse av relasjon. Her understrekes det at følelsen av omsorg eller ivaretagelse blir opplevd av begge parter. Her vektlegges også at det er en form for gjensidighet i relasjonen.

Vera engasjerte i og ynskja å nå og forstå kjenslene til kvarandre(...)skal kontaktilhøvet vera med på å inspirera klienten til vekst og utvikling, må det vera samansett av ei blanding av omsorg, støtte og konfrontasjon. Konfrontasjon kan gjevast med varme og omsorg og kan då vera eit uttrykk for at me bryr oss om kvarandre (Askeland, 1994, s.34).

Askelands forklaring har fokus på vekst og utvikling, og det er terapeuten som har ansvar for at innholdet i relasjonen skal være endringsskapende og utviklingsfremmende.



Vatne (2006) skriver at i nyere litteratur pekes det på at ikke-spesifikke kvaliteter ved relasjonen til pasienten er av større betydning enn spesifikke terapeutiske teknikker. Det å bli møtt av terapeuten med respekt, varme, tillit og troverdighet er kvaliteter som er nevnt av pasienter. Empatisk sensibilitet fra terapeuten er tatt fram som en grunnleggende egenskap

Vår forståelse av relasjon henger sammen med forklaringene ovenfor. Forklaringene tar opp i seg elementer som er i tråd med hvordan vi forstår relasjonsbegrepet. Dette er elementer som utveksling av følelser, samhandling, holdning, endring og utvikling. Vi tenker at dette er elementer som preger forholdet mellom miljøterapeut og barn og foreldre, hvor miljøterapeuten har hovedansvaret for relasjonens kvalitet.

#### **1.5.4 Opplevelse**

Begrepet opplevelse er et abstrakt begrep. Bruscia (1995), hevder at forskning på opplevelse dreier seg om hvordan en person oppfatter, sanser, føler og tenker om noe. Dette vil være vår forståelse av begrepet opplevelse.

I vår studie vil opplevelse dreie seg om hvordan barna, foreldrene og miljøterapeutenes oppfatter, sanser, føler og tenker om det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen.

#### **1.5.5 Miljøterapeutisk døgnavdeling**

Miljøterapeutisk døgnavdeling, avdeling og institusjon vil bli brukt om hverandre, og viser til det samme, det vil si den miljøterapeutiske døgnavdelingen hvor datamaterialet er hentet fra. En miljøterapeutisk døgnavdeling i denne sammenhengen, er en institusjon underlagt Lov om Psykisk helsevern. Det er lokal barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk som søker barn inn til avdelingen. Avdelingen har 6 plasser, og gir et miljøterapeutisk døgntilbud til barn mellom 10 og 14 år, 5 døgn i uken. Rundt hvert barn er det et team med 2 miljøterapeuter, som har særkontaktansvar, og 1 pasientansvarlig, som er lege eller psykolog.

Avdelingen jobber ut fra en fireleddet modell, som inneholder en forvernsperiode, en utredningsperiode, behandlingsperiode, samt en ettervernsperiode. Tidsrammen for oppholdet er lagt opp til at barna blir utredet i løpet av 8 uker, og får etter dette et behandlingstilbud som kan vare fra 3-6 måneder. Ettervernet har en tidsramme på inntil 1 år.

Barna som kommer til avdelingen, har svært ofte sammensatte psykiske vansker. Etter å ha gått gjennom journaler for pasienter innlagt mellom 2003 og 2007 (27 barn), ser vi at de fleste barna ved innsøkning har med seg en kompleks problematikk. De vanligste problemområdene blant disse barna er atferdsvansker (64%), tristhet/depresjon/sorg (27%) og skolefravær (27%). Videre ser vi at mange av barna og deres familier står overfor ulike miljøbelastninger, hvor belastninger i familien er mest vanlig.

Avdelingen har en fast struktur. Dette innebærer at det er faste rutiner som gjentar seg hver dag. Det er hensiktsmessig å vise denne strukturen, siden vi mener den er en viktig del av det miljøterapeutiske rammeverket for relasjonsskapende arbeid.

En uke kan se slik ut:

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
08:00	Vekking	Vekking	Vekking	Vekking	Vekking
08:30	Frokost	Frokost	Frokost	Frokost	Frokost
09:00			Rydde rom		
09:30	Skole	Skole		Skole	Skole
10:00			Skole		
11:30	Lunsj	Lunsj	Lunsj	Lunsj	Skoleslutt/Lunsj
12:15	Skole		Skole	Skole	
12:30		Skole			Planlagt hjemreise
14:00	Skoleslutt		Skoleslutt	Skoleslutt	m/henting
14:30		Skoleslutt			Før 16:00
16:00	Middag	Middag	Middag	Middag	
17:00	Ettermiddagsmøte	Ettermiddagsmøte	Ettermiddagsmøte	Ettermiddagsmøte	
18:00	Hobbyrom	Gym/Fysisk akt.	Kino/Ut av huset	Fri akt.	
20:00	Kveldsmat	Kveldsmat	Kveldsmat	Kveldsmat	
21:30	Legge seg	Legge seg	Legge seg	Legge seg	
22:00	Ro	Ro	Ro	Ro	

## **1.6 Oppgavens oppbygging**

Denne oppgaven består av 5 kapitler. Det første kapitlet er et innledningskapittel, hvor vi presenter tema, problemstilling, avgrensning og begrepsavklaring. Det andre kapitlet er et teorigapittel hvor vi redegjør for det vi mener er relevant teori. Oppgavens tredje kapittel tar for seg metodevalg, prosessen med datainnsamling og analyse. Det fjerde kapitlet dreier seg om presentasjon av resultater, analyse og drøfting. Det 5. og siste kapitlet er et avslutningskapittel.

## **Kapittel 2 Teori**

I dette kapitlet vil vi redegjøre for faget miljøterapi. Vi vil presentere faget i en historisk sammenheng, samt vise hvilke teoretiske retningslinjer som har vært med på å prege faget. Videre vil vi forsøke å redegjøre for relasjonens betydning for miljøterapeutisk virksomhet. Så vil vi ta for oss elementer av tilknytningsteori, som vi mener er spesielt i forhold til relasjonsskapende arbeid innenfor miljøterapeutiske rammer på en døgninstitusjon.

### **2.1 Miljøterapi**

Vi mener det er relevant for denne undersøkelsen å redegjøre for hvor komplekst og forskjellig miljøterapi faget kan fortone seg, og samtidig forsøke å peke på relasjonens og det relasjonsskapende arbeidets betydning innenfor fagfeltet. Vi ønsker derfor å streke opp de historiske linjene samt redegjøre for noen av de teoretiske tilnærminger som har preget fagfeltet.

#### **2.1.1 Historisk tilbakeblikk på miljøterapi**

Miljøterapeutisk jobbing med barn og unge slik vi ser den i dag, hadde sin begynnelse på 50-tallet, og utviklet seg til å bli en egen fagtradisjon gjennom 60- og 70-tallet (Grønvold, 2000). Gjennom mange år har miljøterapien tatt opp i seg ulike faglige tenkemåter, og plattformen den står på er helhetsorientert og omfattende. Faget har slik vi forstår det, aldri vært noe ensartet fag med egne begrep og faguttrykk. Det har måttet låne uttrykk og tenkemåter fra andre fag, eksempelvis fra psykologi, pedagogikk og sosiologi. Vi mener at faget på grunn av dette er sårbart, og med dette en utfordring i forhold til hva det skal innholde, og hvilke kriterier som skal ligge til grunn for at det skal kalles miljøterapi. Faget har utviklet seg i takt med teorier og tenkemåter som har vært populære opp gjennom årene. Man kan ane konturene av samfunnsmessige politiske føringer i hvordan miljøterapien har utviklet seg. Fokus har sakte dreid seg fra et mer kollektivt fokus til å legge mer vekt på enkeltindividet (Grønvold, 2000).

Miljøterapiens fremvekst kan ha sammenheng med ytre forhold og begivenheter på 50-tallet. Grønvold (2000) trekker frem nye sosialfaglige perspektiver. Det var press fra politisk og faglige hold om mer fokus på sosiale betingelser hos folk. Det første institutt for sosiologi ble opprettet ved Universitetet i Oslo, og utdanning av sosionomer og kurs for institusjonsledere ble igangsatt. Det var økende interesse for sosial- og gruppepsykologiske perspektiver. Erikson kom med ny tenkning med den ego-psykologiske utviklingsteorien som satte søkelyset på sosiale forutsetninger for barns utvikling. Miljøterapien var preget av ego-psykologiens syn på utvikling og behandling. Først og fremst vektla man her barnas drifter og behov, hvor problemene hadde sammenheng med høyt drifts- og spenningsnivå. (Grønvold, 2000).

For å bli kjent med egne drifter og for å redusere spenningsnivået, skulle dette leves ut. Det krevde mye av personalet og av miljøet. Hvis noe ble ødelagt, skulle det repareres eller byttes ut straks. Det ble lagt stor vekt på ytre struktur og forutsigbarhet, siden man mente at barna og ungdommene hadde en dårlig utviklet indre struktur. Hovedperspektivet skulle være å dekke grunnleggende behov og knytte kontakt og trygghet til barnet (Grønvold, 2000). Dette er, slik vi kjenner det, mye av utgangspunktet for miljøterapeutisk jobbing også i dag. Hvis dette var oppnådd, var tanken at de normale utviklingsprosessene ville komme i gang igjen og dermed sørge for utviklingen videre. Mye av utfordringene lå i hvordan man kunne støtte opp rundt barnet i situasjoner i miljøet slik at utfordringene som barnet møtte stod i et passende forhold til barnets kapasitet. Det var viktig å tilrettelegge for situasjoner der det var balanse mellom frustrasjon og støtte. Slike situasjoner mente man ville konfrontere barnet med sine egne utfordringer og konflikter på en hensiktsmessig måte tilpasset barnet selv. Miljøterapeutenes hovedoppgave var å tilrettelegge situasjoner eller gripe inn der det var nødvendig slik at barnet møtte passe utfordring. Videre hadde samtaler en sentral plass i den psykodynamisk orienterte miljøterapien. Samtalene foregikk i miljøet der situasjonene oppstod, og personalet kalte dem for ”situasjonssamtaler”. Målet med disse samtalene var at de skulle være problemløsende i forhold til situasjonen som barnet hadde vært i, samt at de skulle være til hjelp for barnets utvikling og endring (Grønvold, 2000).

Selv om det hadde vært forsøk på å modernisere institusjonene ved å utdanne de ansatte, bar hverdagen i institusjonene allikevel preg av hard disiplin, autoritære holdninger, og det ble også avdekket tilfeller av overgrep. (Grønvold, 2000). I 1952 ble det nedsatt et utvalg av kompetente personer på oppdrag fra myndighetene som skulle vurdere den offentlige

omsorgen, her spesielt institusjonene, av barn og unge. Utvalget ble kalt "Utvalget for psykisk barnevern", og det var ferdig med sin utredning i 1956 hvor de anbefalte en fagvitenskapelig og behandlingsorientert tilnærming til barne- og ungdomsproblemene. De la vekt på å forstå atferdens årsaker og psykologiske funksjon, og dette skulle være utgangspunkt for behandlingen. De vektla et helhetssyn som tok opp i seg emosjonelle, sosiale og personlige faktorer, og så på det som et gjensidighetsforhold mellom person og miljø. Med et dynamisk gjensidighetsforhold mellom person og miljøet, forstår vi miljø som representant for omverdenen og dens mennesker. Og med personlige, emosjonelle og sosiale faktorer, er det naturlig for oss å tenke at dette er elementer som hører til som bestanddeler i relasjoner mellom mennesker. Dette er prinsipper som vi i dag kjenner som grunnpilarer i miljøterapeutisk arbeid, som vi mener er med på støtte viktigheten av det relasjonsskapende arbeidet (Grønvold, 2000).

Nye typer institusjoner dukket opp, og disse ble kalt behandlingshjem. De var små institusjoner med tett bemanning som ville skape rammer for å etablere relasjoner mellom barna/ungdommen og personalet som jobbet der. I relasjonen var det muligheter for å bearbeide emosjonelle vansker som var årsaken til atferdsproblemene Dette var sammenfallende med de moderne tankene som var hentet fra psykoanalytisk/psykodynamisk teori. Behandlingshjemmene ble etablert på 60-tallet og i begynnelsen av 70-tallet (Grønvold, 2000).

I 1950 ble den første barnepsykiatriske avdelingen opprettet på Rikshospitalet, samt at miljøet rundt legen Nic Waal ble etablert. Dette var to fagkretser som i utgangspunktet var uenig i hvordan barnepsykiatrien skulle utvikles, og begge miljøene innledet et samarbeid med hvert sitt barnehjem. Psykoterapeutene veiledet personalet slik at de kunne hjelpe barna på en måte som støttet oppunder terapien. Miljøterapi hadde ikke fått sitt navn på denne tiden. Med dette som utgangspunkt, hvor personalet ennå ikke hadde status om miljøterapeuter, kan en tenke seg at miljøterapien heller ikke hadde noen status som behandlingsform eller behandlingsmetode. Terapien var det som skjedde i det lukkede rom med terapeuten. Grønvold (2000) skriver at det var episoder hvor barna ikke ville gå til individualterapi, og det hendte da at psykoterapeut og personalet samarbeidet om å skape terapeutiske effekter på barnehjemmet. Dette var arbeid som var systematisk planlagt, og man kan ane konturene av miljøterapien slik som mange kjenner den i dag. Etter hvert satte personalet på barnehjemmene krav om å bli ansett som selvstendige terapeuter. Dette ble støttet spesielt opp

av psykoterapeutene som kretset rundt Nic Waal. Institusjonspersonalt hentet mye inspirasjon fra Barnbyn Skå, utenfor Stockholm. Livet og arbeidet her var i lang tid et forbilde for utbyggingen av behandlingshjemmene i Norge (Grønvold, 2000).

Etter hvert gikk man mer bort fra et problemfokusert menneskesyn, representert ved psykoanalysen, over til å fokusere på menneskenes opplevelse med et utgangspunkt. Med dette fokuset var det mer hensiktsmessig å ta tak situasjonen her- og nå i stedet for å fokusere på fortiden. Det ble lagt vekt på mer helhetsorientert tenkning som så enkeltmennesket i sin samfunnsmessige sammenheng (Grønvold, 2000).

I kjølvannet av den humanistisk-eksistensialistiske tradisjonen, kom kollektivmodellen, hvor det var lagt stor vekt på at institusjonen skulle være troverdig, hvor miljøterapeutene skulle bo og leve sammen med barna/ungdommene. Dette for å skape annerledes relasjoner, og for at institusjonen skulle oppleves som helhetlig og konsistent. Grønvold (2000) skriver at barne- og ungdomspsykiatriens miljøterapi ikke er basert på modellen for terapeutisk samfunn. Dette fordi denne tenkningen var relatert til voksne mennesker som har evner å delta i demokratiet i institusjonssamfunnet. Grønvold (2000) hevder at barn ikke har denne evnen.

Den terapeutiske samfunnsmodellen ga allikevel mange retningslinjer for hvordan en miljøterapeutisk organisasjon kunne organiseres, spesielt ved at alle ledd i organisasjonen burde rettes inn mot hovedmålet; å legge til rette for utvikling hos den enkelte klient/beboer. Flere av disse retningslinjer ble styrende for personalets samarbeid i behandlingshjemmene. Eksempler på dette var grunnleggende holdninger i forhold til åpenhet og demokrati, samt at alle ansatte skulle ha samme verdi og betydning for arbeidet. Alles meninger ble vektlagt. Denne flate strukturen hadde stor betydning innenfor behandlingshjemmene frem til begynnelsen av 1980 (Grønvold, 2000).

Det miljøterapeutiske feltet har også vært preget av kommunikasjonsteori, og med dette perspektivet som utgangspunkt, hadde man fokus på samspillet og relasjonen mellom mennesker. All handling eller atferd ble sett på som kommunikasjon. Det finnes andre måter å kommunisere på enn gjennom verbalt språk, samt at atferd ikke er en tilfeldig handling, men har mening og er rettet mot andre. En av miljøterapiens oppgaver var å få tak i hva barnet/ungdommen egentlig mente med sin væremåte. Videre var målet å bidra økt kommunikasjonskompetanse både i nære relasjoner og på sosiale arenaer (Grønvold, 2000).

På 70-tallet var fokuset rettet mot atferd og atferdsanalyse, og Skinners modell for å analysere atferd i situasjonsmessige sammenhenger ble brukt. Miljøterapien ble med denne tilnærmingen mer formalisert, og det ble tatt i bruk observasjonsmanualer og faste rutiner for hvordan resultater skulle analyseres. Metoder og teknikker som modell-læring, tegnøkonomi og kjeding ble brukt innenfor denne tradisjonen. Man fokuserte også her på her-og-nå-situasjonen, og la mindre vekt på historien (Grønvold, 2000). Vi mener at disse tankene fortsatt er aktuelle, og det finnes virksomheter som benytter seg av dem.

Vi hevder at en slik form for tilnærming, vil risikere at barnet retter motivet for endret atferd mot belønningen, og fokuset på å endre atferd blir tonet ned. Videre tenker vi at en slik form for tilnærming ikke hjelper barnet til å bearbeide egen historie og uheldige relasjonserfaringer. Vi hevder at det er betenkelig å operere med begrep som lovmessigheter vedrørende behandling av mennesker. I dette ligger det noe statisk, og vi tenker at denne tilnærmingen ikke tar nok opp i seg det dynamiske og følelsesmessige barnet som subjekt. Vi synes også at det er interessant å merke seg at relasjonsaspektet er nedtonet i denne tilnærmingen til miljøterapi.

### **2.1.2 Fellestrekk for moderne miljøterapeutisk behandling**

Slik vi kjenner miljøterapien i dag, har vi en opplevelse av at den ofte kan ta en eklektisk form, hvor en tar det beste fra det meste fra ulike tilnærminger, som er tilpasset hvert enkelt barn. Dette vil være i tråd med at det finnes et differensiert tilbud som skal romme barna individuelt samtidig som de befinner seg i en gruppe. Likevel kan det se ut som om det er noe grunnleggende felles i hvordan man tenker om miljøterapi på tvers av ulike tilnærminger

Thorgaard og Haga (2001) viser til Gordan og Palmgren (2001), som forsøker å samle noen fellestrekk for moderne miljøbehandling. Her vises det til at miljøterapi slår bredt, og favner over forskjellige teorier og behandlingsformer. De sier at faget har sin plattform i det medmenneskelige. Hele institusjonen og dens innhold påvirker pasientenes holdning og atferd. Det er bevisst planlagt og systematisk påvirkning av det ytre miljø som dreier seg om den fysiske bygningsmasse til de daglige aktiviteter og tidspunktene for disse. Et mål er å tilstrebe en planlagt, systematisk påvirkning av omgangsformer som påvirker og kjennetegner



relasjonene både i personale- og pasientgrupper og imellom disse. Det fokuseres på å fremme prosesser i miljøet som fører til at pasienter tar mer initiativ og ansvar for seg selv og for fellesskapet. Miljøbehandling alene blir sett på som å ha et utviklende og legende potensial, men også som et hjelpemiddel for å legge til rette for optimale forutsetninger for andre behandlingsformer som institusjonen utøver. All moderne miljøbehandling er tuftet på humanistiske idealer og syn på at mennesket lever i relasjoner.

### **2.1.3 Oppsummering**

Miljøterapien har gått fra å være psykodynamisk, kollektivt orientert, til et mer individrettet fokus, hvor det skal tilrettelegges for et differensiert tilbud til de innlagte barna. Det er vanlig praksis å benytte seg av en helhetlig tilnærming, hvor man benytter seg av det som er hensiktsmessig i forhold til utredning og behandling (Thorgaard og Haga, 2001). Vår erfaring, er at vi aner en profesjonskamp i forhold hva som er hovedbehandlingen i institusjonen. Det kan virke som om miljøterapeutene, naturlig nok, mener at miljøterapien er hovedbehandlingen, mens terapeuter fra andre profesjoner som er tilknyttet institusjonen, mener at eksempelvis den mer formaliserte formen for terapi som foregår på kontoret, utenfor miljøet, er hovedbehandlingen. Dette kan for eksempel være manualbaserte terapiformer i form av Coping Cat, (Kendall, Martinsen og Neumer, 2006) PMT, (Barne,-likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2001). En utfordring dette kan føre med seg, er når den mer formaliserte formen for terapi, går på tvers av miljøterapien. Dette ved at den formaliserte terapien krever et så individuelt opplegg for barnet, slik at den går på tvers av grunnstrukturen i avdelingen over lang tid. I kortere perioder kan andre innlagte barn tåle at et annet barn får veldig individualisert behandling, eksempelvis belønningssystemer som en del av den manualbaserte terapiformen. Hvis et slikt opplegg strekker seg over lang tid, vil dette skape store utfordringer for barn og miljøterapeuter som skal forholde seg til den strukturen som en rammebetingelse for et miljøterapeutisk tilbud.

## **2.2 Relasjonens betydning i miljøterapeutisk arbeid**

Vi hevder at relasjon og miljøterapeutisk arbeid henger sammen. Ved hjelp av noen teoretikere, vil vi her forsøke å redegjøre for relasjonens betydning i miljøterapeutisk arbeid.

Larsen (2004) hevder at barn på institusjon må møte miljøterapeuter som tilbyr dem relasjoner som representerer troverdighet, kontinuitet og stabilitet over tid. Videre må de møte relasjoner som innholdsmessig forstår hvordan de har det. De må kunne teste ut sine tidligere relasjonserfaringer på institusjonens struktur og grenser. På sikt vil de da kunne få oppleve omsorgsfulle relasjoner i form av voksenpersoner/miljøterapeuter som ikke virker utstøtende og avvisende.

I følge Røkenes og Hansen (2002), oppstår ikke en relasjon av seg selv, den er et resultat av samhandling mellom klient og fagperson. En god relasjon er fundamentert på en samhandlingsprosess som skaper tillit, trygghet og en opplevelse av troverdighet og tilknytning. Når samhandlingen fungerer slik, utvikles det en bærende relasjon.

Kvaran (1996) hevder også at relasjonen er viktig i behandlingsøyemed, og han sier at mennesker har en tendens til å gjenta de relasjonene de har hatt tidligere til andre og betydningsfulle mennesker. Ved at behandleren viser klienten hvordan han gjentar sine tidligere handlingsmønstre, vil klienten få innsikt i hvordan han reagerer og hvorfor han handler som han gjør. En annen måte å bruke relasjonen på, er å vise klienten gjennom holdninger og samhandling at det er unødvendig å gjenta tidligere væremåter overfor andre mennesker.

Vatne (2006) hevder at det er i spennet mellom fokus på et stabilt og forutsigbart system og relasjonelle tilnæringsformer at et terapeutisk miljø utvikles. Hun utdyper dette ved å si at hvis miljøpersonalet skal kunne arbeide med relasjonen, må det være en viss grad av struktur og trygghet. Samtidig må ikke systemet være for rigid, siden dette vil hemme det hun kaller et relasjonelt vekstarbeid. Larsen (2004) snakker om at strukturen må fjære, samtidig som den ikke ødelegges. Vi ser hans tanker i sammenheng med det Vatne (2009) beskriver som et ikke for rigid system. Når et barn møter en struktur, innebærer det nødvendigvis ikke samhandling. Bengtsson (2000) hevder at samhandling krever utveksling av affekt. Når miljøterapeuter blir

for opptatt av å holde på strukturen, blir møtene preget av disiplin heller enn av å være gode møter.

Bengtson, Steinsvåg og Terland (2004) hevder at begrepet relasjon er helt sentralt i møtet med barn og unge i forhold til forståelse av atferd og selve endringsarbeidet. De sier videre at deres utviklingstenkning grunnleggende er basert på begrepet relasjon, og at det ikke vil være mulig å tenke på menneskelig atferd uten å relatere den til relasjoner. Vi fødes inn i relasjoner, utvikles i relasjoner og våre muligheter for endring av atferd oppstår i relasjoner med andre mennesker.

Vedeler (1973) hevder det er en selvfølge at motstand vekkes hvis det gripes inn overfor barn og unges symptomatiske atferd. For at bearbeiding av denne motstanden skal finne sted, må det etableres et nært og betydningsfullt emosjonelt forhold mellom terapeut og barn/ungdom. Vedeler hevder videre at forholdet må være gjensidig for at det skal kunne utvikle seg. Det vil derfor ikke ha noen hensikt å innta en teknisk og instrumentell holdning til forholdet.

## **2.2.1 Relasjonskompetanse og faglige relasjoner**

Røkenes og Hansen (2002) hevder det er nødvendig at miljøterapeuten innehar en faglig kompetanse. Denne faglige kompetansen består av relasjonskompetanse og handlingskompetanse. Relasjonskompetanse innebærer å forstå og samhandle med menneskene man møter i yrkessammenheng på en god og hensiktsmessig måte. En relasjonskompetent fagperson skal kommunisere på en meningsfull måte. Dette handler blant annet om å kjenne seg selv, om å forstå den andres opplevelse og om å forstå hva som skjer i samspillet med den andre. Begrepet handlingskompetanse forstås her som kunnskap og ferdigheter som setter en i stand til å gjøre noe *med* den andre eller *for* den andre (Røkenes og Hansen, 2002).

Nerdrum (1988) mener det er et skille mellom private og profesjonelle relasjoner. Private relasjoner innebærer en gjensidighet mellom personene, hvor de kan skifte på å gi og motta hjelp. Den profesjonelle relasjonen forutsetter i følge Nerdrum (1988) at møter mellom klient og hjelper dreier seg om et betalt møte der den ene er har rollen hjelper og den andre har rollen som hjelpetrequende. Her finnes en skjev maktbalanse, og det innebærer ulike plikter

og rettigheter og vil prege forholdet. Vi mener denne forklaringen mangler en dimensjon med tanke på de miljøterapeutiske rammene vi har til rådighet. Denne dimensjonen har en mer personlig karakter, og for oss handler den om å dele av seg selv uten å være privat. Dette handler om å kunne fremstå som en troverdig voksen som viser frem subjektet i seg selv, noe også Røkenes og Hansen (2002) fremhever i møtet mellom mennesker. På denne måten mener vi barnet vil oppleve relasjonen mellom seg og miljøterapeuten som mer ekte, og dette vil skape mer trygghet. Skau (1996) påpeker at alle profesjonelle relasjoner handler om forhold mellom mennesker, hvor den ene får betalt for å gå inn i relasjonen. Disse relasjonene finner sted innenfor rammene av profesjonell makt og kontroll, samtidig som de skal sikre klienten hjelp, omsorg, læring eller behandling. Skau (1996) peker her, sammen med Nerdrum (1988), på en viktig dimensjon av relasjonen som gjør at maktbalansen er ujevn. Miljøterapeuten har derfor et stort ansvar for å være et troverdig og ekte menneske.

Aamodt (1997) trekker frem Truax og Mitchell (1971), med deres tanker om at åpenhet, trygghet samt å ikke være i forsvar i møtet med klienten, legger tilrette for at klienten har tillatelse til også å være åpen og fri til å være seg selv. Klienten har blitt gitt muligheten til å være ekte. Det handler om å tone seg inn på den andre, slik at den andre opplever genuin interesse og vilje til forståelse hos terapeuten. Daniel Stern (2003) har et begrep som han kaller affektiv inntonning. I møtet mellom to mennesker handler det her om å justere, eller tone seg inn på hvordan den andre har det emosjonelt. I samspillet vil deltakerne på ett eller annet nivå oppleve følelser som utveksles mellom dem. Når møtene gjentas over tid, og det skapes kontinuitet, vil dette kunne kalles relasjonsskapende arbeid. Være seg om det er innenfor sosialt arbeids rammer eller innenfor rammene til en miljøterapeutisk døgninstitusjon.

### **2.2.2 Relasjon og det intersubjektive møtet**

Begrepet intersubjektivitet handler om det å dele, eller gjøre felles psykologiske tilstander eller opplevelser. Det innebærer ikke det å komme i samme psykologiske tilstand som den andre. Det er ikke meningen at opplevelsene skal bli identiske (Røkenes og Hansen, 2002). Buber (1992) er opptatt av såkalte ”Jeg – Du – møter”. I et ”Jeg – Du – møte”, det vil si et subjekt – subjekt – møte, møtes man i en gjensidig opplevelse. Når en så begynner å snakke om opplevelsen, fjerner man seg samtidig fra den. Opplevelsen objektiviseres når en forsøker å bevare opplevelsen med ord, men denne objektiviseringen er preget av et subjekt – subjekt –

møte ved at man velger ordene i fellesskap. Man skaper meningen sammen (Buber, 1992). Vi ser dette i sammenheng med Larsen (2004), som også legger vekt på medopplevelser som gir felles referanserammer og relasjonserfaringer.

Buber (1992) skriver at et "Jeg – Det – møte" kan sies å være det motsatte, da det er en avstand til "det" i slike møter. Man ser den andre utenfra og forholder seg til denne personen på samme måte som til en ting. Terapeuten kan objektivisere klienten ved å la være å se den andre som et subjekt med tanker og følelser, og kun fokusere på klientens diagnose. Møtet mellom terapeut og klient er ofte målrettet, og det er en hensikt med møtet som er definert av en av partene. For eksempel at miljøterapeuten vet hva klienten trenger. Det er som oftest en gjensidighet mellom et "jeg" og et "det". Hvis man behandler den andre som et objekt, blir en samtidig det samme selv. Oppfatningene om den andre er da ofte sett på som selvfølgelige eller objektive, eller hentet fra for eksempel lærebøker eller tidligere erfaringer. Dette kan ses i sammenheng med Vatne (2006) sin oppfatning om at relasjon og struktur må ses i sammenheng, og at strukturen derfor ikke må være for rigid for å ivareta subjektet og individuelle behov. I et "Jeg – Det – møte" er man ikke særlig interessert i en dialog, men mest opptatt av å formidle sin viten. Dialogen som forekommer, er gjerne styrt av jeg-personen ut fra dennes ulike livserfaringer og teoretiske overbevisninger. Et møte mellom for eksempel en behandler og en pasient vil i utgangspunktet være preget av dette, blant annet fordi begge har forventninger til rollene i et slikt møte (Buber 1992).

Ethvert møte mellom to personer veksler mellom "Jeg – Det" og "Jeg – Du", da det er snakk om ulike kontaktformer. Jeg-personen veksler mellom å innta en tilskuerposisjon ut fra sitt eget ståsted, "Jeg – Det", og en medopplevende posisjon, der vedkommende betrakter innenfra, "Jeg – Du". En "Jeg – Du – dialog" kan sies å være mer ekte enn "Jeg – Det – dialog", i og med at den er preget av gjensidighet og likeverd. Dialogen er åpen for nye erfaringer og impulser, og oppleves her og nå i fellesskap. Det er ikke mulig å tvinge noen til en slik dialog, men det er fullt mulig å legge til rette for den, å være åpen for den når den oppstår (Buber, 1992). Man kan tenke seg at det i en miljøterapeutisk døgningstusjon kan være gode muligheter for å legge til rette for "Jeg – Du – dialoger". Dette fordi miljøterapeutene vil ha tid til å vente på den. Mens man venter, brukes ofte tiden til å bli kjent med barn og foreldre gjennom for eksempel felles aktiviteter og opplevelser. Vi setter dette i forbindelse med Larsen (2004), som snakker om tid som et av miljøterapiens kjerneelementer, i forhold til å kunne skape en relasjon mellom miljøterapeuter og pasienter.

Ved å se den andre som et objekt, vil den andre tingliggjøres, og man likestiller den andre med en gjenstand som behandles deretter. Det kan ikke føres noen dialog med en gjenstand, og den behandles ut fra vår kunnskap om dens egenskaper. Et eksempel på objektivisering, er å karakterisere andre og behandle dem deretter (Røkenes og Hansen, 2002). Dette må miljøterapeuter være oppmerksomme på, fordi fagpersoner i møte med klienter er utstyrt med teorier og faglige begreper. Miljøterapeuten kan bli eksperten som vet hvordan klienten skal forstås, fortolkes og behandles. Man kan kanskje også tenke seg at ved å være veldig forutinntatt, vil en også kunne tingliggjøre den andre (Buber, 1992). Dette kan skje når en miljøterapeut leser journalen til et barn som skal legges inn ved avdelingen, og tenke ut fra det man leser at en har forstått alt om hvordan dette barnet er, og behandle barnet kun ut fra det som står i journalen.

Ved å se den andre som subjekt, vil man fokusere på den andres indre verden. Opplevelser er subjektive, og vil derfor være sanne for det mennesket som opplever dem. Terapeuter framhever gjerne sin forståelse av den andre som subjekt, men likevel behandler de den andre ofte som et objekt. En forklaring på dette kan være at de har en klippefast tro på sine egne teorier, begreper og yrkeserfaringer. Innenfor disse rammene defineres den andres opplevelser. Som fagperson vil en inneha stor definisjonsmakt. Fagpersoner vil ikke alltid være lydhøre og anerkjennende overfor den andres definisjoner av sine egne opplevelser (Røkenes og Hansen, 2002).

Når to mennesker møtes og prøver å skape en felles forståelse av det som blir formidlet, møtes de begge som subjekter. Det er altså dette som kalles intersubjektivitet. Både klient og fagperson betraktes som subjekter, og ikke som objekter. Dette vil si at fagpersonen ikke eier sannheten alene, eller gjenforteller det andre har skrevet i lærebøker. Den andre ses med utgangspunkt i egne livs- og yrkeserfaringer og teorier. Intersubjektive møter mellom fagpersoner og klienter kan bli noe unikt. Sammen skaper de kontekst og ramme for hverandre. For fagpersonen vil intersubjektivitet innebære at man har et åpent og reflektert forhold til seg selv, og sin måte å forstå det den andre uttrykker på (Røkenes og Hansen, 2002). Innenfor rammene av en miljøterapeutisk døgninstitusjon, sees barna av miljøterapeutene døgnet rundt, og én av hovedoppgavene til miljøterapeutene er å forstå barna så godt som mulig for å kunne tilby hensiktsmessig kontakt i forhold til barnets behov (Larsen, 2004).

### **2.2.3 En troverdig relasjon**

Bengtsson (2000) skriver om en troverdig relasjon innenfor rammene av en institusjon. Hun fremhever at miljøterapeutene er opptatt av å gi barna nye relasjonserfaringer som kan gi dem nye, eller utvide, ”selv-med-andre bilder”. Dette krever at miljøterapeutene kan lese barnas følelsestilstander. De gir respons til barna som ligger tett opp til det de viser frem, samtidig som responsen ikke skal være streng imitasjon. En streng imitasjon eller en etterligning av barnets atferd fremmer ifølge Stern (2003) ikke utvikling. Responsen eller svaret må korrespondere til barnets ytre atferd, for å gi barnet et svar som setter handlingen i en sammenheng. Barnet må også være i stand til å lese miljøterapeutens respons. Bengtsson (2000) referer her til Stern (2003) sitt begrep affektinntoning. Stern (2003) sier videre at det er bare når disse tre betingelsene er tilstede, at en person kan lese en annen persons følelsestilstander. En troverdig relasjon i denne konteksten, er en relasjon som gjør det mulig for barna å kunne bruke den som et hjelpemiddel for å jobbe på sin egen utvikling (Bengtsson, 2000).

Miljøterapeutene forholder seg til barnas innside, ikke bare til den ytre atferden. I sin respons viser miljøterapeutene også sin innside, og de vil med dette fremstå som subjekter, og ikke bare representanter for et sett med regler (Røkenes og Hansen, 2002). Når det er sagt, er det hensiktsmessig å nevne at Bengtsson (2000) påpeker at det å tilby en troverdig relasjon ikke behøver å være det samme som å ha et nært forhold. Det blir viktig å tilstrebe en god nok forståelse av barna, slik at miljøterapeutene kan tilby den kontakten barna har behov for. I dette ligger det et differensiert miljøterapeutisk tilbud om ramme og kontakt (Larsen, 2004).

### **2.2.4 Kjennetegn ved gode miljøterapeuter**

Møller (2003) skriver om dyktige miljøterapeuters kjennetegn og utvikling. De gode miljøterapeutene har noen felles kjennetegn. Han trekker fram god selvfølelse hos miljøterapeutene gjennom mestring i det miljøterapeutiske arbeidet. De opplever sammenheng og mening, og de føler seg betydningsfulle. Videre er de genuint opptatt av, og trives sammen med de unge de jobber med. De har stor grad av tålmodighet og utholdenhet. Miljøterapeutene har gjennomgått en betydelig utvikling av trygghet som har medført endring i holdning og atferd, blant annet gjennom mer fleksibilitet og større evne til å inngå kompromisser. Han nevner videre at de gode miljøterapeutene kan innta flere perspektiver, å

anvende skjønn i utfordrende situasjoner. De gode miljøterapeutene har gode empatiske evner, og klarer å bekrefte de unge i stedet for kun å være opptatt av å regulere ytre atferd. Videre er de sosiale, utadvendte og bruker mye humor (Møller, 2003).

Det bør nevnes at Møller (2003) har hentet sitt datamateriale ved hjelp av intervjuer fra de gode miljøterapeutene. Disse informantene rekrutterte han ved hjelp av snøballmetoden. Hensikten med å nevne dette, er å belyse at det er miljøterapeuter som har beskrevet og rekruttert de gode miljøterapeutene, og de gode miljøterapeutene har så blitt intervjuet. Vurderingen av hvor gode er, var ikke gitt av barn, unge eller deres foreldre. Vi registrerer at Møller (2003) ikke har tatt inn brukerperspektivet i sin studie, og vil med dette hevde at studien kanskje ville gitt et mer helhetlig bilde av den gode miljøterapeut, hvis brukerne også kunne uttalt seg om hvordan de oppfatter den gode miljøterapeut.

### **2.2.5 Forandringsarbeid**

Larsen (2004) hevder at barn og unge som har behov for institusjonsplassering, ofte har et vanskelig forhold til voksne. De har opplevd mer skuffelse enn de har hatt forutsetninger for å tåle. Noen kan ha opplevd at de kan ta makten fra de voksne, og at verden på denne måten er blitt et farlig og utrygt sted å være. Disse barna har erfaringer med voksne som har lært dem at voksne ikke er til å stole på, og at relasjon som oftest betyr skuffelse og nederlag. Med dette perspektivet som utgangspunkt blir relasjonsbygging en nødvendig forutsetning for at endring og utvikling skal finne sted. Larsen (2004) skriver at dette ofte er et slitsomt arbeid, for barn og ungdom og for de voksne. Miljøterapeutene må stå i det ved å holde ut og bry seg om barna og ungdommene. Larsen (2004) skriver at de dårlig integrerte barna har relasjonserfaringer som bærer preg av at de voksne rundt dem har speilet dem som umulige og udugelige, og i verste fall som uønskede. I kraft av dette har de fått bilder av de voksne som er med på å forklare hvorfor de personlighetsmessig er dårlig integrert. Denne forforståelsen kan barna ha med seg i møte med miljøterapeutene. Her vil barna møte voksne som ikke samsvarer med denne forforståelsen. De står overfor et dilemma hvor de må ta stilling til om de skal forlate de gamle bildene de har av voksne, for så å ta inn de nye voksne å ha tro på relasjonene som miljøterapeutene tilbyr. For å finne ut av dette, må barna realitetsteste relasjonenes troverdighet. Når barna begynner å tro på at de voksne tåler dem og at de nye



relasjonene er troverdige, begynner forandringsarbeidet som gjør at de må ta et oppgjør med sin gamle verden (Larsen, 2004).

### **2.2.6 Aktiviteter som verktøy i relasjonsskapende arbeid**

Aktiviteter er en svært viktig del av det relasjonsskapende arbeidet i miljøterapi. Det legges vekt på at bruk av aktiviteter skal være med på å legge til rette for at barna, sammen med miljøterapeutene, skal kunne jobbe med sin egen endring og utvikling. Dette innebærer god planlegging og evaluering av aktivitetene (Larsen, 2004). Ved begynnelsen av et institusjonsopphold er det viktig å finne aktiviteter som barna kan fullføre, og som de mestrer. Ved at miljøterapeutene tilrettelegger for aktiviteter som barna mestrer, vil en samtidig begynne arbeidet med å snu barnets opplevelse av seg selv som en "ikke-mestrer" til en "mestrer". Nybø (1999) fremhever at egen opplevelse av mestring henger sammen både med egne følelser og andres vurderinger og tilbakemeldinger. Disse barna er ofte usikre på om deres egen vurdering av opplevelsen er riktig, og har behov for tilbakemeldinger fra andre for å bli trygge nok på egen vurdering. For at barna skal stole på tilbakemeldingene fra miljøterapeutene, er en avhengig av å etablere gode relasjoner til hverandre (Nybø, 1999). I miljøterapeutisk utredning og behandling kan aktiviteter benyttes i forhold til kartlegging, selvstendigjøring, styrke selvbilde og trening av sosial kompetanse. Barn som har behov for et miljøterapeutisk døgntilbud har få eller ingen venner (Larsen, 2004). For disse barna vil det være viktig å benytte aktiviteter i gruppe med andre barn, og de vil da få trene på å utvikle samspillsferdigheter sammen med miljøterapeuter som veileder barna underveis (Larsen 2004).

Aktivitetenes sentrale plass i miljøterapien åpner for noe mer enn en terapeutisk samtale, nemlig terapeutisk samvær som gir tid og rom for endring og utvikling. En kan tenke seg at det ikke først og fremst er samtaler som gjør mennesker friske, men kunnskap og evner slik at de mestrer hverdagen igjen. Ved å gjøre aktiviteter sammen, vil det åpne opp for å jobbe med blant annet utfordringer, relasjon og tilknytning, uten at samtalen behøver å være hovedfokus. I og med at et av målene med aktiviteter er å trene på ferdigheter med tanke på mestring av hverdagen igjen, blir overføringsverdien viktig. Det vil si at miljøterapeuten bør planlegge aktiviteten slik at en muliggjør overførbarhet til dagligdagse situasjoner (Olkowska og Landmark, 2009).

## **2.3 Tilknytningsteori**

I miljøterapeutisk arbeid med barn og unge på en døgninstitusjon, er vi avhengig av å forstå hvert enkelt barn så godt som mulig så raskt som mulig. Dette for å kunne gi et differensiert miljøterapeutisk tilbud til hvert enkelt. For å fundere denne forståelsen på faglig grunn, henvender vi oss ofte til tilknytningsteori, som gjennomgående sier at vi utvikles i relasjon med andre. Særlig i samspill med våre nærmeste. Barn som trenger et miljøterapeutisk døgntilbud, har ofte omfattende utfordringer i forhold til samspill med både nære omsorgspersoner og andre mennesker de møter i hverdagen (Larsen, 2004). Dette er ofte utfordringer som har utviklet seg sammen med nære omsorgspersoner over tid. Disse barna har utviklet uhensiktsmessige strategier når det gjelder kontaktetablering, og har store utfordringer med å forholde seg til andre mennesker over tid. De har trolig relasjonserfaringer med seg som forhindrer dem i å utvikle seg hensiktsmessig sammen med andre mennesker. Tilknytningsteorien er en del av det faglige fundamentet i vår forståelsesmodell. Relasjonskompetansen hos barnet skal utvikle seg sammen med miljøterapeutene, foreldrene og de andre innlagte barna. Dette underbygger hvorfor vi mener at det relasjonsskapende arbeidet er så viktig i miljøterapi.

### **2.3.1 Tilknytningsteori – en utviklingspsykologisk teori**

Barnets personlighet konstrueres med utgangspunkt i erfaringer med seg selv i samspill med andre (Hart og Schwartz, 2009). Tilknytningsteori er en teori om psykologiske bånd som dannes mellom barn og primære omsorgspersoner. Den skal beskrive hvordan tilknytningen fører til indre representasjoner i barnets bevissthet, både av seg selv og av signifikante andre og av spillet mellom disse. Dette blir lagret som mønstre i hjernens hukommelsesnettverk og vil strukturere barnets senere møter med omverdenen. Tilknytningserfaringene vil derfor ha betydning gjennom hele livsløpet (Hart og Schwartz, 2009).

Vi ønsker å trekke frem Winnicott, Bowlby og Stern, som har hatt stor betydning i forhold til forståelse av tilknytning, kontaktetablering og relasjonsbygging mellom barn og deres omsorgspersoner. I løpet av et institusjonsopphold, vil miljøterapeutene være de voksenpersonene som tilbringer mest tid sammen med barnet i tillegg til foreldrene. Én av hovedoppgavene er å tilby kontakt som videre skal utvikle seg til relasjoner som skal representere trygghet og forutsigbarhet. Dette for å skape muligheter for at barnet skal kunne

benytte seg av dem for å jobbe på sin egen forandring og utvikling. Videre er målet at relasjonserfaringene barna får med seg, skal ha overføringsverdi i forhold til andre mennesker, ut over avdelingens grenser

Hart og Schwartz (2009) peker på likheter mellom Winnicott, Bowlby og Stern når de hevder at utvikling hos barn foregår i en relasjonell kontekst. Spedbarnet er et sosialt vesen som må ha menneskelig kontakt og omsorg for å kunne modnes og virkeliggjøre sitt potensial. Dette er grunnleggende i begrepet om tilknytning. Barnets indre modeller av seg selv og omverdenen dannes gjennom interaksjon med omsorgspersonen. Når de indre bildene av seg selv og andre etter hvert blir stabile, danner disse grunnlag for relasjonen mellom barnet og omsorgspersonen, og for barnets relasjoner til andre mennesker. Omverdenen har avgjørende betydning for utviklingen, og omsorgspersonen i sitt samspill med barnet, kan støtte eller hemme den psykiske modningen.

Interaksjonen mellom omsorgspersonen og barnet fremheves som et middel for dannelsen av indre representasjoner. Gjennom virkelige erfaringer med samspill danner barnet en indre modell av omverdenen og seg selv. De daglige interaksjonene barnet har med sine omsorgspersoner, vil danne utgangspunkt for forhold barnet vil utvikle til andre mennesker og resten av omverdenen (Hart og Schwartz, 2009).

Evans (1997) hevder at tilknytning ikke bare en mekanisme som skal sikre barnet fysisk overlevelse eller sosial trygghet. Det er en mekanisme som skal skaffe barnets partnere det kan kommunisere med og forstå, og som er hengivne og tålmodige nok til å gå inn i en langvarig og stabil deltakelse i barnets interesse for utforskning av omverdenen. Tilknytning er i denne sammenhengen overføring av kultur.

Høstmark Nielsen (1997) skriver at skader som følge av mangelfull, ustabil eller inkonsekvent omsorg tidlig i livet, vil kunne avspeile seg i form av relativt alvorlige personlighetsforstyrrelser i voksen alder. De indre bildene, eller objektrepresentasjoner, befolker barnets indre verden. Disse representasjonene tar etter hvert form av relativt stabile mønstre og strukturer som preger hele personligheten og barnets holdninger og forventninger til seg selv og andre.

Fremtredene klinikere og teoretikere vektlegger relasjonen mellom barnet og omsorgspersonen tungt i kraft av å være utgangspunkt for dannelsen av relasjoner med andre

mennesker. Med tanke på at en miljøterapeutisk behandlingsprosess skal ha overføringsverdi, vil det være uunngåelig å ikke involvere foreldrene aktivt.

Hvistendahl (2007) skriver at klientene lever i en relasjonell kontekst. Når klientene skal ut av det terapeutiske rommet, kan de oppleve at nye forståelser av seg selv ikke blir bekreftet av andre, for eksempel foreldrene. Når foreldre ikke bekrefter barnets nye selvopplevelser og forståelser, vil det, i følge Hvistendahl (2007) kunne være vanskelig for barnet å heles.

Involvering av foreldrene i barns utrednings- og behandlingsprosess med fokus på medopplevelser og felles mestring, er meget viktig for å skape en overføringsverdi med tanke på utvikling og endring av relasjon mellom barn og foreldre.

## **2.4 Winnicott**

Vi ønsker å redegjøre for noe av Winnicotts tanker, siden han har et stort fokus på tilrettelegging av omgivelsene representert ved de nære omsorgspersoner. Tilrettelegging har stort fokus i miljøterapeutisk arbeid. Dette for at de som mottar terapien skal kunne jobbe på sin egen utvikling og realisere sitt potensial (Larsen, 2004).

Winnicott (1990) har som utgangspunkt at det finnes et grunnleggende behov hos mennesket for å være forbundet med andre. Utviklingen hos barnet bæres av et potensial som modnes når omgivelsene er lagt til rette for det. Winnicott (1990) kaller disse omgivelsene for en fasiliterende omverden. Det som kjennetegner en fasiliterende omverden, er en omsorgsperson(er), som er intenst opptatt av barnet, som nesten tilpasser seg fullstendig barnets behov. Gjennom tilpasningen blir barnet i stand til å skape behov som omsorgspersonen skal oppfylle, slik at dette på en måte stemmer overens med dets eget behov. Slik begynner en utviklingsprosess, når barnet opplever behovet sult, og mor dekker dette behovet, vil barnets fornemmelse av seg selv bli styrket. Fornemmelsen av at ”jeg er sulten og blir mett”, blir en del av barnets indre virkelighet. Med mange opplevelser som ligner på denne, vil barnet etter hvert skille mellom hva som hører til den indre virkeligheten, det som hører til ”meg”, og det som hører til den ytre verden, ”ikke-meg”. Winnicott (1990) snakker om overgangsobjekter som er viktig for denne prosessen. Kosedyr kan være overgangsobjekter som er med på å bygge bro mellom den indre virkelighet og den ytre verden. De kan brukes til å gjøre seg erfaringer med den virkelige verdens objekter. De gir

plass til barnets subjektive oppfatning av prosessen med å bygge en felles virkelighet og en forståelse av den ytre verden (Hart og Schwartz, 2009).

I et miljøterapeutisk lys, kan en tenke seg at miljøterapeutene er overgangsobjektene som barna kan gjøre seg erfaringer med (Larsen, 2004). Miljøterapeutene vil fungere som brobyggere mellom barna og verden utenfor avdelingen. Winnicott (1990) sier at overgangsobjektet dannes i det rommet som ligger mellom det indre og det ytre. Dette rommet kaller han det potensielle rommet der den indre verden forbindes med den ytre virkelighet. Han hevder at lek og interpersonlig samspill kan utfolde seg i dette rommet I miljøterapeutisk sammenheng, vil det være miljøterapeutene sitt ansvar å tilrettelegge for at et slikt potensielt rom skal finne sted. I miljøterapi, kan en sammenligne dette med det en kaller institusjonens miljø. Det er i miljøet at barna har tilbud om kontakt og samspill med miljøterapeutene. Her foregår lekbetonte aktiviteter (Larsen, 2004). Vi ser dette sammenheng med Winnicotts (1971) betydning av lek. Hvis ikke betingelsene i miljøet danner grunnlag for et potensielt rom, mener Winnicott (1990) at barnet ikke vil modnes, men utvikle et ”falskt selv”. Dette vil virke som et skjold mot omverdenen og beskytte det sanne selvet mot inntrykk som det ikke kan bearbeide. Dette kan påvirke utviklingen slik at barnet søker å innfri andres forventninger uten spontanitet eller emosjonalitet i kontakten (Winnicott, 1971). Winnicott (1990) tar utgangspunkt i mor-barn-enheten, og han fokuserer på utviklingslinjer når omsorgspersonen eller den fasiliterende omverdenen ivaretar de funksjonene som er nødvendige for at barnet skal kunne realisere sitt potensial. Med dette menes at omsorgspersonen(e) er i stand til å forstå barnets behov, er innlevende og stabil og kjærlig i omsorgen. Noe av det mest sentrale, er at det ikke er omgivelsene som former barnet, men et støttende miljø som legger til rette for at barnet kan realisere sitt potensial. Vi ser dette også i sammenheng med Larsen (2004), som snakker om å tilrettelegge for at barna skal jobbe på sin egen utvikling med tilbud om kontakt og relasjon med miljøterapeuter innenfor de miljøterapeutiske rammene som er til rådighet.

Winnicott (1990) hevder at de nære omsorgspersonene, som oftest foreldrene, ikke former barnet, men de kan støtte utviklings- og modningsprosessene, og de får sitt eget liv. Kapasitet til modning er noe medfødt. Denne kommer til uttrykk i det han kaller det sentrale selvet. Det sentrale selvet, er et medfødt potensial, og barnet opplever fra fødselen av kontinuitet i tilværelsen. Barnet bygger på sin egen måte, i sitt eget tempo en psykisk virkelighet og et personlig kroppsskjema, som det former sine opplevelser etter. Hart og Schwartz (2009)

påpeker at Winnicott (1990) fokuserer på jeget. Det er en del av selvet som organiserer og integrerer erfaringer, spesielt fra den tidlige kommunikasjonen mellom mor og barn. Jeget bidrar til at denne kommunikasjonen integreres og representeres som indre strukturer. Indre objekter fungerer som en betegnelse for de psykiske representasjonene eller forestillingene som dannes i barnet, og som kan vise til både personer, gjenstander og ideer. Hovedfokus er rettet mot interaksjonen mellom barnet og omverdenen som danner indre objekter (Hart og Schwartz, 2009). Etter hvert som barnet har dannet indre representasjoner, blir erfaringene organisert i jeget, og dette fører til dannelse av personligheten. For at dette skal finne sted på en hensiktsmessig måte, må det eksistere en tilstrekkelig god omsorg, hvor omsorgspersonen beskytter og understøtter barnets jeg-funksjon gjennom nesten fullstendig tilpasning til barnet (Winnicott, 1990). Hart og Schwartz (2009) påpeker at Winnicott (1990) hevder at driftsliv og impulser først kan komme når barnet er i stand til å skille mellom det ytre og indre. Denne evnen oppstår først når det er dannet en mental struktur som kan oppleve. Når utviklingen foregår på en uhensiktsmessig måte, snakker om et "falskt selv" (Winnicott, 1990). Dette er en jeg-struktur som beskytter selvet mot omgivelsene. Konsekvensene av dette, kan være at barnet utvikler passivitet og føyelighet overfor miljøets krav, som det aldri for alvor interagerer med, og det kan medføre tap av vitalitet, spontanitet og fornemmelsen av å være tilstede med seg selv i samspill med omverdenen.

Winnicott (1984) snakker om tap av fornemmelsen av å være tilstede med seg selv i samspill med omverdenen, forstår vi dette også som en måte å beskrive et barn med manglende opplevelse av sammenheng i sitt eget liv. Et liv som kan være preget av indre og ytre uro og uforutsigbarhet. I miljøterapeutisk sammenheng, representerer avdelingen og dens innhold en struktur som skal bidra til å skape ro, slik at barna etter hvert opplever mer tilstedeværelse med seg selv i samspill med miljøterapeutene og økt sammenheng (Bengtsson, 2000).

Noen av Winnicotts (1971, 1990) tanker finner vi igjen i miljøterapeutisk teori og praksis. Når det gjelder rytme og stabilitet, for å gi barna en opplevelse av kontinuitet, er dette helt sentralt i miljøterapeutisk sammenheng. Institusjonen og dens innhold skal ha rammer som legger til rette for nettopp dette, slik at barna opplever sammenheng i hverdagen (Larsen, 2004).

Vi vil ta igjen elementer av Winnicotts utviklingsforståelse i drøftingen, og bruke det der vi finner det hensiktsmessig.

## **2.5 John Bowlby**

Bowlby (1994) snakker om at en trygg tilknytning medfører høy selvtilit og en større evne til å inngå i tilfredsstillende relasjoner med andre mennesker. Dette vil utgjøre en trygg base som barnet kan utforske verden ut fra og søke tilbake til når det eksempelvis er redd eller trøtt. Det å være trygt tilknyttet innebærer at barnet har tillit til at omsorgspersonene i barnets liv er klare til å hjelpe når det er behov for det. Det å søke trøst og beroligelse er en del av den sunne utviklingen. Mennesker som har en base med tiltro til at omsorgspersonene bryr seg og vil hjelpe, vil være tilpassede mennesker som utnytter evnene sine best. Hartz og Schwartz (2009) påpeker at Bowlby (1969) skiller mellom tilknytning og tilknytningsatferd.

Tilknytningen oppfattes som et atferdssystem, en disposisjon hos barnet som setter det i stand til å være nær og være i forbindelse med omsorgspersonen. Tilknytningsatferden er atferden barnet utviser. Denne atferden hjelper barnet til å skape og opprettholde nærhet til omsorgspersonene. Eksempelvis ved at barnet krabber bort til mor. Bowlby (1969) snakker om at gjennom tilknytningsatferd danner barnet indre representasjoner av interaksjonen, og gjennom stadige gjentakelser utvikles en varig og stabil relasjon.

I miljøterapeutisk sammenheng legges det tilrette for at de innlagte barna ved hjelp av strukturen, går gjennom de samme overgangssituasjonene gjentatte ganger i uken sammen med de samme miljøterapeutene. En kan tenke seg at barnet og miljøterapeuten etter hvert ikke kan unngå å skape en relasjon med dette som utgangspunkt. Et mål er at barnet har opparbeidet seg en indre representasjon av interaksjonen med miljøterapeut(ene), slik at dette danner grunnlag for å våge seg på det samme i møte med andre mennesker utenfor avdelingen (Bengtsson, 2000). Når barnet har utviklet realistiske indre bilder av seg selv og den andre, og trygghet er internalisert i barnet, danner dette grunnlag for at barnet kan delta i mer kompliserte samspill (Bowlby, 1969).

Barn som legges inn på en miljøterapeutisk døgninstitusjon, har ofte utfordringer knyttet til trygghet, og de kan slite med å delta i komplisert samspill. Miljøterapeutene har et stort ansvar ved å gi et tilbud om kontakt og relasjon, som skal gi barnet trygghet. Hvert barn har spesifikke behov, og mange klarer ikke å sette ord på disse behovene. Noe av målsettingen med å ta imot et miljøterapeutisk tilbud, er å kartlegge behov, og etter hvert finne løsninger på hvordan dekke de spesifikke behovene barnet har (Larsen, 2004).

Bowlby (1994) snakker om en sikker base. Dette oppstår når omsorgspersonen står til disposisjon, men griper inn kun når det er nødvendig. Den trygge basen utgjør et sted hvor barnet kan utforske verden fra, å vende tilbake til når det føler seg utrygt..

For barn i en miljøterapeutisk døgninstitusjon, vil relasjonen mellom barn og miljøterapeuter representere trygghet, og når denne er tilstede, kan barna delta i mer kompliserte former for samspill, både med miljøterapeuter og andre innlagte barn. En relasjon er etablert som danner utgangspunkt for utforsking innenfor rammene av institusjonen (Larsen, 2004).

Hart og Schwartz (2009) peker på at Bowlby (1969) utviklet en teori som beskriver prosessen hvor barnet blir forbundet med omsorgspersonen. Dette fører til dannelsen av personligheten. Tilknytning er et medfødt atferdssystem som regulerer barnets atferd i samspill med omsorgspersonen. Den voksne med en mer integrert og utviklet struktur stabiliserer barnet, og gir det en beskyttelse og økte muligheter til å overleve. Denne prosessen resulterer i en tilknytning som er livsnødvendig for barnet. Denne tilknytningen fører til dannelse av indre mentale strukturer. Dette er grunnlaget for barnets personlighetsdannelse og senere samspill med omverdenen. Mennesket oppfattes som et grunnleggende vesen med tilbøyelighet til kommunikasjon og tilknytning. Hart og Schwartz (2009) trekker frem atferdssystemet som et sentralt begrep hos Bowlby (1969). Dette er et system som i den tilknytningsteoretiske forståelsen beskriver hvordan barnet regulerer forbindelsen til omsorgspersonen innenfor visse avstands- og tilgjengelighetsgrenser. Når barnet er redd, søker det nærhet til mor, og når det er trygt kan det utforske omgivelsene sine. En indre balanse opprettholdes ved at barnet nærmer seg eller øker avstanden til mor, og hun med sin atferd sender signaler som er med på å regulere barnets atferd. Tilknytningen oppfattes som et organisert atferdssystem hvor formålet til den forutsigbare atferden er å sikre at mor er tilgjengelig for barnet hvor det overordnende målet er beskyttelse.

### **2.5.1 Indre arbeidsmodeller**

Hart og Schwartz, (2009) peker på det Bowlby (1969) kaller indre arbeidsmodeller som barnet utvikler i samspill med sine omsorgspersoner. Ut fra disse modellene skaper barnet sin forståelse av verden. Modellene inkluderer også barnet selv. De hjelper barnet til forutsi hendelser og planlegge atferden sin. Modellene tar utgangspunkt i barnets egen aktivitet og



dets virkelige erfaringer. Arbeidsmodellen har to sider. Det dreier seg om opplevelsen av omsorgspersonene og selvet, som utvikles sammen med barnets kognitive og motoriske utvikling. Omsorgspersonen avpasser omsorgen ut fra de kompetansene barnet utvikler. En indre arbeidsmodell er god hvis den er realistisk og i god overensstemmelse med omverden. Det vil øke barnets kapasitet til å være fleksibelt i samspill med sine omgivelser. Vi drar her paralleller til Larsen (2004), som snakker om å gi barna relasjonserfaringer i samspill med miljøterapeutene. Disse relasjonserfaringene skal ha overføringsverdi, slik at barna kan bruke de i samspill med andre mennesker. Hart og Schwartz (2009), sier videre at Bowlbys (1969) modell skaper individualitet. Den styrer barnets forståelse av det som barnet opplever utenfra, og den styrer også reaksjonen på dette. Den er også styrende for hvordan barnet knytter seg til andre mennesker. Modellen er ubevisst, og fungerer som den selvfølgelige måten å oppfatte verden på. Den er tilbøyelig til å vedvare, og modifikasjonen av den skjer langsomt. Hvis arbeidsmodellen hos barnet ikke har samme struktur som virkeligheten, kan dette medføre et samspill som er mistilpasset, og gamle livstemaer gjentar seg. Mennesker har en tilbøyelighet til å gjenta de erfaringene de ikke kan erindre bevisst. Hvis barnets egne opplevelser går på tvers av hva som formidles utenfra, kan to forskjellige arbeidsmodeller utvikles som er uforenlige. Minner som knytter seg til den ene modellen utelukkes fra bevisstheten og blir ubevisste. Dette vil ofte være minner som er personlige, og barnet tar over det formidlede minnet fra omgivelsene. Her vil barnets egen opplevelse miste sin sannhet eller dementeres, og barnet kan miste troen på egen dømmekraft (Hart og Schwartz, 2009). Dette kan skje ved at barnet har overtatt omsorgspersonenes definisjon av virkeligheten og mistet fornemmelsen av sin egen opplevelse av den. Dette er et slags forsvor, ved at barnet utelukker sin egen oppfatning av situasjonen og sikrer seg således mot å oppleve de negative følelsene som er knyttet opp mot den.

Bowlby (1969) bygger sin forståelse av barns utvikling på at barnet er medfødt tilbøyelig til å knytte nære bånd til personer som kan gi det beskyttelse. Den voksne tilknytningsfiguren i barnets liv representerer et stabilt omsorgssystem som stabiliserer barnets mer usikre tilknytningssystem. Dette danner grunnlaget for utvikling av selvtillit og selvstendighet, som gjør barnet i stand til å være alene uten å være ensomt. Hart og Schwartz (2009) påpeker at Bowlby har hatt stor innflytelse i forhold til vektleggingen av det relasjonelle forhold i forståelsen av barnets utvikling. Hans arbeid med atskillelse og sorg i barndommen var banebrytende, og dette arbeidet fikk konsekvenser for praksisen på barneavdelinger hvor man tidligere hadde lagt inn barna uten at mor eller en annen nær omsorgsperson var med. Han

hevdet at ingen barn skulle blir plassert sammen med mennesker som det ikke kjenner. Videre mente at hvis dette skulle skje, måtte foreldrene være sammen med barnet sitt, slik at overgangen ble så myk og skånsom som mulig (Bowlby, 1965).

Vi vil ta igjen elementer av Bowlbys utviklingsforståelse senere i oppgaven og bruke det der vi finner det hensiktsmessig.

## **2.6 Daniel Stern**

Stern (2003) ser på hvordan sosiale og kulturelle sammenhenger former menneskers atferd, indre verden og relasjoner til andre. Barn tar til seg kulturen tidlig i livet gjennom omsorgspersonenes atferd overfor barnet, eksempelvis ved ansiktsuttrykk, blick og rytmer. Hans sentrale tanke er at det konstrueres indre representasjoner ved gjentatte samspillmønstre på grunnlag av den strukturerte opplevelsen av selvet i samspill med en annen. Dette legger grunnlaget for hvordan barnet opplever sine omgivelser. Barnet tilegner seg de indre representasjonene gjennom interaktive erfaringer. Vi mener at det er hensiktsmessig for denne oppgaven å fokusere på de indre representasjonene, det vil si RIG-ene. Det er disse RIG-ene som miljøterapeutene forsøker å gjøre noe med sammen med barnet og foreldrene (Mørkegaard og Voetmann, 2000).

Stern (2003) hevder at selvopplevelsen er det primære organiserende prinsipp for utvikling. Selvopplevelsen er avhengig av hvordan barnet og den unge opplever voksne og andre i sitt miljø og hvordan sentrale personer i miljøet opplever barnet eller den unge.

Stern mener at selvet er relasjonelt. Selvfølelsen, selvforståelsen, og selvbildet formes og utvikles i møte med andre. I miljøterapeutisk sammenheng vil dette være i møte med institusjon og miljøterapeuter som jobber der. Det er nettopp i samspill og i møter med disse menneskene, innenfor rammene av en miljøterapeutisk døgninstitusjon, at barnet skal gis opplevelser av samspill som er med på å endre og styrke selvforståelse, selvfølelse og selvbilde (Bengtsson, 2000).

### 2.6.1 RIG-er

Stern (2003) skriver at stort sett alle former for samspill er styrt fra et aktivert skjema som er med på å forme samspillet med andre mennesker, og omvendt vil samspillet aktivere skjemaer for å-være-sammen-med. Når et skjema er aktivert, vil det munne ut i en handling som er avhengig av konteksten en befinner seg i. En interpersonlig opplevelse er et subjektivt øyeblikk som konstrueres i nåtid. I øyeblikket opplever man seg selv som tilstede, og det skapes en skisse av det som kommer til å skje. Dette blir representert i skjemaer for-å-være-sammen-med. Representasjonene bygger på samspillsopplevelser som er subjektivt opplevd. Når et barn opplever episoder som likner på hverandre, vil barnet danne seg et bilde av en generalisert episode. Denne generaliserte episoden vil prege barnet i kraft av at barnet har en forventning om hvordan tingene sannsynligvis vil endre seg fra det ene øyeblikket til det andre. Disse generaliserte episodene kan være grunnleggende byggeklosser i den kognitive utviklingen og den selvbiografiske hukommelsen (Stern, 2003).

Stern (2003) hevder at opplevelse av samspill dreier seg om handlinger, sanseintrykk, og følelser som representeres preverbalt. Dette utgjør representasjoner av interaksjoner som er blitt generaliserte. RIG-ene er fleksible strukturer som er gjennomsnittet av flere konkrete opplevelser. Det er mange, litt forskjellige spesifikke minner som frembringer en generalisert hukommelsesstruktur. De spesifikke minnene blir sammenfattet og tapt gjennom generaliseringen. Mange minner er prototypiske ved at de ikke er begrenset til én tidligere opplevd begivenhet. De er mer representasjoner av den akkumulerte historien om en bestemt type samspill. Opplevelsen av å være sammen med en selvregulerende annen, vil gradvis danne RIG-er. Når hvert øyeblikk formes, vil fortiden etter hvert reorganiseres og de tidligere minnene omskrives. Hukommelsessporene kan forandres og vil ikke lenger eksistere i den formen de opprinnelig hadde. Fortiden blir omskrevet av nåtidens opplevelser. Når barnet aktiviserer hukommelsen fra én eller flere RIG-er, kaller Stern dette for en framkalt ledsager som er basert på et gjenkallingstegn. Den framkalte ledsageren passer best til de emosjonelle sidene av kontakten, og forsvinner aldri. De vil fungere i direkte kontakt med og i fravær av den andre (Stern, 2010). Her ligger det muligheter for endring ved at barnet opplever mange øyeblikk sammen med annerledes voksne, med det for øyet å gi barnet samspillsopplevelser som danner grobunn for endring og utvikling (Mørkegaard og Voetmann, 200).

Vi vil ta igjen elementer av Sterns utviklingsforståelse senere i oppgaven og bruke det der vi finner det hensiktsmessig.

## **2.7 Oppsummering**

Bengtson (et al., 2004) peker på at tilknytningsteorien har siden den først ble formulert, gjennomgått en utvikling. Man har gradvis blitt mer opptatt av forhold innad i familien og hvilken betydning uheldige omsorgsbetingelser har for barnets tilknytning til nære omsorgspersoner. Tidligere var fokus rettet mot tilknytning mellom mor og barn, mens man nå i tillegg ser på viktigheten av andre betydningsfulle personer rundt barnet, eksempelvis far, fosterfamilie, besteforeldre, søsken eller andre. Dette er et viktig fokus, fordi forskning på beskyttende faktorer legger vekt at signifikante andre rundt barnet kan veie opp for uheldige og negative oppvekst- og omsorgsbetingelser. Tilknytningsteori kan si oss noe om hvor viktig tidlige faser i livet kan være for et barns utvikling. Teorien sier mindre om hvilken betydning nærmiljø, jevnaldrende og overgrep senere i barndommen har for utvikling av problem i ungdomstiden.

## **Kapittel 3 Metode**

### **3.1. Innledning**

I kvantitativ og kvalitativ forskning benyttes ulike tilnærminger og metoder. I tråd med hvilke spørsmål eller problemstilling en ønsker å belyse, må man velge den framgangsmåten som best egner seg til å svare på spørsmålene eller problemstillingen som skal utforskes. I dette kapitlet vil vi gjøre rede for og begrunne våre valg og hvilke metoder vi har benyttet. Videre vil vi presentere den praktiske gjennomføringen av studien. Dette innebærer utvelgelse av informanter, framgangsmåten i arbeidet med å fremskaffe data, gjennomføring av og erfaring med spørreskjemaene og intervjuene, transkripsjon og dataanalyse.

### **3.2 Valg av forskningsdesign**

Malterud (2003) karakteriserer metode som verktøyet vi benytter for å få tak i vitenskapelig kunnskap. Det handler altså om veien man velger for å nå sitt mål. I vår studie ønsket vi å vite mer om barn og deres foreldres opplevelse av relasjonen til avdelingen, og vi ønsket å finne ut hva miljøterapeutene tenkte om barn og foreldres opplevelse av relasjonen. Vi mener vår innfallsvinkel til temaet er erfaringsorientert, da vi ønsket å utvide vår forståelse mer enn å finne sannheter. Ut fra vårt valg av problemstilling, og vår intensjon om å beskrive erfaringer og tanker slik de fremstår for intervjupersonene, mener vi en kvalitativ tilnærming er hensiktsmessig. Dette fordi vi ønsker å gå i dybden og ha fokus på helhet, særegenheter og grunntrekk på det området som skal studeres (Repstad 1998). Samtidig ønsker vi å få et oversiktsbilde av hvordan våre informanter har opplevd det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen, og valgte da å samle inn kvantitative data ved å lage spørreskjema som ble sendt ut til alle informanter, både barn, foreldre og miljøterapeuter.

I vår studie har vi valgt å ha tre ulike informantgrupper, barn, foreldre og miljøterapeuter. Dette fordi vi tenker det er nyttig å få belyst hvordan ulike parter opplever samme situasjon, og fordi vi ønsker å fange opp nyanser og mangfold ved de tre gruppene. Det å intervju to eller flere informantgrupper gir gode muligheter for å bearbeide de ulike perspektivene som kommer frem gjennom analyse, tolkning og teoriutvikling (Dalen, 2004).

I og med at vi benytter oss av tre ulike informantgrupper, vil vår studie også være en komparativ studie hvor vi både vil forsøke å få en helhetlig forståelse av hver gruppe, men også se på variasjonen i svarene de gir (Grønmo, 2004). Dette fordi vi ønsker å se på likheter og forskjeller i hvordan informantgruppene opplever relasjonen til avdelingen. En mer utdypende begrunnelse angående det å kombinere kvantitative og kvalitative data og ulike informantgrupper følger i avsnittet ”Triangulering”. Når det gjelder den kvalitative delen av datainnsamlingen, har den hovedsakelig vært styrt av problemstillingen, med den effekt at datamaterialet fra hver informant har blitt bredt og fyldig. Det har resultert i et fleksibelt opplegg, der tolkning av intervjumaterialet har formet forskningens fokus underveis (Thagaard, 1998).

### **3.3 Å forske på egen arbeidsplass**

Denne studien startet som et fagutviklingsprosjekt høsten 2006, igangsatt av vår daværende overlege. Overlegen ønsket at prosjektet skulle ledes av miljøterapeutene selv, og vi sa oss villige til det. Fordelene ved å gjøre en slik studie på egen arbeidsplass, er blant annet at vi har god kunnskap om det vi skal studere, og god kjennskap til systemet. På den annen side, vil det kunne svekke troverdigheten i det at vi kan være for nært knyttet til fagmiljøet, og vårt faglige utgangspunkt vil kunne prege vår forståelse spesielt i analysen (Thagaard, 1998). Det å forske på egen arbeidsplass, vil også innebære at vi rører ved arbeidsplassens kultur. I tillegg bringer vi med oss våre egne forforståelser inn i studien. I forhold til våre kolleger har det vært viktig med åpenhet rundt prosjektet, for på denne måten å få alle til å eie det på sin egen måte. Vi har derfor tatt temaer og problemstillinger som dukket opp i løpet av datainnsamlingen tilbake til avdelingen, og brukt det til å videreutvikle miljøterapeutenes faglige forståelse og avdelingens faglige plattform. Dette var også noe av hensikten med prosjektet, i og med at det var et fagutviklingsprosjekt for avdelingen.

Vi mener også at det er nødvendig å si noe om at vi som forskere hadde en relasjon til de fleste av informantene som har deltatt i undersøkelsen. Relasjonen med barn og foreldre strakk seg tilbake til tiden da de selv var innlagt, og vi jobbet da som miljøterapeuter i avdelingen. Miljøterapeutene som har deltatt, har vært våre kolleger.

Hvor mye disse relasjonen har farget datamaterialet vårt, er vanskelig å si noe om, men vi mener det er viktig å nevne dette.

### **3.4 Intervju som forskningsmetode**

Det finnes flere ulike måter å få tak i kvalitative data på, men det er det kvalitative intervjuet som får mest oppmerksomhet, særlig innenfor sosiologien og psykologien. Det kvalitative intervjuet har sitt utgangspunkt i samtalen. Enkelte forskere hevder at intervjuet skal være bygd opp som en diskurs mellom intervjuer og informant, og at de sammen skal skape felles meninger eller diskurser for å få tak i informantens meninger og opplevelser (Holter, 1996). Når en benytter intervju i forskning, må en huske at selv om forskningsintervjuet er basert på den hverdagslige samtale, så er det altså en faglig samtale. I og med at det er forskeren som definerer situasjonen og hva man skal snakke om, vil ikke forskeren og informanten være likeverdige deltakere i samtalen (Kvale 2001). At vi som forskere sitter med definisjonsmakten, tenker vi er viktig å ha i bakhodet. Dette fordi vi kjenner alle de foreldrene og barna vi intervjuet fra før, men da var vi miljøterapeuter og de pasienter. Det er godt mulig at de fra før hadde et inntrykk av at det var vi som satt med definisjonsmakten, og derfor var det vesentlig for oss at de følte de kunne snakke fritt. Dette fordi vi ønsket at de skulle komme med kritikk eller ros der de følte det var riktig. Samtidig forsøkte vi i intervjuene å være klare på at det ikke handlet om det å være fornøyd eller ikke med avdelingen, men at vi ønsket å få tak i deres opplevelser. For oss var det viktig å ha en empatisk holdning i intervjusituasjonen, slik at det kom tydelig fram at vi var interesserte i det informantene delte med oss. Vi benyttet oss i tillegg av aktiv lytting og en anerkjennende holdning, for å oppmuntre informantene til å snakke fritt.

Et av målene med kvalitativ forskning, er å utdype forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet. Begrepet livsverden benyttes gjerne for å beskrive dette, og dette begrepet rommer en persons opplevelse av sin hverdag og hvordan han/hun forholder seg til den. (Dalen, 2004). For å oppnå en slik dypere innsikt, kan man benytte et halvstrukturert livsverden-intervju. Denne type intervju som har som mål å innhente beskrivelser av informantens livsverden, for så å kunne fortolke de beskrevne fenomenene (Kvale, 2001). Dette passer godt i kvalitativ tilnærming fordi det fokuserer på informantens opplevelsesdimensjon, og ikke bare på en beskrivelse av de forholdene personen lever under (Dalen, 2004). I og med at vi ønsket å få tak i informantenes opplevelser, valgte vi å utforme intervjuene som halvstrukturerte livsverden-intervju, nettopp fordi denne intervjuformen fungerer godt når målet er å få tak i beskrivelser av informantens livsverden. Ved å benytte et halvstrukturert intervju, ble det også fleksibelt med hensyn til endringer

underveis, både når det gjaldt form og rekkefølge på spørsmålene. Ved å gjøre det på denne måten, mener vi det åpnet opp for at vi i større grad kunne følge informantenes uttalelser, samtidig som vi holdt oss innenfor tema.

Det hender også at de ulike informantene kommer med motstridende opplysninger. Det er ingen grunn til å vrake informasjonen, selv om den er subjektiv. Man må heller se dette som det kvalitative forskningsintervjuets styrke, fordi det fanger opp forskjeller i informantenes oppfatninger. På denne måten kan en si at det gir et bilde av hvor mangfoldig vår forståelse er (Kvale, 2001). I og med at vi hadde tre informantgrupper (barn, foreldre og miljøterapeuter), regnet vi med at det kom til å komme motstridende beskrivelser og opplevelser. Da de etter hvert dukket opp, valgte vi å forstå det slik at det nettopp viser hvor mangesidig opplevelsen av så å si det samme kan være, kanskje særlig når en har et litt forskjellig utgangspunkt.

Vi tenker i tillegg at intervjuet var en del av en hermeneutisk prosess, hvor vi ville gjøre våre tolkninger underveis i intervjuet, og ville komme med oppfølgingsspørsmål der vi fant det relevant og interessant. Dette vil si at tolkningen av datamaterialet startet allerede i under intervjuet, hvor vår forforståelse som forskere ble utfordret av informantens utsagn, og vi måtte på nytt forsøke å tolke og forstå helheten i lys av delene og omvendt (Hellesnes, 1988).

### **3.4.1 Intervjuguide**

En intervjuguide skal bestå av sentrale temaer og spørsmål som skal omhandle de viktigste områdene studien skal utdype (Dalen, 2004). Intervjuguiden skal beskrive rekkefølgen av temaer som skal tas opp i intervjuet, men den skal være fleksibel nok til å kunne endre rekkefølgen underveis. Man bør starte med spørsmål som er konkrete og enkle å svare på, så ta opp vanskeligere tema etter hvert og så avslutte med enkle spørsmål (Thagaard, 1998). Vår intervjuguide ble utarbeidet med utgangspunkt i problemstillingen og spørreskjemaene, på grunn av at vi ønsket å videreføre temaene fra dem. Dette gjorde at intervjuguiden ble temaorientert, med flere spørsmål under hvert tema. Ved å gjøre det på denne måten, sikret vi oss at alle informantene var innom de samme temaene, uten at det nødvendigvis var i samme rekkefølge. Det var også viktig for oss å kunne stille oppfølgingsspørsmål der det var relevant. Dette gjorde at det ble litt forskjellig hvor mye tid vi brukte på hvert enkelt tema i intervjuene, men i og med at informantenes opplevelsedsdimensjon var viktig for oss å få tak,



mener vi det var nødvendig å kunne tilpasse vektleggingen av de ulike tema i intervjuguiden til hver enkelt informant. For å kunne prøve ut intervjuguiden, gjennomførte vi 2 prøveintervjuer, slik at vi fikk justert og endret intervjuguiden før gjennomføring av dybdeintervjuene.

### **3.5 Triangulering**

Kvalitative og kvantitative data kan supplere hverandre gjensidig hvis de kombineres. Dette innebærer at en kan få en mer nyansert og helhetlig belysning av problemstillingene ved å bruke kombinasjoner av kvalitative og kvantitative data, enn ved og bare bruke én av de to datatypene (Grønmo, 1985). Dette kalles triangulering, og selve ordet stammer fra navigasjon og landmåling, og er en prosess hvor en anvender to punkt for å finne den ukjente avstanden til et tredje punkt. Når det gjelder triangulering i forskning, innebærer det at forskeren enten bruker flere metoder, ulike datakilder eller flere uavhengige forskere i sin studie. Dette gjøres ofte for å styrke undersøkelsens troverdighet (Røykenes, 2008).

Grønmo (2004) påpeker tre måter metodetriangulering kan være gunstig på. For det første kan det gi anledninger til teorimangfold, slik at man får en mer allsidig og nyansert fortolkning. For det andre vil en kunne styrke tilliten både til forskerens metoder og resultater i en studie, det kan altså øke studiens validitet. For det tredje vil det kunne skape utgangspunkt for faglig fornyelse, i og med at interessante avvik vil kunne oppmuntre til nye tolkninger. Triangulering kan også by på en del utfordringer. Det kan blant annet bli uoversiktlig hvis ikke metodevalget er godt nok gjennomtenkt når en velger å triangulere metoder. I tillegg kan det å blande metoder by på utfordringer, fordi kvalitative og kvantitative metoder representerer forskjellige kunnskapssyn, virkelighetsoppfatninger, forskningsstrategier og ulike måter å tolke funn. Selv om metodetriangulering kan by på problemer, kan det likevel være et godt redskap når man skal studere flere og ulike sider ved et fenomen. Dette fordi en ofte får fram fenomenenes kompleksitet (Røykenes, 2008).

I denne studien benyttet vi oss altså av to former for triangulering, da vi brukte triangulering mellom kvalitative og kvantitative metoder. Det gjorde vi ved å kombinere kvalitative og kvantitative datatyper, siden vi både benyttet oss av spørreskjema og av dybdeintervjuer i vår datainnsamling. Vi valgte å benytte kvantitativ metode som en slags kvantitativ kartlegging i

forkant av den kvalitative undersøkelsen. For å fremskaffe kvalitative data, benyttet vi oss av dybdeintervju. I denne studien skulle altså den kvalitative undersøkelsen være en oppfølging og utdyping av de kvantitative data, da vi ønsket å komme dypere inn i materialet enn det en spørreundersøkelse ville gi mulighet for.

I tillegg anvendte vi datatriangulering ved at vi brukte flere datakilder. Dette fordi vi hadde tre ulike informantgrupper: barn, foreldre og miljøterapeuter. Når det gjelder det å kombinere ulike informantgrupper, tenkte vi at det også ville være interessant å kunne se på hvordan de ulike gruppene svarte både på spørreskjemaene og i intervjuene. Vi så for oss at vi da kunne si noe om likheter og forskjeller i svarene fra de ulike gruppene, samtidig som vi ville kunne si noe om i hvor stor grad de ulike dataene, det vil si svarene, ville kunne bekrefte eller avkrefte hverandre.

### **3.6 Spørreskjema**

Bruk av spørreskjema er en form for strukturert utspørring, som krever en god del forarbeid. I og med at vi selv utarbeidet spørreskjemaene, oppdaget vi fort hvor tidkrevende det var. Det var flere ting vi måtte fokusere på i løpet av forarbeidet, blant annet var det viktig å ta utgangspunkt i problemstillingen da vi formulerte spørsmål og svaralternativ. Vi måtte også tenke gjennom spørsmålenes rekkefølge og layout. I forhold til selve formuleringen av spørsmålene, var det viktig at vi lagde endimensjonale spørsmål, slik at spørsmålsformuleringen kun inneholdt ett spørsmål. Språkbruken ble tilpasset informantene som skulle svare på spørsmålene (Grønmo, 2004). Vi utformet spørreskjemaene så strukturerte og konkrete som mulig. Dette for å forsøke å få sammenlignbare svar på noe så ukonkret som en opplevelse av relasjon. Vi tok utgangspunkt i problemstillingen, og formulerte ulike tema med underspørsmål. Vi knyttet spørsmålene stort sett til opplevelser av konkrete hendelser i hverdagslivet ved avdelingen. Disse hverdagssituasjonene er representert i strukturen som faste og forutsigbare gjøremål, eksempelvis ved vekking, frokost og skolestart, som vi antok var lette for barna å huske tilbake til. Spørreskjemaene er todelte, på grunn av at vi ønsket å finne ut om opplevelsen av relasjonen endret seg i løpet av oppholdet ved avdelingen. Spørsmålene i del en og del to er identiske, men det går klart fram av skjemaet at første del omhandler starten og andre del slutten av oppholdet.

Når det gjelder utforming av svaralternativer, kan dette gjøres på flere måter. Velger man tallskalaer i svaralternativene, må en også velge om man skal ha en midtkategori i svaralternativene. Ønsker en å presse informantene til å ta et standpunkt eller uttrykke en mening, lager man en skal uten midtpunkt (Grønmo, 2004). Vi valgte å benytte seks trinn på skalaene i svarene, da vi ønsket at informantene skulle ta stilling til spørsmålene, og ikke legge alle sine svar i komfortsonen i midten av skalaen.

Vi skjønnte fort at det var veldig viktig å formulere oss korrekt da vi utarbeidet spørreskjemaene. Kanskje særlig fordi det er vanskelig å stille konkrete og målbare spørsmål for å få tak i opplevelsen av relasjon. Samtidig var det viktig for oss at vi ikke skulle spørre foreldrene om hvordan de trodde barnet opplevde relasjonen, fordi fokuset vårt ikke lå i det å finne ut om det var samsvar mellom barnas og foreldrenes opplevelse, men se på likheter og ulikheter mellom alle de 3 informantgruppene. For å løse dette, valgte vi å stille en del av spørsmålene til foreldrene via barnet, for eksempel: ”opplevde du/dere at miljøterapeutene klarte å sette seg inn i ditt/deres barns situasjon?” På denne måten mente vi at vi ville klare å holde fokus på foreldrenes opplevelse av relasjonen til miljøterapeutene.

Det er også viktig å prøve ut spørreskjemaene underveis, slik at en sikrer at de spørreskjemaene som sendes ut til informantene er godt gjennomarbeidet (Grønmo, 2004). Vi fikk vi hjelp av velvillige forsøksinformanter, slik at vi fikk prøvd ut spørreskjemaene og gjort nødvendige endringer før vi sendte dem til informantene. Vi valgte å sende ut spørreskjemaene i posten, sammen med en ferdig frankert svarkonvolutt. Dette er den minst kostnadskrevende måten å gjøre det på, i og med at informantene selv fyller ut skjema og så sender de tilbake. Samtidig kan det da være vanskeligere å motivere informantene til å delta, og frafallet kan bli stort når man gjør det på denne måten (Grønmo, 2004). Sammen med spørreskjemaene la vi informasjonsbrev, samtykkeskjema og ferdig frankert svarkonvolutt. Dette ble returnert til oss før gjennomføring av intervjuene. Dette fordi vi blant annet ønsket å benytte de utfylte skjemaene til å velge ut hvilke informanter vi skulle dybdeintervjue. På denne måten kunne vi også bruke spørreskjemaene til refleksjon i intervjuene, og informantene hadde allerede tenkt gjennom og tonet seg inn på en del av temaene vi tok opp i intervjuene da de fylte ut spørreskjemaene. På den annen side, kan vi ikke se bort fra at noen av informantene følte seg styrt av spørreskjemaet slik at vi har gått glipp av noen kreative og spontane svar. Samtidig kan det også være at vi var noe forutinntatte i intervjusituasjonen siden vi kjente til hva de hadde svart i spørreskjemaene, og på den måten gikk glipp av

kreativitet og nysgjerrighet fra vår side. Vi kunne ha unngått dette, ved å velge informanter til dybdeintervju uten å se på spørreskjemaene, men vi mener vi da ville mistet noe av muligheten i forhold til å gå dypere inn i det informantene hadde svart på, og vi kunne heller ikke stille utdypende spørsmål om tema som de kanskje hadde svart annerledes på enn andre.

### **3.7 Utvalg**

For å få en så stor informantgruppe av tidligere pasienter og deres foreldre som mulig til å svare på spørreskjemaene, måtte vi gå noen år tilbake i tid. Samtidig kunne vi ikke gå så alt for langt tilbake i tid, siden vi tenkte at det kunne svekke data hvis det ble veldig lenge siden de var innskrevet ved avdelingen. Dette foregikk i planleggingsfasen av studien høsten 2007, og vi valgte oss ut barn og deres foreldre som hadde vært innlagt ved avdelingen fra og med 01.01.03 til og med 01.07.07. Dette ble til sammen 27 barn og 27 foreldre. Vi sendte 1 felles spørreskjema til foreldre som bodde sammen, og behandlet dem dermed som 1 informant. Dette gjorde vi også i intervjuene, ved at vi intervjuet begge foreldrene sammen. Derfor regner vi hvert foreldrepar som 1 informant. Det er noen av foreldreparene som har skilt lag både før og etter oppholdet ved avdelingen, og vi valgte da å forholde oss til den forelderen som har hovedomsorgen for barnet. Vi bestemte også at det å ha gjennomført første familieuke var et utvalgs-kriterie, i og med at flere spørsmål omhandler familieuka som en del av det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen. Dette utvalgs-kriteriet førte til at 1 familie ble utelukket. Da hadde vi et utvalg på 26 barn og 26 foreldre som fikk spørreskjema tilsendt i posten. I tillegg delte vi ut spørreskjemaer til samtlige miljøterapeuter, unntatt oss selv, som høsten 2007 jobbet ved avdelingen, det vil si 10 stykker. Til sammen blir dette 62 informanter. Vi hadde også som utgangspunkt at vi ønsket oss et uttømmende utvalg i perioden som nevnt ovenfor, med håp om at resultatene fra spørreskjemaene ville være representative for den aktuelle perioden. Vi mente at 62 informanter ville gi oss et godt nok grunnlag i forhold til å foreta et utvalg av informanter som skulle dybdeintervjues.

I kvalitativ metode benytter en seg ofte av strategisk utvalg når en skal velge informanter, og man velger gjerne informanter som en mener kan svare på en hensiktsmessig i forhold til problemstillingen (Thagaard, 1998). Når det gjelder utvelgelsen av informanter til dybdeintervju i vår studie, var det viktig for oss at vi valgte informanter som vi mente kunne

gi fylldigst mulige svar i våre intervju i og med at vårt fokus var å få tak i utfyllende beskrivelser på opplevelser av relasjonen til miljøterapeutene.

Når det gjelder antallet informanter, skriver Dalen (2004) at det ikke må være for stort, samtidig som intervjumaterialet en sitter igjen med må være av en så god kvalitet at det gir tilfredsstillende grunnlag for tolkning og analyse. Det var også viktig for oss at ikke datamaterialet skulle bli uoverkommelig stort, for da ville arbeidet med tolkning og analyse blitt veldig uoversiktlig. På bakgrunn av dette, valgte vi ut 3 foreldre, 3 barn og 2 miljøterapeuter til dybdeintervju, til sammen 8 informanter. Når vi valgte miljøterapeuter til dybdeintervju, valgte vi en av med lang fartstid i avdelingen, det vil si mer enn 10 år, og en med kort fartstid, det vil si mindre enn 5 år. Dette gjorde vi fordi vi mente at disse til ville kunne gi svar med en ulik vinkling ut fra deres forskjellige utgangspunkt. Ved utvelgelsen av barn- og foreldreinformanter, ønsket vi også en bredde i datamaterialet, og vi brukte derfor spørreskjemaene som utgangspunkt. Vi valgte informanter med forskjellig lengde på oppholdet ved avdelingen, og det var ulikt hvor lang tid det var siden de hadde vært innlagt. Informantene hadde også svart forskjellig på en del av spørsmålene i spørreskjemaene. I og med at vi kjenner informantene, hadde vi i tillegg noen tanker om hvem som kunne være gode informanter i forhold til å kunne gi gode beskrivelser med tanke på vår problemstilling.

### ***3.8 Prosessen i forhold til datainnsamling***

#### **3.8.1 Spørreskjema**

Spørreskjemaene ble sendt i posten til barn og foreldre, og delt ut til miljøterapeutene. Vi fikk raskt svarene tilbake fra alle 10 miljøterapeutene, men det gikk ikke fullt så raskt med de andre svarene. Etter en uke hadde vi fått tilbake utfylte spørreskjema fra 3 familier, og så fikk vi etter noen dager til et par telefoner fra foreldre som gjerne ville ha mer informasjon om prosjektet enn det som sto i informasjonsbrevet de hadde fått sammen med spørreskjemaene, eller hadde andre praktiske spørsmål. Etter 2 uker sendte vi et nytt brev hvor vi oppfordret de som ikke hadde svart til å svare. Da ytterligere 3 uker hadde gått, hadde vi fått svar fra til sammen 9 familier, det vil si 9 utfylte spørreskjema fra barn og 9 fra foreldre. Vi valgte og ikke purre flere ganger for å få flere svar. Vi hadde altså et frafall på over 50 %. Frafallet kommenteres ytterligere i et senere avsnitt. På grunn av det store frafallet, innså vi at

spørreskjemaene ikke kunne brukes til så mye mer enn å velge ut informanter til dybdeintervju, siden det er vanskelig å argumentere for at en så lav svarprosent vil gi noen særlig troverdighet eller overførbarhet. Når det gjelder svarprosenten fra miljøterapeutene var den på 100 %, men vi valgte også der å bruke skjemaene i forhold til utvelgelse av informanter til dybdeintervju. Dette fordi vi ønsket å se på ulikheter og likheter i opplevelsen av relasjon, og det ble vanskelig når vi hadde så lav svarprosent i 2 av 3 informantgrupper.

### **3.8.2 Intervju**

Alle vi spurte sa ja til å bli intervjuet, men en familie måtte trekke seg i siste liten på grunn av uforutsette hendelser. Vi rekrutterte da en annen familie, slik at vi beholdt antallet informanter til dybdeintervjuene. Vi gjennomførte intervjuer med 2 miljøterapeuter, 3 intervjuer med barn og 3 intervjuer med deres foreldre, til sammen 8 intervjuer. Vi gjennomførte alle intervjuene, unntatt 2, på vårt kontor i et av nabohusene til avdelingen. De av barna og foreldrene som ønsket det, ble med over til avdelingen etterpå for å hilse på gamle kjente. På grunn av at en av familiene hadde lang reisevei til avdelingen, reiste vi hjem til dem for å intervju barnet og foreldrene. Vi gjennomførte intervjuene selv, og for å få det mest mulig effektivt, intervjuet vi foreldre og barn samtidig i hvert vårt rom. Den ene av oss intervjuet foreldrene, og den andre intervjuet barnet. Hvert intervju ble tatt opp med mp3-spiller eller pc med mikrofon, og senere transkribert. Intervjuene tok omtrent 1 time å gjennomføre. De voksne informantene fikk et hjertelig takk for at de stilte opp til intervju, mens barna fikk, i tillegg til takk, 2 Flaxlodd hver.

### **3.8.3 Frafall**

En stor utfordring når en gjennomfører en datainnsamling, er å få flest mulig av informantene i utvalget til å delta. Hvis informantene selv skal fylle ut skjema og så sende det tilbake, er det ofte nødvendig å sende ut purringer for å unngå for stort frafall. Likevel blir det ofte et stort frafall i slike undersøkelser (Grønmo, 2004). Det kan være ulike grunner til dette, blant annet kan det være at noen rett og slett ikke ønsker delta (Olsson og Sörensen, 2003). Handler det om vilje til å delta, kan dette reduseres ved at informantene får god informasjon om studien og at spørsmålsformuleringene er tilpasset informantene. Dette gjelder også hvis informantene

mangler evne til å svare, eller de vil kunne ha vansker med å forstå spørsmålene (Grønmo, 2004).

Når det gjelder vår studie, så tenker vi at det kunne være flere av barna og foreldrene som kviet seg for å delta på grunn av at det er snakk om veldig personlige anliggender. For barna var det kanskje særlig en periode i livet som var vanskelig, og som de ikke ønsket å snakke mer om med oss. Vi hadde håpet vi ville få inn såpass mange svar, slik at resultatene muligens kunne bli mer generaliserbare. Med så få svar, og med et såpass lite utvalg, er det vanskelig å finne noe mønster blant dem som ikke har svart. Da det blant de som ikke svarte for eksempel er både jenter og gutter, skilte foreldre og foreldre som bor sammen, lang tid og kort tid siden oppholdet ved avdelingen og de har ulike diagnoser. I og med at resultatene ikke er generaliserbare, og vi ikke har hatt anledning til å foreta noen omfattende bortfallsanalyse, er heller ikke resultatene generaliserbare (Olsson og Sörensen, 2003). Grønmo (2004) skriver at spørreskjema bør være forholdsvis korte og enkle, slik at de er forståelige og overkommelige for informantene. I ettertid har vi innsett at skjemaene vi lagde antakelig ble for omfattende for noen av informantene, kanskje særlig på grunn av todelingen med spørsmål om begynnelsen og spørsmål om slutten av oppholdet ved avdelingen. Det kan nok hende at vi kunne fått høyere svarprosent om spørreskjemaene ikke hadde vært så omfattende.

### **3.8.4 Etiske overveielser**

I dette avsnittet konsentrerer vi oss mest om etiske overveielser i forhold til barn- og foreldreinformantene, da det er disse 2 gruppene som vi tenker bringer fram de største etiske dilemmaene i denne studien.

Siden dette prosjektet omhandler personsensitive opplysninger, valgte vi å sende prosjektet til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste for godkjenning. Svarbrevet er lagt ved oppgaven. I vår studie har vi fulgt hovedregelen om at forskningsprosjekter som krever aktiv deltakelse fra informantene, bare skal utføres med informantenes informerte og frie samtykke. Dette gjelder også for forskning som kan føre til risiko for belastning på informantene. Det har også vært viktig for oss å formidle til informantene at de til enhver tid har rett til å avslutte sin deltakelse når som helst uten at det medfører negative konsekvenser for dem. Informantene ble også

informert om at intervjuer, transkripsjoner av intervjuer og eventuelt andre personlige opplysninger ville bli slettet så snart prosjektet var fullført (Thagaard, 1998).

Det var også viktig for oss at informantene kunne være trygge på at det de fortalte i løpet av intervjuet, ble håndtert på en fortrolig måte, og at det ikke kunne føres tilbake til dem senere. For å få til det, må en passe på å anonymisere informantene i presentasjonen av resultatene (Dalen, 2004). I vår studie vil det kanskje være en utfordring å klare å anonymisere informantene helt fullstendig, i og med at de tilhører en ganske liten og lett gjenkjennbar gruppe. Vi har derfor valgt å være meget tilbakeholdne med opplysninger om informantene, og vært nøye da vi valgte ut sitater fra intervjuene til denne oppgaven. Dette gjelder også de 2 informantene som er miljøterapeuter. Siden vi også hadde barn som informanter i studien, innhentet vi samtykke både fra barna selv og deres foreldre. Vi opplyste barna om at vi hadde taushetsplikt, og selv om foreldrene hadde gitt samtykke til intervjuet, betydde ikke det at foreldrene skulle få vite hva barna hadde svart (Dalen, 2004).

Når det gjelder relasjonen mellom oss, som forskere, og informantene, finnes det også noen etiske utfordringer. På den ene siden er man avhengig av å ha en relativt nær kontakt med informantene for å gjennomføre gode intervju, med denne nære kontakten avbrytes ganske brått når intervjuet er over, og forskeren får ikke fulgt opp eventuelle vanskelige situasjoner som informantene kan oppleve i etterkant av intervjuet (Thagaard, 1998). Det ble altså viktig for oss å opplyse informantene om vår rolle som forskere i prosjektet. Dette også fordi vi kjente alle informantene fra før, men da i rollene som miljøterapeuter og pasienter og pårørende. Vi ønsket derfor at informantene skulle føle at intervjuene foregikk på deres premisser, og vi oppfordret dem til å være så åpne som mulig. I forberedelsene til intervjuene, diskuterte vi også hvordan det ville bli for informantene å snakke om oppholdet ved avdelingen. På grunn av usikkerheten rundt dette, bestemte vi at vi ville tilby alle informantene, også de 2 informantene som var miljøterapeuter, å ta kontakt med oss igjen hvis det var noe de ønsket å ta opp med oss i etterkant av intervjuene. Det var én familie som benyttet seg av dette tilbudet.

I forhold til at vi fikk så få svar på spørreskjemaene fra familiene, så kunne vi muligens ha purret mer på informantene for å få flere svar. Grunnen til at vi ikke gjorde det, var fordi vi mente det ikke ville være heldig, da spørreskjemaene omhandlet noe som for mange var en vanskelig periode i livet. De var kanskje ikke var klare til å dele med andre, muligens fordi de



fortsatt ikke følte de hadde fått bearbeidet det tilstrekkelig. For andre var det kanskje fordi de nettopp følte seg veldig ferdig med det, og ikke hadde lyst eller behov for å ta det opp igjen på det tidspunktet. Vi ønsket altså ikke å presse noen til å svare, på grunn av at vi hadde små muligheter til å følge dem opp i ettertid, hvis det å delta i studien ville gjøre det problematisk for dem etterpå.

### **3.9 Analysemetode**

I kvalitativ metode vil analysen ofte foregå samtidig som datainnsamlingen, men etter hvert som tiden går og studien drives framover, vil analysearbeidet bli en stadig større del av arbeidet med studien. Det er flere måter å analysere kvalitative data, men datamaterialet har som oftest samme utgangspunkt på grunn av at det stort sett består av tekst (Grønmo, 2004). Man velger analysemetode ut fra problemstilling, opplegg for studien og studiens kontekst. Ved å analysere datamaterialet, er hensikten å bearbeide datamengden slik at den framstår som mer oversiktlig. For å få til dette betyr det at datamaterialet må forenkles, og en benytter seg da ofte av en eller annen form for klassifisering (Olsson og Sørensen, 2003).

#### **3.9.1 Transkribering**

Det anbefales at forskeren transkriberer intervjuene selv, siden transkriberingsprosessen ofte er en veldig god sjanse til å bli kjent med sitt eget datamateriale. Det tilrås også at intervjuene transkriberes rett etter at intervjuene er gjennomført (Dalen, 2004). Når en transkriberer, klargjør man datamaterialet for analyse. Dette vil vanligvis innebære at man transkriberer ordrett fra muntlig tale til skriftlig tekst (Olsson og Sørensen, 2003). Det å transkribere vil også ofte være en del av tolkingsprosessen, fordi en vanskelig kan unngå å tolke det som ble sagt, samtidig som man og så husker stemmebruk, pauser og kroppsspråk, og dette vil bli kanskje også bli en del av tolkningen. Vi hadde ingen erfaring med å transkribere tale til tekst i forskning, og vi ønsket å transkribere alt så ordrett som mulig. Dette fordi vi ikke ville miste informasjon som kunne vise seg å bli betydningsfull. Dette viste seg å bli et langsommelig og tålmodighetskrevenende arbeid. Vi hadde gode lydopptak, men av og til kunne det være vanskelig å transkribere, for eksempel i tilfeller der flere snakket samtidig, eller der informantene snakket veldig fort. Selv om transkriberingsprosessen tok lang tid, synes vi at vi

ble godt kjent med vårt eget datamateriale, og vi mener det gjorde arbeidet med analysen av datamaterialet litt enklere. Vi så fort at i det vi gjorde tale om til tekst, forsvant en del av nyansene og oppfatningene i det muntlige språket, det gjaldt også kroppsspråket. For eksempel plukket vi i flere intervjuer opp det vi tolket som tegn til ubehag eller uoverensstemmelse mellom det informanten sa, og det informanten viste med kroppsspråket. Det ble derfor viktig for oss å notere underveis i intervjuene, selv om vi tok det opp, slik at vi kunne få med oss slike detaljer videre i analysen.

### **3.9.2 Bruk av sitater**

Vi har gjengitt en del sitater fra våre informanter i denne oppgaven. Da vi transkriberte intervjuene, så vi at det muntlige språket ble usammenhengende og springende da det ble skriftliggjort. Det som hørtes naturlig og lettfattelig da det ble sagt, ble enkelte ganger vanskelig å forstå og lese i skriftlig form. Vi valgte derfor å konvertere det muntlige språket til litt mer sammenhengende skriftlige setninger i de sitatene som er gjengitt i oppgaven, men har samtidig vært nøye på å beholde informantenes originale uttrykk, slik at det er tydelig at det er deres mening som kommer fram. I resultatkapitlet brukes sitatene blant annet for å tydeliggjøre og illustrere de 8 hovedtemaene vi valgte å presentere, som vi kommer tilbake til i drøftingen. Vi hadde mange gode sitater fra alle 3 informantgrupper, og det er vi som har valgt hvilke sitater som skulle presenteres, og derved er det vår subjektive fortolkning og vurdering av hva som ville være gode sitater som ligger bak utvelgelsen.

### **3.9.3 Koding, kategorisering og analyse**

I denne delen av analyseprosessen er vi kommet så langt at det er på tide å tenke over hvilke teoretiske innfallsvinkler det ville være naturlig å basere analysen på. Hensikten er å løfte datamaterialet fra et fortellende til et mer fortolkende nivå. I denne prosessen er det nødvendig og både benytte informantenes egne ord og uttrykk, i tillegg til egne refleksjoner og tilgjengelig teori. Målet er å få tak i hva det egentlige budskapet er, eller hva informantene virkelig sier. For å komme dit, må vi komme videre fra den konkrete tolkningen, slik at analyseprosessen gir de konkrete uttalelsene teoritilknytning. Dette skjer i det man tolker

uttalelsene og setter dem inn i en teoretisk ramme (Dalen, 2004). Det er dette vi starter med i presentasjonen av resultatene, og fortsetter med i drøftingskapitlet.

Etter å ha transkribert intervjuene, var de gjort om til omtrent 200 sider med tekst. Gjennom prosessen med transkribering, ble vi godt kjent med datamaterialet, men det var nødvendig å foreta noen grep for å gjøre datamaterialet mer oversiktlig og strukturert. Vi startet da med en råkoding, også kalt åpen koding, hvor hovedformålet er å kartlegge begreper som igjen kan inngå i kategorier (Dalen, 2004). I og med at vi allerede i spørreskjemaene hadde delt spørsmålene inn i ulike kategorier med utgangspunkt i problemstillingen, bestemte vi oss etter hvert for å bruke de samme kategoriene for å gjøre datamaterialet mer oversiktlig. Dette ble en form for temasentrerte analyse, da det handlet om å illustrere ulike tema ved å sammenligne informantens utsagn. Ved å se på sammenhenger mellom temaene, vil det kunne gi grunnlag for en helhetlig forståelse.

I og med at denne type analyser dreier seg om sammenligning mellom informanter, er det viktig å komme fram til et passende antall kategorier. Blir det for mange kategorier kan det bli uoversiktlig, og blir det for få kan en gå glipp av informasjon (Thagaard, 1998). I drøftingen valgte vi å presentere kategoriene og informantens utsagn, ved hjelp av stikkord, i matriser, for å kunne systematisere det best mulig. I og med at en matrise er en tabell med tekst i stedet for tall, vil det kunne visualisere informasjonen slik at ulikheter og likheter i informantens utsagn vil komme fram (Grønmo, 2004). Vi har forsøkt å lage temasentrerte matriser for at en skal få en innsikt i hva som kjennetegner de ulike temaene på tvers av de 3 informantgruppene.

### **3.10 Oppsummering**

En forutsetning som kvalitativ forskning bygger på, er at mennesket konstruerer sin sosiale virkelighet og gir mening til egne opplevelser. I lys av dette finnes det formodentlig ikke en sann eller universell virkelighet. Virkelighetsoppfatningen er altså knyttet til hvert enkelt individ (Dalen, 2004). På bakgrunn av dette, er vi av den oppfatning at vi ikke har valgt en metode som skal finne sannheter. Vår studie, etter endt analyse av dybdeintervjuene, vil mest sannsynlig kunne si noe om ulikheter og likheter i hvordan barn og foreldre opplever relasjonen til miljøterapeutene og hvordan miljøterapeutene opplever barn og foreldres

relasjon til dem. Om denne studien kan si noe om andre barn, foreldre og miljøterapeuters opplevelser i andre institusjoner, er kanskje mer diskuterbart. Samtidig er det i kvalitativ forskningssammenheng, hensiktsmessig å bruke begrep som overførbarhet, og dette vil gjelde for denne oppgaven også, ved at vi har forsøkt å beskrive de enkelte trinnene i forskningsprosessen slik at andre i prinsippet kan gjøre det samme som vi har gjort (Dalen, 2004).

Vi tenker også at denne studien vil være interessant for mange som arbeider med relasjonsskapende arbeid til daglig, både for miljøterapeuter og for andre yrkesgrupper. Dette fordi en ofte prøver å komme fram til en forståelse av klienter/brukere/pasienter, mens man kanskje glemmer å finne ut av hvordan de opplever sine møter og relasjoner med miljøterapeutene/hjelperne/terapeutene. Vi tenker at ved å sette fokus på dette, vil det kunne være med på å bevisstgjøre hvordan man som miljøterapeuter, hjelpere eller terapeuter jobber med kontaktetablering og relasjonsskapende arbeid sammen med klientene, brukerne eller pasientene.

## Kapittel 4 Analyse og drøfting

### 4.1 Innledning

I dette kapitlet presenteres, analyseres og drøftes funnene som belyser studiens problemstilling, hvordan opplever barna og deres foreldre det relasjonsskapende arbeidet i vår miljøterapeutiske døgnavdeling, og hvordan tenker miljøterapeutene at barn og foreldre opplever det relasjonsskapende arbeidet?

Allerede i intervjuguiden delte vi spørsmålene inn i 8 kategorier. Vi har valgt å beholde disse 8 kategoriene videre i analysen og drøftingen, da vi mener dette er gode kategorier som belyser de ulike sidene ved det relasjonsskapende arbeidet i miljøterapi godt. Vi har valgt å starte hver kategori med en tabell, som i stikkordsform gir en oversikt over hva de forskjellige informantene og informantgruppene forteller om det aktuelle temaet. Videre legger vi frem våre funn i forhold til det aktuelle tema, belyst ved sitater fra hver enkelt informantgruppe og våre kommentarer. Deretter følger drøfting av resultatene fra det aktuelle tema.

Den første kategorien handler om forventninger til oppholdet ved avdelingen og førsteinntrykk når de kommer til avdelingen for innleggelse. Kategori nummer 2 handler om familieuka, som alle starter sitt opphold ved avdelingen med, og som alle 3 informantgrupper snakket om som en viktig del av det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen. Den tredje kategorien omhandler det at miljøterapeutene må være ekte, eller kongruente, i relasjonen til barn og foreldre. Kategori 4 tar for seg tilknytning, og beskriver hvordan barna og foreldrene differensierer i forhold til hvem de føler seg knyttet til av miljøterapeutene og resten av personalet. I kategori 5 forteller informantene om hvordan relasjonen til miljøterapeutene har utviklet seg. Den sjette kategorien omhandler grensesetting og struktur, hvor barn og foreldre snakker mest om grensesetting og miljøterapeutene snakker mest om struktur. Kategori nummer 7 tar for seg hvordan informantene opplever barn og foreldres muligheter for påvirkning og brukermedvirkning i løpet av oppholdet ved avdelingen. Til sist tar kategori 8 for seg hvordan informantene opplever miljøterapeutenes tilgjengelighet, både i forhold til det å være fysisk til stede og det å være mentalt til stede for barn og foreldre.

## 4.2 Forventninger og førsteinntrykk

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Forventninger og førsteinntrykk</b>	<p>Gledet meg. Låste dører.</p> <p>Ganske fint, men flaut at jeg trengte å være her.</p> <p>Visste ikke hvor lang tid det skulle ta.</p>	<p>Glad, men samtidig var det vanskelig.</p> <p>Både positivt og negativt.</p> <p>Ble godt mottatt, men kjente på rolleforvirring.</p> <p>Inkluderende og ivaretagende, godt fordi vi var utrygge.</p> <p>Mistenksom i starten, følte meg observert.</p> <p>Følte at vi var kommet til riktig sted.</p> <p>Dere visste noe om oss da vi kom, det var ok.</p> <p>Fint at dere tar kontakt og snakker med oss.</p>	<p>Førsteintrykk er avgjørende.</p> <p>Fortvilte foreldre, og innleggelse er siste utvei.</p> <p>Foreldre er usikre på rollen sin.</p> <p>Føler seg observert.</p> <p>Engstelige og spente.</p> <p>Gi informasjon om målsettinger og forventninger til foreldrene.</p>

Denne tabellen illustrerer at alle 3 informantgruppene mener det er mye følelser i sving med tanke på forventninger til oppholdet, og førsteinntrykk av avdelingen. Barna har positive forventninger som justeres når de kommer til avdelingen. Foreldre og miljøterapeuter er opptatt av foreldrenes usikkerhet og følelse av å bli observert. Miljøterapeutene mener bedre informasjon vil kunne hjelpe foreldrene ut av usikkerheten.

### 4.2.1 Hva barna fortalte

Jeg gledet meg jeg, og når mamma sa at jeg hadde fått plassen, så ble jeg jo glad, så jeg begynte å grine.

Som dette barnet beskriver, så starter forventningene til hvordan et opphold ved avdelingen kan bli, i det de får vite at de har fått plass ved avdelingen. Dette barnet gledet seg over å få plass, og i det barnet kommer til avdelingen sammen med familien, glir forventningene over i et litt mer nyansert førsteinntrykk:

Det var litt sånn... selve bygget var jo fint, men innvendig var det jo låste dører og låste skuffer og...

Det kan virke som om det bildet barnet hadde sett for seg av avdelingen var litt annerledes enn det inntrykket barnet fikk ved ankomst til avdelingen. Det å møte låste dører til kontorer og personalrom, og at kjøkkenskuffen med skarpe kniver var låst, fikk kanskje barnet til å kjenne seg begrenset i forhold til hvordan det er hjemme.

Et av barna kunne ikke helt huske hva slags førsteinntrykk hun hadde da hun kom til avdelingen, men når hun tenker tilbake på det i ettertid, er det dette hun trekker fram:

Det var egentlig ganske fint, når jeg tenker tilbake. Nå tenker jeg på det som bare positivt, egentlig. Jeg har ikke noen negative tanker om det. Men det er ikke sånn positivt at jeg... eller... Jeg har ikke noen grunn til å være flau for å ha gått her, men jeg er på en måte flau for å ha gått her for det.

Da vi i intervjuene spurte barna om dette med forventninger og førsteinntrykk, var det for 2 av dem vanskelig å si så mye om det. Kanskje fordi det er lenge siden, eller muligens fordi det kan være vanskelig å si noe om førsteinntrykket så lang tid etter oppholdet, fordi det er blitt påvirket av hvordan de i dag ser på oppholdet ved avdelingen, som barnet beskriver i sitatet over.

I forkant av innleggelsen kommuniseres det til barnet og familien at innleggelsen starter med en utredningsperiode på 6-8 uker, og så tar man en avgjørelse på hvorvidt oppholdet skal vare lenger. To av våre informanter beskriver at det kan være vanskelig å forholde seg til tidsperspektivet i forhold til utredning og behandling. Den ene sier han følte seg lurert da han fikk vite at oppholdet kom til å vare utover 8 uker, og han skulle ønske han kunne få mer

klarhet i dette tidlig i forløpet. Han var innlagt ved avdelingen i omtrent 10 måneder, og skildrer hvordan det føltes å være i usikkerheten i forhold til lengden på oppholdet på denne måten:

Dere sa jo sannheten til meg, men samtidig så sa dere ikke sannheten til meg, liksom en hvit løgn er det vel det heter. Dere sier 8 uker, for det er det som er standarden, men dere vet at det er lenger. Da syns jeg det er irriterende at dere ikke bare sier det med en gang. Det er demotiverende hvis dere sier lenger tid, men allikevel så er det enda mer demotiverende når dere ser at det blir lenger og lenger. En ting dere kan gjøre med en gang, er og bare si tida dere tror med en gang. Jeg vil ha sannheten, jeg vil ha det dere tror. Det hadde nok vært mye bedre enn å si 8 uker. For det gjorde at jeg fikk et sinne inni meg, liksom. At dere ljuger opp i trynet mitt, liksom. Så en ting dere kan begynne å gjøre, er å si hvor lenge dere tror, så er det ikke noe mer om det, liksom.

I intervjusituasjonen opplevde vi at barnet fortsatt hadde sterke følelser da han fortalte om dette. Vi tolker dette dit hen at han har opplevd lite tydelighet og forutsigbarhet vedrørende oppholdets varighet. Hans opplevelse er at han har blitt løyet for, og han formidler at han vil ha miljøterapeutenes mening om hvor lenge de tror oppholdet skal vare. Det kan virke som om han etterlyser at miljøterapeutene skal dele mer av sine synspunkter og viten om lengden på oppholdet. Vi tolker det slik at dette barnet i for liten grad opplever å være deltager i egen utrednings- og behandlingsprosess.

Et annet barn beskriver noe av denne usikkerheten på følgende måte:

Jeg visste egentlig ikke så mye om hva jeg skulle gjøre der, for jeg fikk bare beskjed om at jeg skulle på utredning for å finne om jeg hadde ADHD. Og at det tok så lang tid å finne ut det, det skjønte jeg ikke helt, for de fant jo ut at jeg ikke hadde ADHD likevel. Det var litt spesielt.

Disse to informantene peker på et klart dilemma. Det er, som de sier, ikke alltid så enkelt å tidfeste hvor lenge en utredning eller en behandling varer. Derfor vil det være meget viktig å kommunisere godt og åpent nok rundt denne usikkerheten allerede i forkant av og underveis i oppholdet ved avdelingen.



## 4.2.2 Hva foreldrene fortalte

Foreldrenes usikkerhet og utrygghet i forkant av, og i starten av innleggelse, er noe som går igjen i alle foreldreintervjuene, og det er et tema foreldrene er opptatt av. Alle foreldrene sa noe om at det var vanskelig å skulle ta i mot et tilbud om døgninnleggelse. Den dagen barnet og familien kommer til avdelingen for å starte familieuka, har de allerede vært i kontakt med avdelingen flere ganger, både i møter, ved hjemmebesøk og de har vært på besøk i avdelingen. To av foreldrene uttrykte det slik da de fikk tilbud om plass ved avdelingen:

Vi ble veldig glad, og samtidig så er det jo kjempevanskelig å ta i mot et slikt tilbud. Men samtidig, ville de som tok i mot ham verdsette ham like høyt som vi gjør? Bry seg like mye?

Det var jo både positivt og negativt å få tilbud om plass. For man har plutselig et barn som ikke skal bo hjemme hver dag lenger. Det er jo veldig tøft, da.

Begge foreldrene sier noe om ambivalensen de opplevde da de fikk tilbud om plass i avdelingen. Den ene er opptatt av hvordan barnet vil bli ivaretatt av miljøterapeutene. Vi tolker dette dit hen at det er en utrygghet og bekymring i forhold til barnet sitt, og om miljøterapeutene kommer til å dekke alle barnets behov. Den andre er opptatt av at barnet kommer til å være mye borte fra dem. Vi tolker denne forelderens slik at fokuset her er på egen opplevelse av atskillelsen, og at det er vanskelig for forelderens at barnet ikke skal være hjemme hver dag.

Foreldrene vi intervjuet forteller om usikkerheten de kjente på da de kom til avdelingen. Samtidig formidler de at de følte seg godt mottatt og ivaretatt.

Jeg synes vi ble veldig godt mottatt, men det var litt sånn uklart med forventninger. Hva ble forventet av oss, hvilken rolle skulle vi ha der? Skulle vi være tilskuere eller skulle vi være deltakere? Det synes jeg var litt uklart.

Vi tolker disse foreldrene slik at de var usikre på sin foreldrerolle i avdelingen, og hvor mye ansvar de skulle ta som foreldre, og hvor mye av foreldreansvaret de skulle overlate til miljøterapeutene.

Alle var veldig avslappa, og veldig blide, og veldig inkluderende og ivaretakende, altså alle hilste, alle smilte, kom bort til oss. Og det er veldig godt, for det er en veldig utrygg situasjon, å komme og skulle ulevere hele sin familie til vilt fremmede folk.

Disse foreldrene, slik vi tolker dem, har hatt et godt møte med avdelingen. Dette fordi de opplevde at miljøterapeutene tilrettela for at de skulle føle seg så trygge som mulig, i en utrygg og utleverende situasjon.

I begynnelsen var jeg veldig usikker, og var veldig ute etter bekræftelser tror jeg på gjør jeg det riktig og sånn... ja, så jeg var nok veldig mistenksom i begynnelsen, og at det roa seg etter hvert når jeg skjønnte at hensiktene bare var gode og at alle var ute etter å støtte familien.

Denne forelderen var preget av usikkerhet og mistenksomhet den første tiden i avdelingen, og et behov for å få bekræftelse om det hun gjorde var riktig. Etter hvert ble hun roligere da hun forsto at miljøterapeutenes hensikter var gode. Vi tolker dette slik at forelderen klarte å skyve sin mistenksomhet til side for å kunne etablere tillit mellom seg og miljøterapeutene. Hun sier dette skjedde etter hvert, og vi tolker dette som at denne forelderen hadde behov for å ta tiden til hjelp for å kunne oppleve tillit til miljøterapeutene.

Vi var veldig enige da vi kom, at dette her var sikkert rette plassen, for her var det så mange fagpersoner som kunne støtte og hjelpe. Så førsteinntrykket var jo godt.

Disse foreldrene sier de hadde et entydig godt førsteinntrykk, og at de hadde tro på at miljøterapeutene kunne tilby hjelp og støtte.

Når miljøterapeutene møter barnet og familien for første gang, vil de vil ha med seg en forforståelse av familien. Særkontaktene på grunn av at de har lest søknadspapirene, og resten av miljøterapeutgruppa på grunn av interne diskusjoner om barnet og familien før innleggelse. Denne forelderen forteller om sin opplevelse av miljøterapeutenes forforståelse:

Jeg hadde jo også inntrykk av at dere visste noe om oss før vi kom dit, men at det ikke var til noe slags skade eller hinder. Det var ikke noe fordømmende eller noe negativt. Det var bare åpenhet og velvilje fra alle, liksom, og veldig fint at dere hele tiden tar kontakt og snakker med oss.

Denne forelderen forteller at de fikk inntrykk av at miljøterapeutene visste noe om familien fra før, men at de ikke oppfattet dette som noe negativt. Dette tolker vi det hen at måten miljøterapeutene brukte sin forforståelse på i møtet med denne familien opplevdes som hensiktsmessig.

### 4.2.3 Hva miljøterapeutene fortalte

Som denne miljøterapeuten sier, så er det ikke til å komme unna at førsteinntrykket har mye å si for resten av oppholdet ved avdelingen.

Førsteintrykket tror jeg er ganske avgjørende i forhold til hvordan de blir møtt, først og fremst av personalet. Om de føler seg ivaretatt, og at vi på en måte er forberedt når familien kommer.

Vi tolker miljøterapeuten dit hen at fordi første møtet er så viktig, er det av stor betydning at barn og foreldre føler at de kommer til et sted hvor de blir møtt på en ordentlig måte for at de skal føle seg ivaretatt, og at de opplever miljøterapeutene er godt forberedt når de møter familien for første gang.

Denne miljøterapeuten nevner foreldrenes fortvilelse i forhold til det å ta i mot et døgntilbud på vegne av barnet sitt:

De er ganske fortvila for de har prøvd ganske mye i forkant og, og selv om det er tøft å plassere barn på en døgninstitusjon så ser de på det som en sånn kanskje siste utvei for å få endra på ting.

Miljøterapeuten peker også på at foreldrene kanskje ser et døgnopphold som siste mulighet til å skape en endring. Vi tolker miljøterapeuten dit hen at det er viktig at miljøterapeutene er klar over foreldrenes fortvilelse, for å kunne trygge dem på en god nok måte når de kommer til avdelingen. Ved at miljøterapeuten bruker et utsagn som "siste utvei", tolker vi dette slik at miljøterapeuten tenker familien har en lang historie bak seg hvor de tidligere har prøvd ut ulike tiltak som ikke har lyktes.

Foreldrenes usikkerhet i forhold til sin egen foreldrerolle når de er i avdelingen, er noe miljøterapeutene vi intervjuet også snakket om.

Jeg tror nok at en del foreldre er usikre i forhold til hva slags rolle de skal innta. De føler, eller mange i hvert fall, kan føle seg observert og det blir jo en litt ukjent måte å forholde seg til sitt barn på en sånn avdeling, men det varierer jo også.

Miljøterapeuten nevner både dette med usikkerhet i forhold til foreldrerollen, og det å føle seg observert. I tillegg sier miljøterapeuten at det kan være føles fremmedartet å skulle forholde seg til barnet sitt i en miljøterapeutisk kontekst, men at dette også varierer. Slik vi tolker miljøterapeuten her, er ikke foreldrene bare usikre på rollen sin, men i tillegg er de også borte fra sin vante hjemmesituasjon, noe vi tenker at kan være med på å forsterke foreldrenes usikkerhet.

Denne miljøterapeuten beskriver hva som skal til for at foreldrene skal bli mer avslappet når de kommer til avdelingen:

Litt høyt angstnivå er én ting, spent og liksom nervøs for å komme, og hva er forventningene til dem og sånt noe. Men egentlig så føler jeg jo at jeg pleier å lande ganske raskt med de aller fleste. De lander fordi de møter mange voksne som prater med dem på en vanlig måte.

Miljøterapeuten forteller om foreldre som er engstelige og nervøse når de kommer, som så blir mer avslappet når miljøterapeutene snakker med dem på en vanlig måte. Vi mener miljøterapeuten her peker på noe meget betydningsfullt. Dette tolker vi slik at det er viktig at foreldrene møter miljøterapeuter som ikke bare er interessert i å høre om alle deres problemer og utfordringer, men møter noen som er interesserte i å høre om hverdagslige ting som opptar dem.

Den ene miljøterapeuten hadde flere tanker rundt foreldres utrygghet i møte med avdelingen. Miljøterapeuten forteller videre at foreldrenes utrygghet i sin rolle som foreldre, har mye av sin forklaring i historien de har med seg når de kommer til avdelingen.

Det er jo noen ting de sliter veldig med når de kommer, som uansett påvirker foreldrerollen, som har gjort det over veldig lang tid. For jeg tenker at de er preget av det som har vært før. Og derfor er det vanskelig, ikke nødvendigvis fordi foreldrene ikke føler seg trygge i avdelingen, eller noe sånn, men de blir utrygge på hva de gjør, om de gjør det riktig, eller om det skulle vært på en helt annen måte.

Miljøterapeuten formidler at familien kan ha hatt problemer i lang tid når de kommer til avdelingen. Slik vi tolker miljøterapeuten, vil de derfor være mer usikre på om det de gjør er riktig, enn at det er knyttet opp mot usikkerhet ved å være tilstede i avdelingen. Vi tolker miljøterapeuten slik at disse foreldrene ønsker flere bekreftelser på sin foreldrekompetanse.

Vi tenker miljøterapeuten peker på foreldrenes usikkerhet i forhold til seg selv som foreldre på generelt grunnlag, uavhengig av hvilken arena de er på.

Hva og hvordan miljøterapeutene kommuniserer med foreldrene er viktig, som denne miljøterapeuten påpeker:

Jeg tror vi må være klarere i å fortelle de hva vi tenker skal være deres rolle, og hva slags målsettinger vi har med vårt foreldrearbeid, og ja, trygge de på at det er en arbeidsmetode vi bruker for og både bli bedre kjent med hva de sliter med, og så kunne finne alternative måter å forholde seg på.

Vi tolker miljøterapeuten slik at trygging av foreldre innebærer mye og god kommunikasjon mellom miljøterapeuter og foreldre. Sånn som denne miljøterapeuten uttrykker seg, tenker vi at miljøterapeutene ikke har vært gode nok i kommunikasjonen med foreldrene i starten av oppholdet. Videre tenker vi hun mener miljøterapeutene ikke har vært gode nok til å sette ord på det miljøterapeutiske arbeidet som skal foregå, eller begrunne hvorfor miljøterapeutene gjør som de gjør.

#### **4.2.4 Oppsummering**

Barnas forventninger og førsteinntrykk til oppholdet var forskjellige fra hverandre. En av dem gledet seg, mens en annen syntes det litt flaut. To av barna sier imidlertid at de ikke fikk god nok informasjon om hvor lenge oppholdet skulle vare. Foreldrene forteller om delte følelser både i forhold til forventninger og førsteinntrykk. De sier det både var positivt og negativt å få tilbud om plass ved avdelingen. En av foreldrene tar opp det at miljøterapeutene visste noe om dem da de kom, og at det var følt greit. Når det gjelder førsteinntrykk, sier foreldrene at de følte seg ivaretatt, samtidig som de kjente på rolleforvirring og følelse av å bli observert. Miljøterapeutene ser ut til å ha fanget opp foreldrenes blandete følelser, rolleforvirring og det å føle seg observert. Miljøterapeutene nevner i tillegg at de opplever foreldrene som fortvilte når de kommer til avdelingen, på grunn av at dette kan være siste utvei for å få hjelp.

#### 4.2.5 Drøfting. Forventninger og førsteinntrykk

Når vi ser på hva de tre utvalgsgruppene har formidlet i forhold til forventninger og førsteinntrykk, er det interessant å se at miljøterapeutene tenker at foreldre og barn har mer fokus på problemer og utfordringer enn det barna og foreldrene ga uttrykk for i undersøkelsen. Dette kan skyldes at miljøterapeutene har møtt mange flere barn og foreldre enn de som er med i utvalget. Det er mulig at disse erfaringene har farget svarene deres. En kan også tenke seg at miljøterapeutene har fokus rettet mot utfordringer og problemer, siden grunnen til at barn og foreldre blir lagt inn, nettopp er at man skal forsøke å løse disse.

Miljøterapeutene kan også være farget av sin forforståelse (Hellesnes, 1988) i kraft av informasjonen de har fått vedrørende barn og foreldre før de ankommer avdelingen, og deres tidligere erfaringer med barn med lignende problematikk (Røkenes og Hansen, 2002). Dette er informasjon fra innsøkningspapirer og andre rapporter som miljøterapeutene, spesielt særkontaktene, har tilgang på. Disse papirene kan ofte ha fokus på barna og foreldrenes utfordringer og problemer. Foreldrene nevner også miljøterapeutenes forforståelse i forhold til førsteinntrykk av avd. Når miljøterapeutene møter barnet og familien for første gang, vil de alltid ha med seg en forforståelse av barnet og familien. Dette er noe foreldrene er klar over, og av og til vil det også kanskje føre til at de blir mistenksomme i forhold til miljøterapeutenes intensjoner, kanskje særlig i tilfeller der de har opplevd uenigheter eller konflikter med hjelpere før. Dette kan også være et tegn på at de tidligere har opplevd det Buber (1992) kaller ”Jeg – Det – møter”, og dermed følt seg objektivisert av fagpersoner de har møtt. For at foreldrene skal kunne føle seg møtt som subjekter i et ”Jeg – Du – møte”, må miljøterapeutene kunne anvende forforståelsen på en egnet måte, slik at foreldrene føler seg trygge på at miljøterapeutenes intensjoner er å tilby dem hjelp Buber (1992). På denne måten vil det kunne føles trygt for foreldrene at miljøterapeutene vet noe om dem fra før. En av foreldrene sa også at det føltes greit at miljøterapeutene visste noe om dem da de kom, og vi tenker det vil kunne bidra til at foreldrene føler en tiltro til avdelingen som helhet, når de blir møtt av miljøterapeuter som er forberedt og som vet en del om hvorfor familien kommer til avdelingen.

Barna ser ut til å ha relativt positive forventninger, og en kan ane et håp om forandring i svarene de har gitt. Disse barna har alle sammen store utfordringer i livet, som gjør at de ikke klarer å fungere slik andre barn på deres alder gjør. Ved å få et tilbud ved avdelingen om

utredning og behandling, tror vi dette vil skape forhåpninger om hjelp til å løse problemene de lever med hver dag. Videre kan det virke som om barna vi intervjuet fokuserer på det de opplevde som positivt i den første tiden ved avdelingen, og toner ned de negative opplevelsene. Et av barna sier noe om at det egentlig var ganske fint, og at han nå så på oppholdet ved avdelingen som positivt. Slik vi tolker hans utsagn, kan det virke som om dette barnet hadde en del negative opplevelser den første tiden på avdelingen, men tenker nå noe annerledes om det. Det er mulig barnet har fått en annen forståelse av seg selv etter endt opphold, og har muligens også sett nytteverdien av oppholdet i ettertid, og tenker derfor på det som positivt. For alle de 3 barna vi intervjuet, hadde det gått over 1 år siden utskrivning, og vi er av den oppfatning at det vil være vanskelig for barna å huske sine opplevelser nøyaktig, og i detalj, så lenge etter utskrivning. Samtidig vil hukommelsen og tiden som har gått etter oppholdet ha påvirket tankene om hva de opplevde. En kan tenke seg at jo lenger tid det går, så vil opplevelsene være mindre spesifikke, og minnene vil kanskje representere seg som følelser, og mer generaliserte tanker om oppholdet. Vi mener dette henger sammen med Stern (2003) sine tanker om representasjoner som er blitt generaliserte. Samtlige av barna snakket positivt om sine forventninger og første møter med avdelingen. Er det slik at barnas opplevelser i møte med miljøterapeutene, er blitt til representasjoner av interaksjoner som er blitt generaliserte, og at det er dette de sitter igjen med i ettertid? Det er vanskelig for oss å slå fast at det er dette som har skjedd, men dette er i hovedsak målet med det relasjonsskapende arbeidet i avdelingen. En kan håpe at de positive opplevelsene har vært i flertall i forhold til de negative, og at det er disse som forhåpentligvis har blitt til representasjoner av interaksjoner som er generaliserte (Stern, 2003), med håp om at de har og har hatt nytteverdi utover avdelingens grenser (Larsen, 2004).

Ett av barna forteller at hun ikke fikk god nok informasjon om hvor lenge innleggelsen skulle vare. Hun opplevde at hun ble løyet for, og at miljøterapeuten holdt tilbake informasjon om oppholdets varighet. Barnet etterlyste hva miljøterapeutene trodde om oppholdets lengde. Miljøterapeutene vet ikke alltid selv hvor lenge barnets innleggelse skal være, og ved å legge frem hva de tror, kan dette være med å skape utrygghet når miljøterapeutens antagelse ikke stemmer med virkeligheten. I forhold til dette barnet, kan miljøterapeuten fremstå som uklar, ved at svarene til barnet er uklare. Dette barnet sa noe om at hun først hadde fått beskjed om at oppholdet skulle vare 8 uker i henhold til avdelingens modell, men at hun hadde klare oppfatninger om at miljøterapeutene visste at oppholdet ville bli lengre enn disse 8 ukene. Med dette som utgangspunkt vil miljøterapeutene ha utfordringer i forhold til å være

troverdige voksne som er til å stole på (Larsen, 2004). Det kan her virke som om barnet har hatt det uforutsigbart i forhold til informasjon om lengden på oppholdet. Miljøterapeuten vil stå overfor et dilemma her. Skal han velge å formidle til barnet hva han tror om oppholdets varighet, eller skal han velge å formidle det han vet med sikkerhet, at oppholdet vil vare i 8 uker, med mulighet for forlengelse? I begge tilfeller vil miljøterapeuten gi barnet informasjon som bærer preg av uforutsigbarhet. En løsning på dette, er å gi miljøterapeuten mulighet å legge ansvaret for denne type informasjon over på for eksempel behandlingsansvarlig ved avdelingen. Vi trekker paralleller til Larsen (2004), hvor han snakker om organisering av miljøterapien og fordeling av ansvarsforhold. Han trekker frem at det miljøterapeutiske tilbudet må organiseres slik at miljøterapeutene får anledning til å fokusere på den miljøterapeutiske hovedoppgaven som vil være å tilrettelegge slik at barna kan jobbe med sin egne endrings- og utviklingsprosesser.

Det kommer klart frem at foreldrene i sine forventninger har tanker om miljøterapeutenes evne til å bry seg nok om barnet deres. En forelder lurer på om miljøterapeutene klarer å bry seg like mye om barnet deres som de selv, men formidlet at hun roet seg ned etter at hun etter hvert opplevde at miljøterapeutenes hensikter var gode. Foreldrene beskriver trekk ved miljøterapeutene som avslappede, blide, inkluderende, ivaretagende og kontaktsøkende. Vi ser likhetstrekk med hva Møller (2003) sier om kjennetegn ved gode miljøterapeuter. Slik kjennetegn kan være kjennetegn som empatiske evner, at de er sosiale, utadvendte, tålmodige og kan ta inn flere perspektiver. Forelderen roet seg ”etter hvert”, og det bringer inn tidsaspektet. Tid er et av Larsens (2004) kjerneelement i det miljøterapeutiske tilbudet, og denne forelderen aktualiserer nettopp at tiden spiller en viktig rolle for å kunne roe seg ned, å bli kjent med miljøterapeutene ved avdelingen.

Foreldrene formidlet at de var glade for å få tilbud om plass, og at de følte seg godt mottatt og ivaretatt da de kom til avdelingen. En av miljøterapeutene vektlegger betydningen av det første møtet, og sier at førsteinntrykket er avgjørende. Betydningen av førsteinntrykket og det første møtet, bekreftes av Thorgaard og Haga (2009) som framhever at miljøterapeutene skal stille seg åpne og aksepterende overfor barn og foreldre i forhold til det de har med seg av utfordringer. På bakgrunn av dette hevder vi at miljøterapeutenes holdning spiller en viktig rolle i forhold til hvordan barna og deres foreldre opplever dette møtet. Miljøterapeutene må framstå på en slik måte, at foreldre og barn opplever og forstår at miljøterapeuten har et ønske om å hjelpe og forstå dem i situasjonen de befinner seg i (Thorgaard og Haga, 2009). Vi



finner også støtte for dette i Buber (1992) og Røkenes og Hansen (2002) sine tanker om henholdsvis ”Jeg – Du – møter” og det intersubjektive møtet. Derfor mener vi barna og foreldrene må oppleve at miljøterapeutene ser dem som subjekter og anerkjenner dem med de tanker og følelser de har med seg i møte med institusjonen uten å være fordømmende.

Selv om foreldrene forteller at de ble møtte på en god måte, forteller de også at de kjente på rolleforvirring og usikkerhet i forhold til utøvelse av egen foreldrerolle i avdelingen. En av foreldrene formidler i tillegg at hun følte seg observert og var mistenksom da hun kom til avdelingen. Miljøterapeutene snakket også om at de opplevde foreldrene både som fortvilte, engstelige og spente den første tiden på avdelingen. Vi tenker at dette er naturlige reaksjoner som de aller fleste foreldre ville kjenne på i liknende situasjoner, men vi kan allikevel tenke oss at de kan ha fått for lite informasjon, at miljøterapeutene ikke inviterte dem til samtale og samspill for å skape trygghet, eller at de var usikre på om barnet deres ville bli godt nok ivaretatt. Miljøterapeutene har et stort ansvar for å romme denne usikkerheten. Thorgaard og Haga (2009), trekker frem betydningen av å møte barn og foreldre med holdninger som ikke bekrefter tidligere dårlige erfaringer, men som legger til rette for at innleggelsen kan representere et positivt vendepunkt i deres liv. Dette er i tråd med Larsens (2004) tanker om at de skal møte annerledes voksne som skal representere nye relasjonsopplevelser. Miljøterapeutene vi intervjuet ser ut til å være klar over foreldrenes usikkerhet i sin foreldrerolle, i og med at de fremhever dette. Som den ene miljøterapeuten påpeker, er informasjon om målsettinger og forventninger viktig å ha fokus på, særlig i starten av oppholdet, for å nettopp trygge foreldrene i deres foreldrerolle.

### 4.3 Familieuka

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Familieuka</b>	Greit å begynne med å ha mamma og pappa her.  Ble lei meg da mamma dro.	Mye å si i forhold til å skape relasjoner med hele familien.  Ble kjent med alle.	Viktig for å skape relasjoner med hele familien.  Blir kjent med alle.  Avhenger av god planlegging.  Bra for barna at foreldrene er der som trygghetsfaktorer.  Foreldrene viser at familien gjør dette sammen.

Her kan vi se at både barn, foreldre og miljøterapeuter mener familieuka er en viktig del av avdelingens relasjonsskapende arbeid, blant annet fordi familien blir kjent med hele personalet. Informantene mener også familieuka er en med på å skape trygghet for barna, i og med at foreldrene er tilstede som en trygghetsfaktor.

#### 4.3.1 Hva barna fortalte

Et av barna vi intervjuet, sa noe om at det følte bra å være sammen med foreldrene i avdelingen den første uka mens alt er nytt og ukjent. Samtidig var det vanskelig da hun etterpå skulle være i avdelingen uten foreldrene. Dette er en påminner om viktigheten av det relasjonsskapende arbeidet miljøterapeutene gjør, og det å ha fokus på å trygge både barn og foreldre spesielt i denne uka.

I starten av oppholdet så er man med dem, og da blir man på en måte knytta med dem, fordi man ikke kjenner noen og sånn, og da savner man dem kanskje enda mer når de drar. Føler at man liksom bare blir dratt fra, at da er man helt alene og sånn. Men og bare starte der også, da føler man seg også litt lost. Så det er nok veldig greit å

begynne med en sånn familieuke. Alt i alt så er det positivt, fordi da har man trygge rammer, mens man er der, man kjenner noen.

Dette barnet ser det både som positivt og negativt å ha familien til stede. Det oppleves trygt for barnet å ha med seg foreldrene til avdelingen, men samtidig blir avskjeden vanskelig når foreldrene drar. Et av de andre barna, husket veldig godt at det var vanskelig da familieuka var over, og hun skulle være i avdelingen uten at mor skulle være til stede hver dag.

Jeg tror jeg husker jeg ble veldig lei meg da mamma skulle dra... Ja.

Dette er med på å bekrefte at avskjeden med foreldrene kan oppleves vanskelig for barna.

#### **4.3.2 Hva foreldrene fortalte**

Alle foreldrene bekrefter i intervjuene viktigheten av familieuka, og de legger stor vekt på familieuka i forhold til det relasjonsskapende arbeidet, noe disse foreldrene uttrykker på følgende måte:

Ja, familieuka er kjempeviktig for å bygge en relasjon. Det hadde veldig mye å si, både for oss og hele familien. Men for "Arne" også tror jeg den spilte en stor rolle, for han ble trygg der han var. Så jeg tror det var helt om å gjøre, for å få et vellykka forløp. Vi fikk våre miljøterapeuter som vi nærmest fikk et eieforhold til, for alle hadde sine egne særkontakter. Det tror jeg er viktig. Ble kjent med alle, men det var de som fulgte opp hele veien og, ja, det var viktig.

Disse foreldrene sier noe om hvor viktig det er å bli kjent med alle som jobber i avdelingen, samtidig som de får en spesiell relasjon til "sitt" team. De forteller også at familieuka var viktig for barnet deres, da de følte at han ble trygg i avdelingen og at den var helt nødvendig for at oppholdet skulle bli vellykket. Slik vi tolker foreldrene mener de at familieuka er uunnværlig i forhold til å skape trygghet, etablere god kontakt med særkontaktene å bli kjent med avdelingen som helhet.

### 4.3.3 Hva miljøterapeutene fortalte

Jeg har inntrykk av at vi i hovedsak gjør en bra jobb i forhold til familier og pasienter i den første uka, som blir noe grunnleggende i forhold til hvordan gå videre. Men det er veldig avhengig av hvor godt planlagt det er, og at vi gjennomfører det vi i utgangspunktet har tenkt å gjøre. At de føler at de blir møtt med et program.

Miljøterapeutene ser ut til å være opptatt av familieuka som et viktig verktøy i forhold til senere arbeid med barna og deres familier. Det er av stor betydning at familieuka er godt planlagt. Når det gjelder senere familieuker, ser miljøterapeutene ut til å mene at avdelingen har et forbedringspotensial i forhold til planlegging og gjennomføring av disse.

Vi har på en måte et mye klarere opplegg den første uka hvor vi legger inn pasient og familie. Det kan bli litt for mye tilfeldigheter og litt for uklare, ja..., målsettinger vi har i sånne reinnleggelser da. At de kunne vært bedre planlagt.

Det kommer tydelig frem at miljøterapeuten mener det er forskjell på de to familieukene. Den første uka, danner i følge han, grunnlaget for videre miljøterapeutisk jobbing med familien. Vi tolker han dit hen at den andre familieuka bærer mer preg av tilfeldigheter og mindre planlagging en den første. Han gir ikke noen forklaring på hvorfor det er slik, men vi forstår han slik at han etterlyser bedre planlegging.

Den andre miljøterapeuten vi intervjuet var opptatt av at familieuka som en viktig del av det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen, både for at foreldrene føler seg trygge på at barnet finner seg til rette, og at de blir kjent med hele personalet ved avdelingen.

Jeg tror familieuka er viktig å ha med, for de ser at barna kommer på plass, liksom. Selv om foreldrene følger opp mest og sånn, så ser man allikevel at dette er voksne mennesker som tar vare på barna mine, så de kan slappe av mer med det. Da får man jo såpass mye tid sammen, at de får møte alle de voksne, ikke bare de i teamet. Det er jo alle de voksne som tar vare på barna i det daglige.

Miljøterapeuten aktualiserer utfordringer at barnet skal være alene med ukjente voksne, og påpeker at familieuka bidrar til å trygge barnet i kraft av at foreldrene er tilstede.

Miljøterapeuten fokuserer på at de voksne snakker sammen. Vi tolker dette dit hen at når barnet ser at foreldrene snakker sammen med miljøterapeutene, så vil dette være trygghetsskapende for barnet.

Noen synes jo det er mye vanskeligere å gi slipp på foreldrene. Men det er bra at foreldrene er der som en slags trygghetsfaktor. Det er jo viktig uansett. Men, ja, jeg tror de opplever, eller i hvert fall håper jeg at de opplever, at de voksne snakker sammen, og at familieuka bidrar som en trygghetsfaktor.

I tillegg tenker denne miljøterapeuten at familieuka er viktig på grunn av at den er med på å markere at familien skal jobbe sammen for å løse problemene og utfordringene de står i.

Det er veldig mange foreldre som synes det er kjempeslitsomt, naturlig nok, og synes det er en utfordrende uke da, men det er jo noe med at, i hvert fall mange av dem, er jo ganske bevisst at de også skal, dette er ikke bare barna. Dette jobber vi med, gjør vi sammen.

Videre tolker vi miljøterapeuten slik at hun fokuserer på at også foreldrene tenker at de har et ansvar i forhold til barnets prosess. Det er ikke bare barna, formidler hun, og i kraft av dette, tenker vi at hun mener at foreldrene skal stå sammen med barnet sitt i prosessen.

#### **4.3.4 Oppsummering**

Alle 3 informantgrupper sier at familieuka er en bra måte å starte oppholdet ved avdelingen på, i og med at foreldrene er tilstede som en trygghetsfaktor for barna. Samtidig forteller barna at det også er vanskelig å skulle ta farvel med foreldrene, når de skal være i avdelingen uten dem etter familieuka. Foreldrene og miljøterapeutene fokuserer på familieuka som viktig i det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen, og informanter i begge gruppene mener familieuka er av stor betydning for at familiene skal bli kjent med alle som jobber ved avdelingen. En av miljøterapeutene er i tillegg opptatt av man må planlegge familieuka godt for at den skal fungere optimalt i forhold til det relasjonsskapende arbeidet.

#### **4.3.5 Drøfting. Familieuka**

Både foreldre og barn sier entydig at det er positivt at foreldre legges inn sammen med barna sine. Dette sammenfaller med hva miljøterapeutene tenker om barnas og foreldrenes opplevelser rundt dette. I forhold til endringsarbeid, er det naturlig for oss å tenke at det å skape trygghet for barna og deres familier, er noe av det viktigste som gjøres i den første tiden

ved en innleggelse. Dette for å skape tillit og grobunn for det relasjonsskapende arbeidet som må være tilstede for at endringsarbeidet hos barna skal finne sted Larsen (2004).

Bengtson (et al., 2004) fremhever at tilknytningsteorien sier noe om hvor viktig tidlige faser i livet er for et barns utvikling. Når barna kommer til en miljøterapeutisk døgnavdeling for behandling og utredning, har de med seg et tilknytningsmønster som er etablert gjennom lang tid, helt fra fødselen av. Med tanke på at de indre modellene (Winnicott, 1990) og tilknytningsmønsteret hos barn etableres i tidlige faser i livet, kan en lure på om det å bli eksponert for annerledes voksne innefor rammene av en institusjon i en kort periode, er nok til å endre tilknytningsmønster? Daniel Stern (2003) snakker om det han kaller for representasjoner av interaksjoner som er generaliserte. De generaliserte representasjonene ser vi for oss som bilder på et barns forforståelse av hvordan en relasjon skal være, og på den måten preger barnets tanker og følelser i møte med andre mennesker. Med et opphold på omtrent 1 år, kan en sette spørsmålsteget om dette er lang nok tid sammen med annerledes voksne for å endre tilknytningsmønster. Jacobs et al., (2004), mener i sin undersøkelse at minimum 1 år må til for at det skal være nok tid til at barnet skal kunne gå igjennom en endringsprosess som har noe overføringsverdi.

Bowlby (1969) var banebrytende når det gjaldt arbeid med å få foreldrene med når barn skulle legges inn på sykehus. Ved å ha med foreldrene fra første stund, tenker vi at prosessen i forhold til overføringsverdi etter endt opphold, starter allerede ved innleggelse. På denne måten vil at avstanden mellom institusjon og hjem blir kortere. Informantene fra alle våre tre utvalgsgrupper sier noe om at det er positivt å ha foreldrene med i den første del av innleggelsesprosessen. Barn, foreldre og miljøterapeuter formidler at familieuka er viktig og trygghetsskapende. Barnet, miljøterapeuter og foreldre opplever det samme, og det blir dannet en felles referanseramme mellom dem. Bowlbys (1969) arbeid i forhold til sorg og atskillelse, resulterte i at foreldre i økende grad ble medinnlagt for å støtte barnet sitt for å forebygge tap og sorgreaksjoner. Med Bowlby (1965) i tankene, er det naturlig å tenke seg at å legge inn hele familien kan være både en støtte for barnet, samt at det skaper en mykere overgang ved flytting fra hjem til avdeling. I tillegg er foreldrene inkludert i innleggelsesprosessen i kraft av at har foreldresamtaler sammen med teamet som er etablert rundt barnet. Foreldresamtalene brukes til å planlegge familiebesøk i avdelingen, hvor familien kan bruke avdelingens territorium og struktur (Larsen, 2004) som en treningsarena i forhold til utfordringer de har på hjemmearenaen. Miljøterapeutene er her med som støttespillere for familien. Slik skapes det

en større felles referanseramme mellom barn, foreldre og miljøterapeuter. Alle er samtidig i situasjonene, og det skaper muligheter for at hvert familiemedlem kan sette ord på hvordan de opplever situasjonene når de oppstår. Dette er med på å styrke foreldrenes rolle som brobyggere mellom hjem og avdelingen (Bowlby, 1969).

Er ikke foreldrene aktivt med i barnets innleggelsesprosess, kan det oppstå en lojalitetskonflikt hvor barnet havner mellom avdeling og foreldre. Barnet endrer seg ved at miljøterapeutene gir andre typer tilbakemeldinger på hans atferd. Hvis foreldrene ikke er involvert, og de reagerer på barnets atferd som de alltid har gjort, vil barnet kunne bli forvirret og utrygt. På denne måten vil det ikke være samsvar mellom avdeling og foreldre.

Bowlby (1969), snakker om den trygge basen i kraft av de nære omsorgspersonene som barnet har sitt utgangspunkt i når det skal utforske omverdenen. I familieuka trekkes den trygge basen inn i avdelingen, slik at barnet har med seg foreldrene som overgangsobjekter. Barna kan i den første tiden av oppholdet bruke foreldrene som base for å utforske avdelingen og dens innhold. Hvis foreldrene ikke er aktivt tilstede, vil barnet miste den trygge basen, og dette vil medføre større utfordringer knyttet opp mot det å skape trygghet for barnet i en overgangsfase. En vil miste en del av helhetsperspektivet og overføringsverdien reduseres trolig, siden foreldrene da ikke vil fungere som brobyggere mellom avdelingen og hjem (Winnicott, 1971). Ved å inkludere foreldrene, vil de også kunne fungere som brobyggere andre veien, slik at de er med på å støtte barnet sitt når utskrivelse finner sted. Basert på egne erfaringer, kan utskrivelsesprosessen være utfordrende. Når foreldrene har vært deltagende i barnets prosess, kan de være med på å ivareta og støtte barnet sitt når hun tester ut sin nye erfaringer utenfor avdelingens trygge rammer.

Winnicott (1990) snakker om den fasiliterende omverden. Den er representert ved foreldre som i kraft av relasjonen mellom dem, skal legge til rette for at barnet skal utvikle seg hensiktsmessig. En kan tenke seg at den fasiliterende omverden de innlagte barna har hatt til rådighet ikke har vært tilstrekkelig for å sikre en hensiktsmessig utvikling. Ved å legge inn hele familien vil barn og foreldre ha et tilbud om kontakt, og etter hvert en relasjon med miljøterapeutene. Med denne relasjonen, og institusjonens rammer som utgangspunkt, har foreldre og barn i samarbeid med miljøterapeutene mulighet til å gjøre noe med den fasiliterende omverden. På den annen side, hvis foreldrene ikke får ta del i opplevelser sammen med barnet sitt og miljøterapeutene på institusjonen, vil dette med høy sannsynlighet

medføre økt grad av utrygghet og lite felles referanseramme. Det er naturlig å tenke at foreldre har behov for en viss kontroll over situasjonen barnet deres befinner seg i. Ved å redusere denne kontrollen, øker trolig opplevelsen av utrygghet både hos foreldre og barn. Vi tenker at det er gunstig for foreldrene å ha denne kontrollen og disse medopplevelsene (Bengtson, 2000). Da vil det være lettere for dem å støtte barnet sitt i innleggelsesprosessen, og bekrefte barnets nye opplevelser av seg selv (Larsen, 2004). Med foreldrenes støtte, vil det trolig være lettere for barna å ta imot kontaktilbudet fra miljøterapeutene. Foreldrene vil med dette redusere sjansene for at barnet havner i en lojalitetskonflikt mellom miljøterapeuter og sine foreldre. Ved å trekke foreldrene inn i avdelingen, vil foreldrene være med på å oppleve sitt eget barns mestringsopplevelser, og kan dermed bekrefte barnets økte selvtillit og selvfølelse (Hvistendahl, 2007). Ved å gjøre dette i tett samarbeid med miljøterapeutene, vil sannsynligvis graden av overføringsverdi inn i hjemmet øke. Vi mener også at ved å trekke foreldrene inn i avdelingen, vil barnet forhåpentligvis ha en mulighet til å modifisere sine opplevelser av de Rig-ene de har i forhold til sine foreldre (Stern, 2003). Ved å bruke avdelingen som treningsarena sammen med barnet sitt og miljøterapeutene ved avdelingen, har barn og foreldre muligheter til å starte på et endringsarbeid sammen, slik at samspillet blir mer hensiktsmessig. Barnet får dermed en mulighet til å endre sine Rig-er i forhold til foreldrene. Dette vil trolig også gjelde andre veien, hvor foreldrene får muligheten til å endre sine Rig-er i forhold til barnet sitt (Stern, 2003).



#### 4.4 Om det å være ekte

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Om det å være ekte</b>	Dumt å si at man forstår, hvis en ikke gjør det.  Han jobbet her fordi han likte det.	Følelse av å bli observert, er jeg bra nok?  Positive tilbakemeldinger, så det var ikke vanskelig å være her.  Følelse av å bli vurdert, men så følte jeg at dere var støttende, at vi var på samme parti.	Barna setter oss på prøve, vil finne ut om vi er ekte hjelpere.  Må ha evne til å lytte, være interessert og nysgjerrig.

Barna og miljøterapeutene snakker om egenskaper som gjør en miljøterapeut troverdig. Miljøterapeutene snakker også om at barna setter dem på prøve, og at barna raskt finner ut hvem de mener er ekte hjelpere. Foreldrene snakker om følelsen av å bli observert og vurdert, som etter hvert går over til å føle at miljøterapeutene støtter dem i deres foreldrerolle.

##### 4.4.1 Hva barna fortalte

Å være troverdig eller ekte, handler om samsvar mellom hva man uttrykker med ord, og hva man uttrykker med kroppsspråket. Dette kalles også kongruens. To av barna vi intervjuet hadde klare meninger om hva som gjør en miljøterapeut ekte:

Han jobba ikke bare fordi han jobba der, liksom. Han jobba fordi han likte det, og det spiller en stor rolle.

Det er en dum ting å si at man forstår, hvis man ikke gjør det.

Slik vi tolker barna her, identifiserer de fort miljøterapeutene de opplever som ekte i kontakten. De gjennomskuer fort miljøterapeuter som de mener ikke er ekte i kontakten. Når

det ene barnet sier det spiller en stor rolle at miljøterapeuten liker jobben sin, tolker vi dette dit hen at barnet ønsker å forholde seg til miljøterapeuter som oppleves som ekte eller troverdige. Når barnet sier dette, kan det også tolkes dit hen, at barnet er av den oppfatning at når miljøterapeuten liker jobben sin, så vil det samtidig innebære at miljøterapeuten liker barnet.

#### **4.4.2 Hva foreldrene fortalte**

Foreldrene vi intervjuet snakket om det å være ekte på en litt annen måte enn hva barna gjorde i sine intervju, og at det handlet mer om det å kunne ta i mot tilbakemeldinger og det å føle seg støttet i foreldrerollen.

Det er jo litt spesielt selvfølgelig når man blir observert som foreldre. Du føler litt at her er det noen som skal se om du gjør jobben din, om du gjør det bra nok, på en måte. Samtidig fikk vi veldig positive tilbakemeldinger på de positive tingene vi prøvde å få til. Så jeg synes egentlig ikke det var noe vanskelig å være her.

Jeg var nok av og til litt sånn vår på, gjør jeg det riktig nå? Nå ser de på meg og tror sånn og sånn. Men etter hvert så følte jeg mest at dere var støttende, at vi var på samme parti.

Begge foreldrene forteller om følelsen av å bli observert i forhold til hvordan de fungerte som foreldre. Når foreldrene snakker om det på denne måten, tolker vi det slik at det kan være en utfordring for foreldrene at miljøterapeutene observerer og vurderer dem. Samtidig forteller de at de fikk positive tilbakemeldinger på det de prøvde å få til, og at miljøterapeutene etter hvert opplevdes som støttende. Når foreldrene ordlegger seg slik, tenker vi dette kan tyde på at de brukte noe tid på å kunne ta i mot miljøterapeutenes støtte og tilbakemeldinger, og at dette handler om at de først måtte oppleve miljøterapeutene som troverdige og ekte før de kunne åpne for miljøterapeutenes tilbakemeldinger.

### 4.4.3 Hva miljøterapeutene fortalte

Miljøterapeuten forteller at barna stiller spørsmål i forhold til deres motiv for å jobbe i avdelingen. Dette er noe barna gjør gjennomgående, og hun understreker at en av miljøterapeutenes viktigste oppgave er å bevise at man er en ekte hjelper.

De setter jo oss på prøve hele tida. Og vi hører jo ofte, liksom, at du er her bare fordi du har lønn. De setter jo spørsmålstegn ved det i utgangspunktet kanskje, og det er en viktig ting vi på en måte skal bevise.

Det handler veldig mye om evnen til å lytte og... ja, være interessert og nysgjerrig. De er jo flinke til å finne ut om det er en ekte nysgjerrighet, og om vi er ekte hjelpere, for de setter oss på prøve hele tida.

Vi tolker disse utsagnene som beskrivelser av hva en ekte miljøterapeut må ha av egenskaper. Videre peker hun på at barna er gode menneskekjenner som fort avslører om intensjonene og mennesker bak handlingene troverdige. Når hun forteller at barna setter miljøterapeutene på prøve hele tiden, tolker vi dette som at hun mener at barna trenger å bruke tid for å bli trygge på at miljøterapeutene er troverdige.

### 4.4.4 Oppsummering

Barna forteller om hvordan de mener ekte miljøterapeuter er. Det virker som om dette er noe miljøterapeutene også oppfatter som viktig for barna. Ut fra det de forteller, kan det virke som om de ofte opplever å bli satt på prøve av barna. Miljøterapeutene beskriver at ved å sette miljøterapeutene på prøve, finner barna raskt ut om de er ekte hjelpere. Foreldrene snakker om det å oppleve miljøterapeutene som ekte med et litt annerledes utgangspunkt. De forteller om hvordan de har endret seg fra å være litt mistenksomme eller føle seg observert, til å kunne ta til seg positive tilbakemeldinger fra miljøterapeutene etter at det hadde gått en viss tid.

#### 4.4.5 Drøfting. Om det å være ekte

Ut fra det barna forteller, ser det ut til at de er opptatt av at miljøterapeutene skal vise at de liker jobben sin, og at de skal være ærlige i tilbakemeldingene sine. Dette er noe barna raskt gjennomskuer hvis det ikke stemmer. Dette bekrefter også miljøterapeutene, og beskriver det som om barna setter dem på prøve. Disse prøvelsene vil ofte være et nødvendig skritt på veien mot å skape en troverdig relasjon mellom barn og miljøterapeut, som Bengtson (2000) kaller det. Sagt på en litt annen måte, vil det si at barna har et behov for å oppleve ekthet og troverdighet fra den andre før de vil gå inn i relasjonen. Når relasjonen oppleves som troverdig, vil den være et hjelpemiddel for barnet til å jobbe med egen endring og utvikling (Larsen, 2004). Røkenes og Hansen (2002) skriver også om denne type relasjon, og skriver at den er et resultat av samhandling mellom for eksempel barn og miljøterapeut. Når samhandlingsprosessen skaper tillit, trygghet og en opplevelse av troverdighet og tilknytning, utvikles det de kaller en bærende relasjon.

Foreldrene nevner også dette med troverdige eller bærende relasjoner, bare med litt andre ord. For eksempel forteller de at de følte seg observert og vurdert i starten og lurte på om de var bra nok. Etter hvert snudde det og de følte at miljøterapeutene støttet dem. For å kunne endre følelsen av å bli vurdert som foreldre, til å føle støtte i foreldrerollen, tolker vi det dit hen at foreldrene først trenger å oppleve miljøterapeutene som ekte og troverdige. Dette for å kunne føle at tilbakemeldingene miljøterapeutene gir dem er verdifulle og ekte (Røkenes og Hansen, 2002). På samme måte som barna, ser det altså ut til at foreldrene trenger å teste ut om relasjonen holder, og om miljøterapeutene er ekte hjelpere (Larsen, 2004). Det er også naturlig å tenke at uten en, eller flere, troverdige relasjoner på plass, vil det være vanskelig å komme i posisjon til barn og foreldre for å kunne gi dem den hjelpen de har behov for (Bengtson, 2000). Dette fordi vi mener det må ligge en relasjon til grunn som gir muligheter for dialog og samarbeid mellom foreldre og miljøterapeuter.

Miljøterapeutene mener det er viktig at barna opplever dem som annerledes voksne. Miljøterapeutene skal representere annerledes og nye måter å forholde seg til andre på (Larsen, 2004). Dette vil hjelpe barnet til å endre sitt samspillsmønster. Vi tolker Bengtson (et al., 2004) dit hen at de støtter en slik tankegang. Dette fordi de framhever at signifikante andre rundt barnet kan veie opp for negative og uheldige oppvekst- og omsorgsbetingelser. Hvis miljøterapeutene skal lykkes i et slikt endringsarbeid, mener vi det er nødvendig at

miljøterapeutene er kongruente og tydelige i sin rolle (Larsen, 2004). Samtidig kan det av og til være uklart hva dette innebærer. Enkelte ganger er bra at miljøterapeuten er normal og gjennomsnittlig, men noen ganger er det nødvendig å representere ytterpunkter ved å være en overtydelig miljøterapeut for å hjelpe barnet til å justere (Bengtson, 2000). Møller (2003) spurte sine informanter blant annet om hva de tenkte måtte være på plass for å kunne føle seg som gode miljøterapeuter. De svarte blant annet at de var avhengige av god selvfølelse, at arbeidet føles meningsfullt og å føle seg betydningsfulle. I tillegg mente de det var nødvendig å trives sammen med de unge de jobbet med. Her er det miljøterapeuter som evaluerer seg selv. Vi mener det de sier er nokså sammenfallende med hva barna fortalte i våre intervju, spesielt dette med å vise at man trives sammen med barna.

Når miljøterapeutene oppfattes som ekte, tenker vi det vil åpne for at barna og foreldrene kan være ekte i det terapeutiske samværet med miljøterapeutene. Dette er også noe Aamodt (1997) trekker frem via Truax og Mitchell (1971), som tar opp betydningen av at barn og foreldre må møtes med åpenhet og trygghet. Dette vil legge til rette for at de også kan være åpne, trygge og ekte. Ved å tenke på denne måten, mener vi at det å være ekte er en gjensidig prosess mellom barn og miljøterapeuter og mellom foreldre og miljøterapeuter. Denne prosessen vil kunne være med på å gjøre møtene mellom barn, foreldre og miljøterapeuter mer til "Jeg – Du – møter" (Buber, 1992). Vi antar at denne gjensidigheten også er betydningsfull for miljøterapeutene. Det vil gjøre det lettere å kjenne at jobben man gjør er meningsfull, når en føler at relasjonen betyr noe for begge parter (Møller, 2003).

## 4.5 Tilknytning

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Tilknytning</b>	Alle: særkontakter, pasientansvarlig og ergoterapeut.  2: 2-3 andre miljøterapeuter.  Følte at jeg hadde behov for noen av de voksne.  Gjør at jeg har et mer positivt syn på oppholdet.  Fortalte mer til henne enn til de andre voksne.	Alle: særkontakter og pasientansvarlig. Fordi vi hadde faste samtaler med dem, og vi forholdt oss mest til dem når det var noe.  Alle: ergoterapeut. Det var mye positivt som skjedde rundt henne.	Alle: Særkontakter og ergoterapeut.  Barna knytter seg til særkontakter på godt og vondt.  Å være særkontakt er bindende i forhold til relasjon.  Kan svinge mye.

Denne tabellen viser at alle informantgruppene er ganske samstemte når det gjelder hvem barn og foreldre føler seg knyttet til. Miljøterapeutene er også opptatt av at rollen som særkontakt er viktig i forhold til tilknytning.

### 4.5.1 Hva barna fortalte

Alle barna fortalte at de syntes det hadde vært av stor betydning både underveis i oppholdet, og for hvordan de tenkte om oppholdet i ettertid, at de hadde følt en tilknytning til en eller flere av personalet ved avdelingen. En av informantene begrunner det slik:

Da får jeg et mye mer positivt syn på det, og da husker jeg mer, fordi da får jeg positive minner, og ikke negative, for da fortrenger jeg det liksom ikke.

Dette barnet beskriver det å bli knyttet til noen av de voksne som en følelse av å ha behov for dem:

Noen voksne følte jeg at jeg trengte. Det var fordi jeg liksom ble knyttet til dem.

Alle barna fortalte i intervjuene at det var noen av personalet de følte seg mer knyttet til enn andre. De kan også navngi hvem det var. Alle 3 oppgir at de følte seg mest knyttet til særkontaktene og pasientansvarlig, og to av dem legger til 2-3 andre miljøterapeuter og husholdstyrer. Alle 3 nevner også avdelingens ergoterapeut som en de følte seg knyttet til. En av informantene forklarer hvorfor tilknytningen ble så sterk på følgende måte:

Jeg fortalte liksom mer til henne enn jeg gjorde til de andre. Hun snakker liksom tilbake på en måte. Hvis jeg forteller om når jeg var liten, så forteller hun om når hun var liten.

Det kan se ut som om det å føle en tilknytning til noen ved avdelingen avhenger mye av det som ble kommentert i forhold til det å være ekte. Barna oppgir altså at de følte seg mest knyttet til de som de følte ga noe ekte tilbake til dem i relasjonen.

#### **4.5.2 Hva foreldrene fortalte**

Alle foreldreinformantene oppgir at de følte seg knyttet til særkontaktene og pasientansvarlig. De kan også navngi hvem det var, selv om det lenge siden innleggelsen. I tillegg nevner foreldrene, akkurat som barna, avdelingens ergoterapeut, som en de følte seg knyttet til.

Det var jo særkontaktene og pasientansvarlig vi forholdt oss mest til kan du si. De var varme og tolerante personer som det var lett å få kontakt med. Og ergoterapeuten, ja det var jo mye positivt som skjedde rundt henne, så hun er nok veldig mye verdt oppi det hele. At det skjer noe positivt i det hobbyrommet der.

Både særkontaktene og psykologen. De hadde vi faste samtaler og faste møter med, og de ble veldig viktige. Og spesielt siden de veiledet oss, eller undret seg sammen med oss.

Foreldrene forklarer tilknytningen til særkontaktene og pasientansvarlig med at de forholdt seg mest til dem når de var i avdelingen, og at de hadde faste samtaler med dem. Ergoterapeuten beskrives som en verdifull person, på grunn av at det foregår mange positive aktiviteter rundt henne og på hobbyrommet. Foreldrene beskriver særkontaktene og pasientansvarlig som lette å få kontakt med og som viktige personer for dem. Slik vi tolker foreldrene, opplever de tilknytningen som betydningsfull og nyttig i forhold til det å føle seg

møtt og forstått. Når foreldrene formidler at de kunne undre seg sammen med teamet, tolker vi dette som et uttrykk for foreldrene opplevde seg som mer likeverdige parter i samtaler og diskusjoner.

### 4.5.3 Hva miljøterapeutene fortalte

Begge miljøterapeutene nevnte også ergoterapeuten som en person både barn og foreldre knytter seg til. Den ene miljøterapeuten beskriver hvorfor det er sånn:

Hun er kjempedyktig, og flink både i forhold til barna og foreldrene. Du merker at en person som henne er en viktig person for avdelingen. Hun får jo også god kontakt med de aller fleste foreldre, ut fra at hun har en litt sånn egen posisjon i forhold til barna.

Når miljøterapeuten snakker om ergoterapeuten på denne måten, tolker vi han slik at dette både handler om hvordan ergoterapeuten er som person, men også hvor viktig det er å ha en person som har en litt annen rolle enn miljøterapeutene i avdelingen både i forhold til barn og foreldre.

Jeg tror de aller fleste knytter seg til sine miljøkontakter litt sånn spesielt. Det kan for så vidt være på godt og vondt, men de er ganske bevisst på hvem som er miljøkontakter, sånn at tilknytningen og en relasjon kan jo bestå av masse positive og negative opplevelser, men at det er noe spesielt i den kontakten, det er det, i de aller fleste saker, tenker jeg.

Min erfaring er at det å stå i den rolla også er veldig sånn bindende i forhold til relasjon, hvis man gjør det på en skikkelig måte. Men som sagt så svinger det da, fra at det kan være veldig anstrengt til å bli veldig tillitsfullt.

Her trekker miljøterapeutene fram at tilknytningen som barna opplever til sine særkontakter er spesiell. Samtidig framhever den ene miljøterapeuten at man må gjøre det på en skikkelig måte. Vi velger å tolke informantens det hen, at han ved å bruke ordene ”gjøre det på en skikkelig måte”, tenker både på miljøterapeutens verbale og nonverbale kommunikasjon, og at man som miljøterapeut tydelig må vise at man kan ta i mot barnas følelsesuttrykk og atferd. Det vi si at man tåler barnet både på barnets verste og på dets beste.

Den ene miljøterapeuten trekker frem særkontaktene som svært viktige og spesielle for barnet, og han nevner i denne sammenheng ord som bindende. Vi tolker dette som at han mener at særkontakten har et ansvar for relasjonen mellom seg og barnet. Vi forstår denne



miljøterapeuten slik at han mener at denne relasjonen preges av det barnet opplever både som godt og vondt. Han kaller denne rollen som særkontakt spesiell, og at man her kommer nært innpå barnet. Videre sier denne miljøterapeuten at det svinger. Sammen med hans utsagn om at det er bindende i forhold til relasjon, tolker vi dette dit hen at særkontaktene skal stå sammen med barnet hele veien, og at forholdet i kraft av dette har et dynamisk preg.

#### **4.5.4 Oppsummering**

Når det gjelder hvem barn og foreldre knytter seg til, er alle 3 informantgruppene ganske samstemte, og peker ut særkontakter og avdelingens ergoterapeut som tilknytningspersoner. 2 av barna nevner også et par andre miljøterapeuter de følte seg knyttet til, og foreldrene legger til pasientansvarlig som en de følte seg knyttet til. Foreldrene forteller at de følte seg mest knyttet til særkontakter og pasientansvarlig fordi de hadde faste samtaler og møter med dem. Barna forteller at de hadde behov for noen voksne, og at det å føle tilknytning til noen av de voksne gjør at oppholdet ved avdelingen kan ses i et positivt lys. Miljøterapeutene er opptatt av at det å være særkontakt er bindende med tanke på relasjon, og at dette kan være både på godt og vondt.

#### **4.5.5 Drøfting. Tilknytning**

Barna forteller at det er særkontakter, og ergoterapeut som de opplever at de har størst tilknytning til. Dette sammenfaller med hva miljøterapeutene tenkte og opplevde om barnas opplevelser i forhold til tilknytning.

Særkontaktene er de miljøterapeutene barna har størst kontaktflate med over tid – både i form av planlagte møter med planlagt innhold, samt i mer uformell kontakt imellom de fastlagte gjøremål i avdelingen. En av miljøterapeutene trekker frem at forholdet mellom barn og særkontakt kan svinge. Vi tolker dette slik at forholdet vil veksle mellom nærhet og distanse. Særkontakten vil være den av miljøterapeutene som barnet har opplevd som mest variert i alle sine væremåter og sinnsstemninger. Disse to har med stor sannsynligvis vist frem seg selv for hverandre som subjekt med tanker og følelser. Barna formidlet selv at særkontakten(e) var den eller de av miljøterapeutene de følte sterkest tilknytning til. I kraft av å være i denne posisjonen overfor barnet, vil det være særkontakten som har størst mulighet for å tilby barnet en troverdig relasjon (Bengtsson, 2000). Vi ser også dette sammenheng med Bowlby (1969)

ved at særkontaktene kan overta rollen etter foreldrene som overgangsobjekter for barnets videre deltagelse i avdelingens miljø..

Et av barna formidlet at det var positivt å føle tilknytning til noen av de voksne ved at hun fikk et mer positivt syn på oppholdet. Hun fortalte videre at da husket mer og fortregte ikke de positive minnene. Dette barnet har tydelige positive minner om tilknytning. Tilknytning og relasjon henger sammen, og vi tenker her at det er svært sannsynlig at dette barnet har hatt noen gode relasjoner med de voksne på avdelingen. En kan tenke seg at barnet har større utbytte av det miljøterapeutiske tilbudet ved at de har opplevd tilknytning til en voksen ved avdelingen. Vi ser dette i sammenheng med Miller (et al., 1999), som fokuserer på relasjonens betydning i forhold til effekt av terapi.

Foreldrenes opplevelse av tilknytning samstemmer godt med barnas opplevelser og hva miljøterapeutene tenkte om dette. Særkontaktene er også de miljøterapeutene foreldrene har mest kontakt med. Foreldrene formidlet at de opplevde tilknytning til særkontaktene ved at de ga dem støtte, veiledning, og noen å undre seg sammen med. Videre fortalte foreldre at de opplevde særkontaktene som varme og tolerante personer. Vi tenker det er naturlig at foreldrene knytter seg til særkontaktene som følge av dette. Foreldrenes opplevelse av særkontaktene samsvarer godt med Møller (2003) sin beskrivelse av gode miljøterapeuter.

Alle barna og foreldrene har nevnt ergoterapeuten ved avdelingen, som en person de har følt seg knyttet til. Foreldrene formidlet at det skjedde noe positivt når de var sammen med ergoterapeuten på hobbyrommet. Miljøterapeutene trekker også frem ergoterapeuten som en de følte tilknytning til. Barna fokuserte på at denne terapeuten ”snakket tilbake” samt at hun delte av sine personlige erfaringer. Møller (2003), skriver at den gode miljøterapeut har gode empatiske evner, og at han klarer å bekrefte de unge istedet for å være opptatt av å regulere ytre atferd. Ergoterapeuten i vår undersøkelse får tydelige tilbakemeldinger fra barna om at hun er nysgjerrig, og at hun deler av seg selv. Barna beskriver ergoterapeuten som et subjekt, som har forholdt seg til dem som subjekter (Røkenes og Hansen, 2002). Et barn kom med et eksempel hvor terapeuten delte av sine opplevelser hun hadde hatt da hun var barn. I våre øyne er dette en del av det Stern (2003) kaller for affektiv inntoning, hvor vi tenker at denne terapeuten tilpasset seg barnet, ved å dele av sine tanker og følelser. Dette gjorde at barnet følte seg møtt og forstått i forhold til det hun hadde delt av sine tanker og følelser. Vi får her et gjensidighetsforhold, hvor det i en eller annen form utveksles tanker og følelser (Perlman,

1957). Ergoterapeuten har ved å dele noe av sin egen historie, vist seg frem fra sin personlige side, og dette er med på å styrke hennes troverdighet (Bengtson, 2000). Det er kanskje slik at ved å være åpen og trygg, har barnet fått muligheten til å slappe av og være seg selv og fått muligheten til å være ekte (Aamodt, 1997). Ved at barnet får muligheten til å være ekte, vil dette være med på å styrke selvfølelse og selvbilde i kraft av å akseptere og like seg selv. Barnet vil få positive tilbakemeldinger på seg selv av miljøterapeutene, noe som kanskje gir dem noen nye erfaringer som de kan dra nytte av ut over avdelingens grenser (Larsen, 2004).

Ergoterapeuten fikk flere roller overfor barna, ved at hun fikk en lærerrolle i det skapende og kreative arbeidet, samtidig som hun var en terapeut og en samtalepartner for barna. Barna opplevde henne som nysgjerrig og forståelsesfull i forhold til dem. Vi mener at det styrker det relasjonsskapende arbeidet at de voksne kan innta flere roller overfor barna. De vil da oppleve flere dimensjoner og variasjoner av den samme voksne (Stern, 2003), og vi tror dette er med på å forsterke tilknytningen.

Evans (1997) snakker om overføring av kultur og utforsking av omverdenen som en del av tilknytningen. Vi tenker at aktiviteter som er tilrettelagt av ergoterapeut og miljøterapeuter både i og utenfor avdeling, er med på å styrke eksisterende ferdigheter hos barna, samt gi dem noen nye ferdigheter i møte med kulturen de skal tilbake til. Det vil gi dem økte muligheter til å etablere kontakt med andre mennesker som de kan utforske verden videre sammen med (Evans, 1997).

## 4.6 Relasjon

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Relasjon</b>	Tar tid. Følte tillit til de fleste. Fant noen som ville høre på meg. Stor betydning for oppholdet.	Lettere å snakke når en er blitt kjent. Opplevde relasjonen til miljøterapeutene som støttende i forhold til foreldrerollen.	Det vi gjør sammen med dem er viktig, ikke bare prate. Få andre og nye opplevelser og erfaringer. Nærere forhold til foreldrene etter hvert som de blir tryggere. Foreldrene føler seg møtt, hørt og forstått.

Her ser man at alle informantgruppene forteller at det å bruke tid er en viktig forutsetning i forhold til å skape relasjoner. Både barn, foreldre og miljøterapeuter forteller at det å gå inn i relasjoner i løpet av oppholdet ved avdelingen har en positiv betydning.

### 4.6.1 Hva barna fortalte

I starten så var jeg litt skeptisk. Jeg åpna meg ikke så mye liksom, men etter hvert så ble det jo bedre. Jeg fikk jo god kontakt med alle sammen. Og det er jeg glad for. Det er ikke bare å sette seg og åpne seg for enhver som jobber der. Fant liksom noen personer som jeg visste at jeg liksom kunne snakke med som jeg følte var interessert i å høre på meg.

Jeg hadde tillit til de fleste voksne som var der, og jeg var ikke redd for å åpne meg for dem, liksom. Men det tar litt tid.

Disse informantene forteller noe om hvordan de opplevde at relasjonen til miljøterapeutene utviklet seg. Etter hvert utviklet de en nærere relasjon til noen av miljøterapeutene. Begge barna påpeker at det å bli kjent og det å etablere relasjoner med miljøterapeutene tar tid.

Når det gjelder hvordan barna vurderer betydningen av det å gå inn i relasjoner med miljøterapeutene, sier en av dem følgende:

Det hadde ganske stor betydning for meg egentlig. Jeg hadde ikke noen kontakt med venner eller noe mens jeg var der, så det var deilig å ha kontakt med noen i hvert fall.

Barna vi intervjuet fortalte at de ikke hadde noen særlig kontakt med venner da de kom til avdelingen. Som det ene barnet sier, så følte det fint å få kontakt med andre igjen.

#### **4.6.2 Hva foreldrene fortalte**

Foreldrene forteller også om hvordan de tenker relasjonen til miljøterapeutene utviklet seg etter hvert som man lærer hverandre å kjenne.

Ting blir jo mye lettere å snakke om med folk når du begynner å kjenne de littegrann.

Vi ble jo veldig godt kjent med dere, og da opplevde jeg jo veldig ofte at dere støtta våre handlinger på en måte. Jeg husker den episoden hvor vi skulle inn i bilen. Hvor jeg var den som sa og fra sånn, og dere var rett bak meg og støttet på en måte meg i det jeg gjorde, og det opplevde jeg som veldig ålreit, men da var vi godt kjent.

I følge disse foreldrene, er det lettere for dem å snakke med miljøterapeutene når de føler at de kjenner miljøterapeutene. Den ene forelderen forteller om et anledning hvor miljøterapeutene var sammen med han og støttet han. I denne situasjonen beskriver han hvordan miljøterapeutene holdt seg i bakgrunnen, mens det var forelderen som førte an. Forelderen beskriver dette som en god situasjon, og vår oppfatning er at han var avhengig av å være godt kjent med miljøterapeutene for å kunne oppleve dem som støttende i situasjonen. Vi tenker at ordene ”men da var vi godt kjent”, innebærer at miljøterapeutene og forelderen først har brukt tid på å bli kjent, for å etablere en samarbeidsrelasjon. Vi tolker dette som at forelderen her opplever at han har en god relasjon til miljøterapeutene, slik at han i denne situasjonen ikke følte seg observert eller usikker i sin foreldrerolle, men tvert i mot følte seg styrket.

### 4.6.3 Hva miljøterapeutene fortalte

Jeg tenker at selv om det kanskje blir litt sånn floskel, så er det veldig viktig hva vi gjør, ikke bestandig at vi skal sette oss ned å grave og spørre. Altså, det handler veldig mye om hva vi gjør sammen med dem, tenker jeg. Det er jo også en styrke som miljøterapien har som en behandlingsform, at vi kan både benytte oss av samtaler, og det at vi kan legge opp til å gjøre ting annerledes. Det å få andre opplevelser, som jeg tenker er veldig viktig. Spesielt i forhold til barn, så tenker jeg at vi må ha kanskje litt mer fokus på det i forhold til endringsarbeid, at det handler om å gi nye opplevelser, gi nye erfaringer.

Her legger miljøterapeuten blant annet vekt på at relasjoner kan bygges ved hjelp av nye, og felles opplevelser og erfaringer. Som miljøterapeuten nevner, er dette med å bruke aktiviteter og felles opplevelser noe av miljøterapiens styrke. Vi forstår denne miljøterapeuten slik at han fokuserer på aktiviteten og at det underveis kan bli gode terapeutiske samtaler. Han understreker videre at denne kombinasjonen er med på å gjøre miljøterapien til en betydningsfull som terapiform. Ved å tolke hele hans utsagn under ett, tenker vi at han fokuserer på at barn noen ganger har problemer med å forholde seg til planlagte samtaler. I stedet mener han at barn profiterer på å få nye opplevelser og erfaringer gjennom å gjøre noe sammen med miljøterapeutene.

Denne miljøterapeuten forteller at han synes relasjonen til foreldrene blir nærere etter hvert som tiden går:

Jeg synes jo i mine saker, at jeg har et enda nærere forhold til foreldrene etter at de har vært her en stund, og det liksom nærmer seg utskrivning. I forhold til at de kan ta ut mer, og er trygge da.

Miljøterapeuten snakker om at foreldrene kan "ta ut mer" når de føler seg trygge. Vår forståelse av dette er at det å "ta ut mer" innebærer at foreldrene ikke legger så mye bånd på seg, det vil si at de tør å vise seg fram, være ærlige å vise et mer nyansert bilde av seg selv sammen med miljøterapeutene. Miljøterapeuten framhever at man må bruke tiden til hjelp for å kunne skape en relasjon hvor foreldrene kan tillate seg å vise seg mer fram.

Begge miljøterapeutene er opptatt av tiden som er til rådighet, og at denne er et viktig aspekt ved å skape en god relasjon både til foreldre og barn.

Vi har mye tid. 8 uker i utgangspunktet er ikke så mye, men likevel. Jeg pleier ofte å si det til foreldrene fra begynnelsen av. Vi har tid. Vi kan ikke forvente endring med en gang, eller at man får sagt alt med en gang. Vi har jo tid å bruke. Da tror jeg at de senker litt skuldrene i forhold til at alt må skje med en gang, eller at de kan senke litt skuldrene for å tenke at noen tar vare på dem. At vi ikke skal kaste dem videre med en gang, som de kanskje føler at har blitt gjort før.

Slik vi tolker denne miljøterapeuten, er det å ha tid nok spesielt viktig i forhold til relasjonen til foreldrene. Dette fordi hun tenker at foreldrene er utålmodige etter å oppleve endring, og miljøterapeuten er derfor opptatt av å senke forventningene i forhold til hvor fort endringene kan skje. Videre tenker vi at hun mener det er viktig å ta en ting av gangen, og at det kan være godt for foreldrene å oppleve å bli ivaretatt og få omsorg fra miljøterapeutene.

Denne miljøterapeuten snakker om miljøterapeutenes forståelse av foreldrene, og hvor viktig det er at miljøterapeuter og foreldre ser det samme:

Jeg tror at de føler seg hørt og møtt, og derav forstått, og at veldig mange merker at foreldrene lander raskt. Bare det at vi ser det samme som de har slitt med, og det har ingen andre har sett. Og at vi er litt sånn i samme båt, det er jo det vi er med dem. De føler seg helt klart forstått, tror jeg.

I forlengelsen av dette sier den ene miljøterapeuten noe om at når foreldrene føler seg sett og ivaretatt, vil de også kunne se at de har fått hjelp, selv om tida etter endt opphold ved avdelinga ikke alltid blir helt problemfri.

Det er sikkert noe varierende sånn i ettertid, men ja, jeg tror de føler de får hjelp fordi at de får mange samtalepartnere, og noen som tar vare på barna deres, og noen som ser dem. Jeg vil jo sånn sett tro at de tenker tilbake på at de har fått hjelp, selv om kanskje ikke alt går på skinner i ettertid.

Vi tenker miljøterapeuten mener det er viktig at foreldrene opplever at miljøterapeutene har et helhetssyn på dem som familie, for å kunne forstå dem. Videre tolker vi miljøterapeuten slik at familien fortsatt vil møte utfordringer etter endt opphold, men at de likevel vil føle at oppholdet har vært til hjelp for dem.

#### **4.6.4 Oppsummering**

Når det gjelder det å etablere en relasjon, sier alle 3 informantgrupper at det tar tid. Både barn og foreldre opplevde at de hadde noen å snakke med, og miljøterapeutene mente at de var tilstede for foreldrene når de trengte å snakke. En av foreldrene forteller at de opplevde miljøterapeutene som støttende i forhold til egen foreldrerolle. Miljøterapeutene legger vekt på at det å gjøre noe sammen med barna og foreldrene for å gi dem nye erfaringer og opplevelser er betydningsfullt i forhold til å etablere relasjon, og at dette er en styrke for miljøterapien som behandlingsform.

#### **4.6.5 Drøfting. Relasjon**

Alle barna og alle foreldrene formidlet at relasjonen til miljøterapeutene hadde positiv betydning for oppholdet. Dette er sammenfallende med hva miljøterapeutene tenkte om barnas og foreldrenes opplevelser av relasjonen. Både barn, foreldre og miljøterapeuter sier noe om betydningen av å ha god tid med tanke på etablering av relasjon. Informantene formidlet at det ble bedre etter hvert, at det tar litt tid med tillit, at relasjonen opplevdes etter hvert som nærere og mer støttende. En av foreldrene forteller at de opplevde relasjonen til miljøterapeutene som støttende i forhold til foreldrerollen. Hun fremhevet at denne opplevelsen først kom etter at hun var godt kjent med miljøterapeutene. Miljøterapeutene på sin side, formidlet at det var tid til rådighet, og at god tid er nødvendig for å gjøre et endringsarbeid.

Barna formidlet at de fant noen som ville høre på dem. Kan det tenkes at de har fått noen nye opplevelser med miljøterapeutene? Miljøterapeutene formidlet at de tenkte at barna opplevde å få andre og nye opplevelser og erfaringer. Larsen (2004) beskriver miljøterapeutene som annerledes voksne som skal tilby kontakt innenfor miljøterapeutiske rammer, med målsetning om at barna skal få nye relasjonserfaringer som har verdi utover avdelingens grenser. Jo lengre historie man har med negative relasjonserfaringer, jo lengre tid vil det ta å etablere nye positive relasjonserfaringer. Stern (2003) snakker om at historien bygges opp med en viss treghet. I sammenheng med dette, er det naturlig å tenke at barna har behov for nok tid til å bygge om sin egen historie i forhold til relasjonserfaringer sammen med miljøterapeuter, som tilbyr dem annerledes relasjonserfaringer enn det de har erfaring med fra før. Barna formidlet selv at det tok tid å skape relasjoner.



Bowlby (1969) hevder at mennesker har en tilbøyelighet til å gjenta de erfaringene de ikke kan erindre bevisst. Kvaran (1996) hevder at mennesker har en tendens til å gjenta de relasjonene de har hatt tidligere til andre og betydningsfulle mennesker. Bowlby (1969) mente at mennesker som har en base med tiltro til at omsorgspersonene bryr seg og vil hjelpe, vil være tilpassede mennesker som utnytter evnene sine best. Avdelingen vil fungere som en base under innleggelsesperioden sammen med hjemmet. Når barna har tiltro til miljøterapeutene, har de større muligheter for å bruke relasjonen med miljøterapeutene hensiktsmessig i forhold til å jobbe med sin egen utvikling. Vi ser dette også i sammenheng med hva Larsen (2004) sier om at miljøterapeutene skal legge til rette for at barna skal utnytte sitt iboende potensial.

Miljøterapeutene fremhever at barna skal oppleve miljøterapeuter som representerer annerledes voksne, men disse voksne er igjen forskjellige. Dette tenker vi er en styrke, siden barna da vil få flere opplevelser med forskjellige annerledes voksne. Barna vil ha relasjoner til flere av de voksne, og disse relasjonene vil variere i kvalitet. Et av barna formidlet at hun følte tillit til de fleste. Et annet barn formidlet at hun opplevde det som viktig at noen ville høre på henne. Vi tenker at dette er bra, og det er viktig å få frem her at kvalitet kategoriseres som god eller dårlig kvalitet. Det er mer fruktbart i denne sammenhengen å snakke om hensiktsmessig kvalitet med et innhold i relasjonen som er utviklingsfremmende for barnet (Larsen, 2004). Barna får varierte relasjonserfaringer, og vi tenker at dette er med på å styrke overføringsverdien mellom avdelingen og andre arenaer, hvor barnet har eller får relasjoner med varierende innhold. Målet må være å erstatte gamle Rig-er, slik at de kan ta med seg noen nye ut av avdelingen som kan være til nytte i livet etter utskrivning (Mørkegaard og Voetmann, 2000).

Miljøterapeutene snakker om at det de gjør sammen med barn og foreldre er viktig. Å bruke aktiviteter som innfallsport til relasjonsskapende arbeid vil være nyttig, i og med at en treffes på forskjellige arenaer og lærer å kjenne hverandre på ulike måter (Olkowska og Landmark, 2009). Felles opplevelser deles og danner noe av grunnlaget for en relasjon. Dette ser vi også i sammenheng med Larsen (2004), ved at miljøterapeuten gjør seg tilgjengelig. Én ting er å være tilgjengelig der det ligger naturlige overgangssituasjoner i avdelingens struktur. Noe annet er å gjøre seg tilgjengelig ved å tilby kontakt utover de overgangssituasjonene representert i strukturen (Larsen, 2004). Her tenker vi at bruken av aktiviteter er spesielt nyttig, og her har barna større muligheter til å selv å velge hva de har lyst til å holde på med

sammen med miljøterapeutene. På denne måten vil barna oppleve samspillet mer på sine egne premisser. Videre vil de utvide felles referanseramme og skape mer felles historie (Stern, 2003). Aktivitetene foregår mer på barnas premisser og de får vist mer av seg selv, samt at de får oppleve miljøterapeutene på en annen måte enn tidligere. For at barna skal kunne stole på tilbakemeldinger fra miljøterapeutene, er de avhengige av å etablere gode relasjoner seg imellom (Nybø, 1999).

#### 4.7 Grensesetting og struktur

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Grensesetting og struktur</b>	<p>De voksne var greie, men strenge.</p> <p>Fint med noen grenser.</p> <p>Greit å vite at noe var det alltid nei til, selv om man er blitt venner.</p> <p>Jeg ble roligere etter hvert.</p>	<p>Dere satte grenser og var forutsigbare.</p> <p>Prøvde å nå han på det intellektuelle planet, å bevisstgjøre han.</p>	<p>Barna kan si at det er for strengt, samtidig som struktur er noe de har savnet.</p> <p>Alle har behov for forutsigbarhet.</p>

Som denne tabellen viser, nevner alle informantgruppene grenser som en positiv del av det å oppleve forutsigbarhet. Miljøterapeutene påpeker at barna trenger struktur, selv om de kan protestere på den.

#### 4.1 Hva barna fortalte

Alle 3 barna trekker fram grensesetting både som positivt og negativt.

De voksne var greie og sånn, men noen ganger var det kanskje sånn at reglene er basta bom, du får ikke lov uansett, liksom. Mens noen var litt sånn greie noen ganger, og det var jo veldig greit da, da blir det ikke så stramt på institusjonen.

Det er jo fint og ikke sette alt for mange grenser, men noen ganger så må man også sette grenser, selv om man har et forhold. Og det var mange som gjorde det, altså.

Noen ganger så kanskje det følte feil når en jeg liksom var blitt god venn med sa nei, og sånn, men allikevel så vet jeg at han burde det. Noen ganger så er det kanskje greit at man vet at det alltid er nei på det uansett, at det ikke er unntak, kanskje.

Barna forteller at samtidig som de kunne ønske seg færre grenser, mener de det av og til er greit å vite at noen ting får de ikke lov til uansett. Når barna sier det på denne måten, tenker vi at de uttrykker et ønske om forutsigbarhet og tydelighet.

Alle de 3 barna vi intervjuet sa noe om at de nå i etterkant av oppholdet ved avdelingen følte det hjalp dem å bli rammet inn og satt grenser for, selv om de protesterte den gang.

Jeg var litt sånn alltid å ha rett, alltid vinne og sånn, og jeg hadde perioder hvor jeg kunne være veldig sinna. Etter hvert tror jeg at jeg fikk litt lengre lunte og sånn, og ble litt roligere.

Når dette barnet forteller at han etter hvert fikk lengre lunte og ble roligere, tolker vi det slik at barnet har opplevd endring hos seg selv, ved å kunne håndtere eget sinne mer hensiktsmessig.

#### **4.7.2 Hva foreldrene fortalte**

Dere satte grenser og dere holdt på det. Dere var forutsigbare og gjorde de tingene som var nødvendig.

Da vi, i intervjuet med denne forelderen, spurte hvordan hun opplevde at barnet hennes ble ivaretatt av miljøterapeutene, fokuserte hun på grensesetting, og at miljøterapeutene holdt på grensene de satte. Når forelderen sier at miljøterapeutene gjorde det som ”var nødvendig”, tenker vi det kan være et uttrykk for at hun aksepterer miljøterapeutenes grensesetting, men vi er usikre på hvordan hun opplevde dette. Dette fordi vi opplevde at denne forelderen ble usikker og tilbakeholden etter at hun brakte dette temaet på banen i intervjuet. Vi tolker dette som uttrykk for at hun opplevde grensesettingssituasjonene som ubehagelige.

En forelder som hadde et barn som utagerte noen ganger på avdelingen, enkelte ganger også mens foreldrene var til stede, beskriver sin opplevelse av grensesettingen på denne måten:

På en håndgripelig, håndfast måte noen ganger, men også sånn veldig, at dere prøvde å nå han på det intellektuelle planet, ved at dere hadde diskusjon med han. At dere prøvde å bevisstgjøre han da.

Forelderen gjengir hvordan barnet både kunne bli stoppet fysisk, men også hvordan miljøterapeutene forsøkte å snakke med barnet for å nå fram. Ved at forelderen beskriver det på denne måten, tenker vi han har en helhetlig forståelse av hvordan miljøterapeutene satte grenser for hans barn. Vi tolker denne forelderen slik at han opplever at miljøterapeutene hadde en retning og et mål med grensesettingen, til forskjell fra det den andre forelderen ga uttrykk for.

#### **4.7.3 Hva miljøterapeutene fortalte**

Da vi intervjuet miljøterapeutene snakket de mye om struktur da vi spurte dem om grensesetting. På spørsmål om de trodde barna opplevde å bli ivaretatt i forhold til miljøterapeutenes grensesetting, svarte en av dem:

Ja, det er jeg ganske sikker på at de føler, selv om de kan gi uttrykk for andre ting, altså at ting er så strengt og at det er for mye struktur. Samtidig er det jo på en måte mange ganger det de også savner, da.

Slik vi tolker miljøterapeuten, er det viktig at miljøterapeutene opprettholder strukturen, selv om barna protesterer på den. Slik vi tolker han har barna tidligere opplevd lite struktur og sammenheng i hverdagen, og miljøterapeuten tenker de ubevisst ønsker mer struktur og sammenheng.

Alle unger har et behov for en forutsigbarhet og en struktur i hverdagen. Og jeg tenker at den er viktig. Den skaper selvsagt protester og konflikter, men det er jo en del av den prosessen de skal igjennom. Jeg tenker at mangel på struktur og tydelighet fra voksne er mindre tillitsdannende, enn at vi har en struktur. Det syns jeg vi har erfart, altså når det flyter så blir det på en måte mer utflytende, og mange skriker egentlig etter struktur og tydelige voksne.

Denne miljøterapeuten mener at alle barn har et grunnleggende behov for struktur og forutsigbarhet. Vi tenker miljøterapeuten sier noe om at jo mindre sammenheng et barn opplever i hverdagen sin, jo tydeligere vil barnets utfordringer komme fram, og behovet for rammer og struktur vi bli enda tydeligere. Videre tolker vi det slik at hun mener det er viktig med god struktur, selv om den kan være gjenstand for diskusjoner og uenigheter mellom barn og miljøterapeuter. Vi oppfatter miljøterapeuten slik at hun mener diskusjon og konflikt er noe barna må gjennom for å kunne utvikle seg.

#### **4.7.4 Oppsummering**

Når det gjelder grenser, så sier alle 3 informantgruppene at det er nødvendig å ha grenser, selv om et av barna av og til synes miljøterapeutene var strenge. Alle 3 informantgruppene sa også noe om betydningen av at miljøterapeutene ble oppfattet som forutsigbare. Foreldrene var ikke helt samstemte når de snakket om hvordan de hadde opplevd miljøterapeutenes grensesetting av barna deres. En av foreldrene hadde muligens ikke opplevd grensesettingssituasjonene som helt optimale, mens den andre foreldereren hadde opplevd situasjonene på en mer helhetlig måte.

#### **4.7.5 Drøfting. Grensesetting og struktur**

Alle barna formidlet at de nå i ettertid kunne se nytteverdien av å bli satt grenser for da de var lagt inn ved avdelingen, selv om de protesterte på grensene mens de var på avdelingen. Det kan virke som om barna er i overkant positive her. Hadde vi stilt barna det samme spørsmålet mens de var innlagt, er det tvilsomt at de hadde svart på samme måte. Vi tror mye av årsaken til måten barna svarer på nå, er at de har fått avstand til oppholdet og at de også er har modnet en del siden innleggelsen, slik at de nå kan se det utenfra og mer helhetlig. Vi tenker at relasjonen særlig settes på prøve i grensesettingssituasjoner, og barnet vil i disse situasjonene kunne oppleve urettferdighet, avmakt og lite kontroll over eget liv (Vedeler, 1973). Det at voksne tar over kontrollen, kan være vanskelig for barna, men samtidig påpeker en av miljøterapeutene at dette av og til er noe barna både ønsker og har behov for. Miljøterapeutene er derfor av den oppfatning at det er viktig at barna får erfare forutsigbarhet,

trygghet og struktur gjennom tydelige voksenpersoner som setter klare grenser (Larsen, 2004; Vatne, 2006).

Larsen (2004) og Vatne (2006) hevder at man alltid må tenke struktur og relasjon i sammenheng med hverandre. Dette fordi struktur uten relasjon vil være ubevegelig og rigid, og strukturen vil da ikke fjære slik Larsen (2004) mener at den skal, fordi den da ikke vil være fleksibel nok til å ivareta barnets behov. Vi har til stadighet erfart at barna blir tryggere når de opplever strukturen som forutsigbar og stabil, og når de kan stole på at de voksne har kontroll. Den ene miljøterapeuten mente at barna for det meste syntes det var greit å forholde seg til grensene som ble satt, og dette sammenfaller med både det barna og foreldrene formidlet i intervjuene.

En av miljøterapeutene sier at det å ha en struktur er tillitsdannende. I forlengelsen av dette er det naturlig å tenke at det kan virke støttende å ha en gjennomtenkt og forutsigbar struktur å lene seg på. Dette for å kunne tåle barnas utprøving og testing av både struktur og relasjon. Vatne (2006) og Larsen (2004) er også opptatt av forholdet mellom struktur og relasjon. Vatne (2006) mener at det terapeutiske miljø utvikles i spennet mellom struktur og relasjon, og at det derfor trengs en viss grad av struktur og trygghet for å kunne arbeide med relasjonen. Samtidig må ikke systemet være for rigid, da dette vil hemme det relasjonsskapende arbeidet. Larsen (2004) sier at strukturen må fjære, og da er det nærliggende for oss å sette hans tanker i sammenheng med det Vatne (2006) sier i forhold til at systemet ikke må være for rigid. Blir strukturen for rigid, vil vi påstå at det kan føre til at barn og foreldre føler seg objektivisert, og miljøterapeutene ville unnlate å ta individuelle hensyn i forhold til det enkelte barns behov og følelser. Barna ville antakelig også objektivisere miljøterapeutene, og de ville framstått som meget firkantede og bastante (Røkenes og Hansen, 2002). Slik vi tenker om dette, er det sånn at strukturen må ses som et hjelpemiddel i det relasjonsskapende arbeidet i miljøterapien, men kvaliteten i det relasjonsskapende arbeidet er det miljøterapeutene som må ivareta.

Slik vi tolker Bowlby (1969), er også han opptatt av relasjon og struktur, særlig i forhold til det han mener om tilknytningsatferd og indre representasjoner av interaksjon, og at det ved stadige gjentakelser vil utvikles en varig og stabil relasjon. Vi tenker at man i miljøterapi legger til rette for å skape slike gjentakelser ved å ha en stabil struktur, noe som igjen innebærer forutsigbarhet. Da vil barna erfare de samme overgangssituasjonene flere ganger i

uken med de samme miljøterapeutene. Ved tilstrekkelig mange gjentakelser er det så å si ikke til å unngå at barnet og miljøterapeuten skaper en relasjon til hverandre. Vi mener at dette også kan settes i sammenheng med Larsens (2004) begrep ”å stå i det”, da vi tenker at i miljøterapeutisk kontekst vil dette uttrykket blant annet innebære det å kunne tåle at barna prøver, feiler og etter hvert mestrer både det å forholde seg til miljøterapeutene og overgangssituasjonene. Her er overføringsverdi nok en gang avgjørende, og for miljøterapeutene er det viktig å ha fokus på at denne relasjonen er en øvelse for barnet i å kunne forholde seg til andre på en annen måte enn tidligere. Et av målene vil være å danne et godt grunnlag slik at barnet skal tørre å prøve seg på liknende møter med andre mennesker utenfor avdelingen (Larsen, 2004).

En annen måte å se på strukturen og den forutsigbarheten den står for, kan være å se den i tråd med Winnicotts (1990) tanker om en fasiliterende omverden som legger til rette for utvikling. Vi tolker Winnicott (1990) dit hen at miljøterapien som utøves skal innebære en struktur som medvirker til å utvikle barnas følelse av sammenheng i hverdagen. I dette ligger også å skape kontinuitet og forutsigbarhet i barnas liv, noe som både foreldrene, miljøterapeutene og barna vi intervjuet var opptatt av.

## 4.8 Påvirkning og brukermedvirkning

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Påvirkning og bruker- medvirkning</b>	Fikk bestemme hvilke aktiviteter vi ville gjøre.  Bestemte aktiviteter sammen med de andre barna.  Fikk bestemme mer etter hvert.	Kunne bestemme aktiviteter.  Foreslo møter og tema til møter.  Følte at selve opplegget var fastlagt på forhånd.  Hadde dialog rundt problemer.  Trenge råd, og overlot det til ekspertisen.	Barna må føle seg lyttet til og hørt, at de blir tatt på alvor.  Ikke ønskelig å påføre barn for stort ansvar.  Foreldrene påvirker via samtaler.  Foreldrene være med på planlegging.  Oppnå enighet om veien videre.

Som vi ser i denne tabellen, formidler barn og foreldre at de opplever de kan påvirke på noen måter, mest i forhold til daglige og praktiske gjøremål. Miljøterapeut formidler at det kan være vanskelig å gi barna et for stort ansvar for egen situasjon, og framhever viktigheten av godt samarbeid med foreldrene i forhold til planlegging.

### 4.8.1 Hva barna fortalte

Fikk liksom lov til å bestemme det jeg kunne bestemme da... og det var bra nok for meg.

De spurte hva vi hadde lyst til å gjøre, og sånn, jeg husker ikke helt. Og så fikk man bestemme, men man måtte bestemme sammen med de andre barna, tror jeg. Man må jo ta hensyn til andre også, det må man.

Disse barna sier noe om at de følte at de ble hørt og hadde en viss påvirkning, men det kan se ut som om følelsen av påvirkning gjaldt mer dagligdagse ting og aktiviteter. Påvirkning i forhold til eget utrednings- og behandlingsforløp ble ikke nevnt. En av informantene sier han mener han fikk bestemme mer mot slutten av oppholdet ved avdelingen, og bruker sin opplevelse av relasjonsbyggingen underveis i oppholdet til å forklare det:



Man får jo på en måte et litt mer forhold til de voksne og sånn, og de får et forhold til deg, og da blir man på en måte løsere, for da begynner man å stole på, og sånn. Men det virka på en måte naturlig da.

I vår tolkning snakker dette barnet om en gjensidighet ved at han har fått et forhold til de voksne, og de voksne har fått et forhold til han. Dette er relasjoner som har utviklet seg over tid. Videre tenker vi at han beskriver tillit og trygghet mellom seg og miljøterapeutene, noe som gjør at de kan stole på hverandre.

#### **4.8.2 Hva foreldrene fortalte**

Foreldrene vi intervjuet sier noe om hva slags påvirkning de følte de hadde på behandlingsforløpet.

Vi kunne være med å bestemme aktiviteter, og vi kunne ønske oss ting, og far var jo på ting som var etter avtale, hvor han var med å lage avtale. Vi kunne foreslå møter, eller temaer i møtene som ble fulgt opp. Vi fikk snakka om de tingene vi var plaga med, eller opptatt av, eller bekymra for og vi hadde innspill til temaer og sånn.

Foreldrene sier de kunne påvirke når det gjaldt en del ting, blant annet tema i samtaler, avtaler, aktiviteter og foreslå møter. Slik de beskriver det, tenker vi det virker som om de følte at de fikk snakket med teamet rundt barnet om det de ønsket, og dermed hadde en del påvirkningsmuligheter i forhold til barnets utrednings- og behandlingsopplegg.

Vi følte vel ikke at det var så veldig spørsmål om hva vi egentlig ville, eller, hva som skulle skje på avdelingen. Der føler jeg vel egentlig at det ble kjørt det opplegget som dere hadde planlagt. Ellers når det gjelder påvirkning i forhold til hans problemer så hadde vi en grei dialog på det. Det synes jeg jo. Vi overlot en del til ekspertene da, siden han var her, så ville vi ha råd. Vi var jo rådville på hvordan vi skulle håndtere han. Det var jo derfor vi kom hit.

Disse foreldrene påpeker at de ikke synes de hadde så mye de skulle sagt i forhold til utrednings- og behandlingsprosessen eller det som skulle skje på avdelingen, da de opplevde den som planlagt på forhånd. Samtidig sier de at dialogen med miljøterapeutene i forhold til barnets problemer var grei, men at de overlot en del til miljøterapeutene fordi de følte seg usikre på hvordan de best skulle håndtere barnet sitt. Her tolker vi foreldrene slik at de opplevde en ambivalens i forhold til samarbeidet med miljøterapeutene, ved at de ikke følte

seg inkludert i planleggingen av prosessen, men samtidig følte de hadde en god dialog i forhold til barnets problemer. Videre tolker vi foreldrene slik, at de ikke opplever å få tilstrekkelig eieforhold til utredningen og behandlingen, og at de derfor føler det er best å overlate det til ekspertene, som de sier.

### **4.8.3 Hva miljøterapeutene fortalte**

Det kan være en utfordring å finne en god måte å involvere barna i avgjørelser angående sin egen behandling.

Du kan jo påføre de en følelse av ansvar for egen situasjon som egentlig ikke er riktig å gjøre. Jeg synes den er spesiell den aldersgruppa vi har, altså hvor mye skal du trekke sånne barn inn i...

Slik denne miljøterapeuten uttrykker seg, tolker vi det slik at han mener det kan være en utfordring i forhold til å ansvarliggjøre barnet for sin egen situasjon. Det kan rett og slett bli et for stort ansvar å bære for barnet. Videre tolker vi miljøterapeuten slik at barnet, som en del av et familiesystem, ikke skal bære ansvaret alene for familiens problemer. Samtidig tenker vi miljøterapeuten mener at alder spiller en rolle i forhold til hvor mye ansvar barnet skal ha, og at barna som kommer til avdelingen ikke alltid er modne nok til å forstå alvoret i situasjonen de er i.

Miljøterapeuten sier videre at han mener barna skal bli hørt og tatt på alvor, men at noen av avgjørelsene er det best at de voksne tar.

Det viktigste i forhold til det spørsmålet her, er at de må ha en følelse av å bli hørt og lytta på, at ikke bestandig det å få være med på å bestemme er det viktigste, men faktisk en følelse av å bli hørt, at vi tar de på alvor.

Vår tolkning av det miljøterapeuten sier her, er at ved å lytte til barnas ønsker, å ta det med i betraktning når den endelige avgjørelsen skal tas, vil en sikre en viss grad av brukermedvirkning når det gjelder barnets utredning og behandling.

Når det gjelder foreldrene, og hvilke sammenhenger som benyttes for å ivareta dem i forhold til brukermedvirkning og påvirkning, sier en av miljøterapeutene at foreldresamtalene er en arena for foreldrenes brukermedvirkning i forhold til utredningen og behandlingen av barnet deres.

Vet ikke hvordan de opplever det egentlig, men de har jo en påvirkning fordi det er ut i fra foreldresamtalene at vi forstår hva vi skal jobbe med, og hva vi skal fokusere på. I tillegg til hva vi ser hos barna da.

Slik vi tolker miljøterapeuten her, er foreldresamtalene viktige i forhold til at de legger føringer for samarbeidet mellom miljøterapeuter og foreldre, og de legger dermed premisser for miljøterapeutenes forståelse og fokus i forhold til å jobbe videre med foreldre og barn.

Miljøterapeuten sier også at foreldresamtalene har betydning i forhold til foreldrenes følelse av inkludering og påvirkning når det gjelder planlegging:

Hvis de har vært med å planlegge hva som skal skje, så er jo det en grad av påvirkning og, så det er viktig at de fungerer godt i forhold til akkurat det. Man snakker sammen nok til å få mer og mer felles fokus med dem, at man som regel oppnår en form for enighet om hvordan vi skal jobbe videre. Da føler de seg kanskje mer inkludert i helheten.

Her tolker vi miljøterapeuten dit hen at foreldrene vil kunne føle at de har en påvirkning på utrednings- og behandlingsforløpet, ved at de bruker tid sammen med miljøterapeutene for å kunne komme fram til et felles fokus. Dette for å kunne komme videre i samarbeidet.

#### **4.8.4 Oppsummering**

Barn og foreldre forteller at de var med på å bestemme aktiviteter. Foreldrene mente de kunne påvirke utrednings- og behandlingsforløpet gjennom å foreslå tema til samtaler, og gjennom åpen dialog underveis. Samtidig pekte en forelder på at de opplevde utrednings- og behandlingsprosessen som fastlagt på forhånd. Miljøterapeutene er til en viss grad på linje med foreldrene når det gjelder deres muligheter for påvirkning. Samtidig legger miljøterapeutene vekt på at foreldrene må være med i planlegging, og samarbeide om veien videre. Miljøterapeutene ønsker ikke å legge for mye ansvar på barnet i forhold til egne problemer, samtidig som det påpekes at barna skal oppleve at de blir lyttet til og tatt på alvor.

#### **4.8.5 Drøfting. Påvirkning og brukermedvirkning**

Ut fra det både barn og foreldre formidler, kan det se ut som om de føler en viss grad av medbestemmelse. Det ser ut som om denne medbestemmelsen dreier seg mest om dagligdagse ting, for eksempel det å bestemme aktiviteter. En av foreldrene formidler også at det føltes som om selve behandlingsopplegget var fastlagt på forhånd, og at de derfor ikke hadde så mye påvirkning i forhold til det. Hvor fleksibelt et utrednings- og behandlingsopplegg skal være, er ofte en vanskelig avveining (Vatne, 2006). Vår erfaring er at det kan være en utfordring å imøtekomme barn og foreldres ønske om å kunne få et opplegg som er skreddersydd til dem. Dette kan komme i konflikt med behovet for å ha en faglig forsvarlig og forutsigbar arbeidssituasjon for miljøterapeutene. Samtidig er vår erfaring at familiene som kommer til avdelingen ofte har store samspillsproblemer, og de vil ikke få ikke hverdagen til å fungere uten massiv hjelp og veiledning. En av foreldrene sier noe om dette. Hun forteller at de var rådvile i forhold til hvordan de skulle håndtere barnet sitt, og at de ønsket råd og veiledning fra det hun beskrev som eksperter. Derfor er det også naturlig at avdelingen setter noen rammer rundt oppholdet. For å ivareta barnas og foreldrenes brukermedvirkning, vil det mest sannsynlig være nyttig å være fleksible innenfor gitte rammer. På denne måten vil en opprettholde rammene rundt behandlingsoppleggene, og det vil være klart for barn og foreldre hva avdelingen kan, og ikke kan, tilby (Thorgaard og Haga, 2009).

Vi mener det å involvere barna mer i forhold til egen utredning og behandling vil være i samsvar med Bowlbys (1969) teori om indre arbeidsmodeller. Dette fordi barnet utvikler indre arbeidsmodeller i samspill med omsorgspersonene sine, og slik skaper en forståelse av verden rundt seg. Disse modellene hjelper også barnet i forhold til å forutsi hendelser og planlegge atferden sin (Hart og Schwartz, 2009). I og med at de indre arbeidsmodellene har sitt utgangspunkt i barnets egen aktivitet og dets virkelige erfaringer, vil det være naturlig å involvere barna for å kunne tilrettelegge for endring eller skape nye indre arbeidsmodeller. En av miljøterapeutene mener barna må bli lyttet til og tatt på alvor. En måte å gjøre det på, vil være å ta barna med i planlegging av dags- og ukeplan, bestemme meny for uken, utarbeidelse av behandlingsplaner og lignende. Det kan virke som om Grønvold (2000) til dels er uenig i en slik type involvering, da han hevder at barn ikke har evner til å delta i demokratiet i institusjonssamfunnet. Etter vår erfaring handler det mer om på hvilket nivå barnet involveres, enn at de ikke har evner til å delta. Vi kan være enige i at barna ennå ikke har forutsetninger

for å skape sin egen døgnrytme og struktur, eller har et helhetsperspektiv i forhold til egen utvikling og vekst. Likevel tør vi mene at det er både viktig og riktig at barna er med på demokratiske prosesser på et tilpasset nivå. Dette nivået kan variere fra barn til barn. Ved at miljøterapeutene tilrettelegger for medvirkning, mener vi det vil føre til at barna får et større eieforhold til egen utrednings- og behandlingsprosess. Samtidig vil det danne nyttige samarbeidsrelasjoner mellom miljøterapeutene og barna (Larsen, 2004; Bengtsson, 2000).

Hvis man skal ta høyde for det Grønvold (2000) hevder, ved at barnet ikke har de nødvendige forutsetningene for å kunne delta i demokratiet eller forstå konsekvensene av egne valg, vil dette kunne avstedkomme etiske dilemma. Dette fordi man skal ta hensyn til barnas ønsker, samtidig som det ikke alltid er mulig eller faglig forsvarlig å følge ønskene. På grunn av dette vil det, som den ene miljøterapeuten påpeker, ikke alltid være riktig å gi barnet en slik type ansvar. I og med at barna som legges inn ved avdelingen har en stor grad av variasjon i kognitiv fungering og varierer i alder fra 10 til 14 år, vil det ofte være hensiktsmessig at brukermedvirkningen i varierende grad ivaretas via foreldrene. En av miljøterapeutene tenker at foreldrene opplever å ha påvirkning ved at de for eksempel er med i planlegging av utrednings- og behandlingsplan sammen teamet rundt barnet, for å bli enige om veien videre.

Både Winnicott (1990), Bowlby (1965) og Stern (2003) legger stor vekt på relasjonen mellom barn og omsorgspersoner som utgangspunkt for å danne relasjoner med andre mennesker. Med dette i bakhodet mener vi det er utelukket og ikke involvere foreldrene i en miljøterapeutisk behandlingsprosess med barnet. Hvistendahl (2007), kan sies å være enig i dette, da hun også er opptatt av at klientene lever i en relasjonell kontekst. For å gjøre foreldrene i stand til å bekrefte barnet sitt i behandlingsprosessen, er det av stor betydning at foreldrene er med i hele behandlingsprosessen, med fokus på medopplevelser og felles mestring sammen med barnet sitt. Skal dette fungere i forhold til å ivareta foreldreinvolvering og brukermedvirkning, tenker vi det er nødvendig at foreldrene opplever en trygg og troverdig relasjon til miljøterapeutene og avdelingen.

## 4.9 Om miljøterapeutenes tilgjengelighet

	<b>Barn</b>	<b>Foreldre</b>	<b>Miljøterapeuter</b>
<b>Miljø- terapeutenes tilgjengelighet</b>	Alle: miljøterapeutene var der når vi trengte dem.  De andre barna manipulerte, slik at jeg fikk mindre tid med de voksne,  Dere prøvde å få meg med, selv om jeg ikke ville.	Vi var så slitne, men dere orket alt.  Godt å dele byrden med dere.  Det var ikke vanskelig å ta opp ting, og det gjorde vi flere ganger.	Møte annerledes voksne.  Vi må være bevisste på vår rolle, for barna skal hjem igjen.  Foreldrene føler at vi har tid til å lytte til dem.  Vi har tid til å snakke uformelt om både løst og fast.

Som denne tabeller illustrerer, sier alle informantgruppene noe om at miljøterapeutene oppleves som tilgjengelige. Foreldrene forteller at de var slitne, og at det var godt å dele byrden med noen. Miljøterapeutene er opptatt av det å representere annerledes voksne, og det å ha tid til å snakke mye med foreldrene.

### 4.9.1 Hva barna fortalte

Alle 3 barna fortalte at de syntes miljøterapeutene var der for dem når de trengte det, og at de utover i oppholdet følte seg mer og mer forstått av miljøterapeutene. Samtidig forteller en av dem at det kunne være dager da det var problematisk å dele de voksne med de andre barna på avdelingen:

Mange andre av de barna... Jeg merket at de manipulerte de voksne, og da fikk jeg være mindre med de voksne, og det gjorde meg kjempeirritert. De prøvde hele tiden å få spesialopplegg.

Barnet forteller at miljøterapeutene lot seg påvirke av de andre barnas manipulasjon, og dermed fikk mindre tid til han. En tolkning av dette kan være at barnet har opplevd at det miljøterapeutiske tilbudet har blitt differensiert, ved at miljøterapeutene har tatt hensyn til ulike individuelle behov i barnegruppa. Slik vi tolker barnet her, har det vært vanskelig for han å oppleve at miljøterapeutene må ta hensyn til andre barns individuelle behov

Av og til kunne også miljøterapeutene oppleves som nesten for tilgjengelige og masete:

Dere prøvde jo å få meg med og sånn, selv om jeg ikke ville, jeg hadde bare ikke lyst, så kanskje dere prøvde å få meg med. Noen ganger sa jeg bare nei, og låste meg inne på rommet, kanskje.

Det ene barnet uttrykker at han ønsket seg mer tid med de voksne. Det andre barnet uttrykker et ønske om å være mer i fred for de voksne. Vi tolker begge dit hen at de gir uttrykk for at miljøterapeutene ikke har klart å møte deres behov på en god nok måte.

#### **4.9.2 Hva foreldrene fortalte**

Alle foreldrene vi intervjuet fortalte at de følte seg slitne da de kom til avdelingen. I et av intervjuene beskriver foreldrene sin egen slitenhet og miljøterapeutenes tilgjengelighet i forhold til det å være til stede for barnet slik:

Vi var så slitne da vi kom dit. Dere var jo så oppegående og orka å spille fotball, og orka å spille sjakk. Orka ditt og orka datt. Mens vi var litt sånn på felgen.

Da disse foreldrene snakket om dette i intervjuet, oppfattet vi de mente at det var positivt å kunne overlate en del ansvar til miljøterapeutene.

En annen forelder beskriver noe av det samme på følgende måte:

Litt skummelt det med døgninnleggelse, og samtidig så blir det en befrielse og kunne legge byrden et annet sted, eller i hvert fall ha noen å dele byrden med. Både skummelt og en lettelse samtidig.

Her beskriver forelderen en todelt følelse, for selv om tanken på døgninnleggelse er nifs, så oppleves det samtidig som en lettelse å kunne dele belastningen med noen andre. Vi tolker denne forelderen dit hen at det var skummelt fordi andre mennesker skulle ta seg av barnet deres mye av tiden, og en befrielse nettopp fordi noen andre skulle ta seg av barnet, slik at de fikk avlastning.

Miljøterapeutenes tilgjengelighet kan også handle mye om det å legge til rette for dialog med foreldrene, som disse foreldrene uttrykker:

Dere var jo veldig tilgjengelige, sånn at det var ikke vanskelig å ta opp ting. Kan ikke huske at vi ble sittende og brenne inne med ting.

Disse foreldrene bemerker at miljøterapeutene var der når de trengte dem, og at det var greit å ta opp ting med dem. Når foreldrene sier det på denne måten, tolker vi det slik at de har følt seg sett, og hørt som foreldre, og dermed hatt en god dialog med miljøterapeutene.

### **4.9.3 Hva miljøterapeutene fortalte**

Begge miljøterapeutene er opptatt av tilgjengeligheten i rollen som miljøterapeut, men samtidig er det en balansegang med å opprettholde passe nærhet og passe distanse, i forhold til at de bare følger barna i en kort periode av livet deres.

Jeg tenker det er viktig at de møter annerledes voksne. Ja, at de opplever at kanskje voksne kan være annerledes enn de erfaringene de har høsta tidligere. Samtidig så skal man være bevisst på, at de fleste skal jo hjem til sine foreldre, ja, man må hele tida ha i bakhodet at de skal tilbake til sine foreldre og på en måte ha en rolle deretter.

Når denne miljøterapeuten trekker fram begrepet annerledes voksne, tolker vi dette slik at han legger vekt på at barna skal få oppleve nye relasjonserfaringer sammen med miljøterapeutene og at disse relasjonserfaringene skal ha en overføringsverdi etter endt opphold. Videre tenker vi han er opptatt av at miljøterapeutene skal tilby en relasjon som barna kan dra nytte av, samtidig som miljøterapeutene må avpasse sin rolle i relasjonen, og ta høyde for at den må avsluttes etter endt opphold.

Når det gjelder miljøterapeutenes tanker om hvordan foreldrene opplever miljøterapeutenes tilgjengelighet, sier en av dem dette:

Jeg tror de føler at vi har tid til dem og har tid til å høre dem ut på ting. Det er en forskjell i hvor stor grad disse foreldrene bruker tid til å stå og prate, men jeg føler at vi gir dem mye av vår tid når de er her. Litt sånn på deres premisser, det de føler for å prate om. Mulighet for å tømme alle opplevelser og sånn. Noen er i hvert fall veldig raske til å gripe tak i oss.



Vi tolker miljøterapeuten slik at han mener det er foreldrene som legger de fleste føringer for denne typen kontakt med miljøterapeutene. Videre tolker vi han slik at foreldrene ofte behøver noen å snakke med der og da, og ved å ta i mot og møte foreldrene på det de har behov for å snakke om, tolker vi miljøterapeuten dit hen at han tenker foreldrene ofte opplever seg hørt og møtt på deres egne premisser.

Når det gjelder miljøterapeutenes tilgjengelighet kom vi, i et av intervjuene, inn på om det å jobbe på en døgnavdeling spiller noen rolle i forhold til foreldres opplevelse av miljøterapeutenes tilgjengelighet.

Det har det jo helt sikkert. For vi er jo også en omsorgsbasis for barna deres i større grad enn andre steder som ikke har det på den måten, og, som også åpner for mer sånn kveldstidprat, når foreldrene kommer innom på kvelden. Det blir muligheter for litt mer sånn løselig prat, som gjør at de vet at vi alltid er der, og vi er jo veldig opptatt av å si det også. I hvert fall pleier jeg å presisere at det bare er å ta kontakt når som helst, vi er her.

Slik vi tolker miljøterapeuten her, tenker hun at foreldrene har en opplevelse av avdelingen som et uformelt sted som har rom for noe mer tilfeldig, og mindre planlagt kontakt mellom foreldre, barn og miljøterapeuter. Hun omtaler avdelingen som en omsorgsbasis, og vi tolker henne slik at hun mener det er viktig at foreldrene vet at miljøterapeutene er tilgjengelige til enhver tid.

#### **4.9.4 Oppsummering**

Både barn, foreldre og miljøterapeuter mener miljøterapeutene er tilgjengelige når det er behov for dem. Et av barna ønsket seg enda mer tid sammen med miljøterapeutene, og et annet barn ønsket at miljøterapeutene hadde latt henne få være mer i fred. Foreldre snakker om at det føltes godt å kunne dele byrden med noen, og at de opplevde de kunne ta opp aktuelle ting med miljøterapeutene når de hadde behov for det. Miljøterapeutene snakker også om dette, og er opptatt av at det i løpet av et opphold ved avdelingen er nok tid til å snakke både uformelt og formelt. Miljøterapeutene snakker også om at barna skal møte miljøterapeuter som oppleves som annerledes voksne, og viktigheten av å avpasse rollen sin i forhold til at relasjonene skal ha en overføringsverdi etter endt opphold.

#### 4.9.5 Drøfting. Om miljøterapeutenes tilgjengelighet

Både barn og foreldre synes å mene at miljøterapeutene er tilstede for dem. Samtidig er det et av barna som forteller at det kunne føles vanskelig å skulle dele de voksnes oppmerksomhet med de andre barna på avdelingen. Bengtsson (2000) skriver om det hun kaller en troverdig relasjon, hvor det er viktig å opparbeide seg god nok forståelse av barna, slik at miljøterapeutene kan tilby den kontakten barna har behov for. Dette kan være problematisk å få til i praksis, siden en god del av det miljøterapeutiske tilbudet som barna tilbys ved avdelingen, er i gruppe. Å tilby et differensiert miljøterapeutisk tilbud i en barnegruppe kan by på utfordringer (Larsen, 2004). Dette fordi barna kan oppleve det som urettferdig når miljøterapeutene benytter forskjellige tilnærminger i forhold til barna i gruppen. Selv om enkelte barn kan føle det urettferdig, mener vi det er av stor betydning at tilbudet differensieres så mye som mulig. Det vil derfor være avgjørende at miljøterapeutene forklarer barna hvorfor tilnærmingen til de forskjellige barna kan være ulik. Tenker man overføringsverdi etter endt opphold, vil det for eksempel være naturlig å snakke om følelsene som kan dukke opp når en opplever forskjellsbehandling, da dette er noe barna formodentlig kommer til å oppleve mange ganger senere i livet.

Det kan se ut som om foreldrene og miljøterapeutene tenker på noe av det samme når de snakker om miljøterapeutenes tilgjengelighet. Dette fordi både foreldre og miljøterapeuter er opptatt av det å kunne ta opp tema når det er aktuelt, og at miljøterapeutene skal være noen foreldrene føler de kan åpne seg for. Vi tenker at dette handler mye om det å møte og forstå foreldrene på en god måte. Røkenes og Hansen (2002) er opptatt av det å møtes som subjekter, og at faglig kompetanse er en viktig del av fundamentet i miljøterapeutisk arbeid. Det innebærer at miljøterapeutene må ha god kunnskap om egen og andres måte å kommunisere på, å forstå andre og det å forstå samspill mellom mennesker. Vi tenker at i dette ligger også hvilken holdning man møter den andre med (Thorgaard og Haga, 2009). Målet er altså at foreldrene opplever seg møtt som subjekter. Miljøterapeutene skal ikke la egen forforståelse råde, men at miljøterapeut og foreldre utvikler gjensidig forståelse gjennom møter og samvær i og utenfor avdelingen (Røkenes og Hansen, 2002). På den annen side er ikke familiene og miljøterapeutene helt likeverdige parter, og det vil sannsynligvis alltid være underliggende at miljøterapeutene har en definisjonsmakt over de fleste situasjonene (Skau, 1996; Nerdrum 1988). Sånn må det kanskje også være, i og med at familiene kommer til avdelingen for å få hjelp av ekspertene, som en mor uttrykte det. I det de kommer til

avdelingen, vil de gå inn i pasientrollen, med det sett av forventninger som knyttes til den rollen. De vil møte miljøterapeuter som også innehar et sett med rolleforventninger. En av de største utfordringene er muligens å kunne kombinere det å møte barn og foreldre som subjekter, samtidig som man innehar rollen som ekspert, slik at foreldre og barn føler seg ivaretatt og forstått, samtidig som de skal føle at de får hjelp (Røkenes og Hansen, 2002; Skau, 1996).

Den ene miljøterapeuten snakker om at miljøterapeutene skal representere annerledes voksne. På denne måten vil miljøterapeutene representere andre og nye måter å forholde seg til andre mennesker på. Vi ser dette i sammenheng med kollektivtankegangen, hvor det var vesentlig at miljøterapeutene og pasientene tilbrakte mye tid sammen. På denne måten mente man at miljøterapeutene og institusjonen ble troverdig og helhetlig (Grønvold, 2000). I tråd med dette, sier miljøterapeutene vi intervjuet at noe av det viktigste i forhold til miljøterapeutenes tilgjengelighet, handler om det å ha tid nok sammen med barn og foreldre. I starten av en innleggelsesperiode, er det å bruke mye tid sammen med familien høyt prioritert av miljøterapeutene, både i form av formelle møter og uformell prat i ledige stunder. I forlengelsen av det den ene miljøterapeuten sier om det å gi foreldrene tid på deres premisser, kan det virke som den uformelle kontakten med foreldrene når de er i avdelingen er av stor betydning.

En artikkel fra institusjonen Kafferisteriet i Danmark skriver Larsen (1995) om det samme tema som nevnt ovenfor, nemlig betydningen av uformelt og ustrukturert miljøterapeutisk samvær. Personalet på Kafferisteriet begynte å diskutere tiden mellom de formaliserte strukturpunktene i døgnet. Dette kunne være tiden mellom skoleslutt og middag, hvor det ikke var fastlagt noe program. Det ble bestemt som et prøveprosjekt at denne tiden også skulle fylles med mer målrettede oppgaver for beboerne. Dette førte til at det ble mer uro og konflikter i institusjonen både mellom beboerne, og mellom beboerne og personalet. Vi mener det er naturlig å tenke at tiden mellom de formaliserte møtepunktene spiller en stor rolle i forhold til trivsel og det relasjonsskapende arbeidet. Det er kanskje nettopp her miljøterapeutene, barna og foreldrene sammen kan finne på aktiviteter med felles eieforhold, slik at en felles referanseramme kan etableres (Larsen, 2004). Vi tenker også at maktbalansen vil være noe mer jevn i disse situasjonene, noe som igjen vil skape grobunn for mer gjensidighet i relasjonene som utvikles mellom miljøterapeuter, barn og foreldre (Perlman, 1957). I denne tiden vil det settes mindre krav til barna og foreldrene. Det er nærliggende å

tenke at både miljøterapeuter, barn og foreldre her kan senke skuldrene, og det ligger mer til rette for at miljøterapeutene kan dele mer av seg selv på det personlige plan (Røkenes og Hansen, 2002). Det er også naturlig å tenke at disse tidsrommene inneholder færre konflikter sammenlignet med tiden hvor det settes mer krav til barna.

Ved å se det på denne måten, vil det være naturlig å tenke at tiden mellom de strukturelle møtepunktene er noe av det viktigste i forhold til relasjonsskapende arbeid. Samtidig mener vi det er meget viktig at en del av tiden miljøterapeutene bruker sammen med barna og foreldrene bør være strukturert, og at en må ha noen klare faglige mål for samværet, noe som er i tråd med Larsen (2004) og Vatne (2006) sine tanker om sammenheng mellom struktur og relasjon. Vi tenker dette av og til kan være et dilemma, da det kan kjennes tryggere for barna og foreldrene å sitte i sofaen i stua å snakke om musikk man liker, enn å gå på samtalerommet å snakke om det som er vanskelig. Miljøterapeutene må altså balansere mellom det å være en vanlig samtalepartner om løst og fast, og det å være miljøterapeut (Skau, 1996). Dette fordi det er viktig at både barn foreldre føler seg sett i forhold til den terapeutiske relasjonen som skal etableres, samtidig som man også må kunne bruke praten om løst og fast videre i det miljøterapeutiske arbeidet med familien. En viktig faglig målsetting ved det å bruke tid sammen med barn og foreldre, mener vi, er å bruke denne tiden som et grunnlag for å etablere en terapeutisk relasjon.

## **Kapittel 6 Avslutning**

Problemstillingen i oppgaven har vært:

**Hvordan opplever barna og deres foreldre det relasjonsskapende arbeidet i vår miljøterapeutiske døgnavdeling?**

**Hvordan tenker miljøterapeutene at barna og deres foreldre opplever det relasjonsskapende arbeidet?**

### **6.1 Oppsummering av funn**

Barna og foreldrene formidlet i denne undersøkelsen at de har hatt mange gode relasjonsopplevelser sammen med miljøterapeutene. Dette sammenfaller med hva miljøterapeutene tenkte om barn og foreldres opplevelser.

Betydningen av familieuka som en viktig faktor i det relasjonsskapende arbeidet, er noe samtlige informanter fremhever. De begrunner dette med at foreldrene er med som en trygghetsfaktor, og familien blir kjent med hele personalgruppen. Det å involvere foreldrene i barnets innleggelsesprosess finner vi støtte for blant annet i Hvistendahl (2007) og Bowlby (1965).

Barna og foreldrene trekker frem særkontakter, pasientansvarlig og ergoterapeut som de personene de opplevde mest tilknytning til. Miljøterapeutene er også av den oppfatning at barn og foreldre knytter seg til disse personene.

Barn, foreldre og miljøterapeuter mener tiden spiller en rolle for det relasjonsskapende arbeidet. De formidlet at det tok tid å bli kjent å føle seg trygge sammen med miljøterapeutene. Vi finner støtte for dette i Stern (2003), som påpeker at det tar tid å bygge historie sammen med andre mennesker.

Når det gjelder grensesetting og struktur, sier barn og foreldre at de ser behovet for det å ha grenser og struktur. Dette er i tråd med hva miljøterapeutene tenkte om barn og foreldres opplevelse av miljøterapeutenes grensesetting og avdelingens struktur.

Barna og foreldrene opplever at miljøterapeutene er tilgjengelige for dem når de har behov for det. Dette sammenfaller miljøterapeutenes oppfatninger om hvordan barn og foreldre opplever miljøterapeutenes tilgjengelighet.

Når det gjelder forventninger og førsteinntrykk, så kommer det frem en forskjell i forhold til hva miljøterapeutene tenker om barn og foreldres førsteinntrykk av avdelingen.

Miljøterapeutene har blant annet fokus på foreldres usikkerhet og engstelse. Foreldrene forteller at de opplevde usikkerhet, men legger samtidig vekt på at de blir godt mottatt og ivaretatt av miljøterapeutene. Barna formidlet at de kjente på glede samtidig som det var flaut å være på avdelingen.

Barna opplevde det som viktig at miljøterapeutene fremstod som ekte i relasjonen med. Dette er i tråd med miljøterapeutenes tanker om at barn setter miljøterapeutene på prøve for å finne ut om de er ekte hjelpere. Dette finner vi også igjen hos Larsen (2004), som trekker frem betydningen av miljøterapeutenes evne til å holde ut og holde av.

Når det gjelder påvirkning og brukermedvirkning, formidlet barna og foreldrene at de var med på å bestemme aktiviteter. Miljøterapeutene tenker at barn ikke skal oppleve å ha for mye ansvar i forhold til egne problemer, samtidig som barna skal oppleve at de blir lyttet til og tatt på alvor. Foreldrene forteller at de opplevde de kunne foreslå tema til møter, og hadde god dialog med miljøterapeutene. Miljøterapeutene mente at foreldre må oppleve at de er med i planlegging, og samarbeid i forhold til barnas utrednings- og behandlingsprosess.

I hovedtrekk opplever barna og foreldrene i vårt utvalg det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen som godt. Barna og foreldrene opplever det som betydningsfullt å ha relasjoner til de voksne ved avdelingen, og det å ha god nok tid til å etablere relasjoner. Miljøterapeutene tenker også at barn og foreldre opplever det relasjonsskapende arbeidet ved avdelingen som godt. Miljøterapeutene fremhever også at det å ha god nok tid til å etablere relasjoner, spiller en viktig rolle for hvordan barn og foreldre opplever det relasjonsskapende arbeidet.

### **6.1.1 Avsluttende kommentar**

Vi innledet denne oppgaven med å skrive at vi opplever det ofte er fagfolk som vurderer kvaliteten på relasjonen til klienter. Vi tenker at vi med denne studien har forsøkt å gjøre noe med dette ved å be barn og foreldre dele av sine relasjonsopplevelser i møte med en miljøterapeutisk døgnavdeling.

Ellen Hartmann (2010) skriver at relasjonen mellom klient og terapeut er en av de viktigste faktorene som påvirker utfallet av terapi. Dette uavhengig av teoretisk orientering. Videre sier hun at terapeuten må gi klienter erfaringer som er klart i strid med hva de forventer. Hartmann fortsetter med at terapeuter kan vurdere seg selv høyt med egenskaper som en god lytter, være reflekterende, empatisk, forståelsesfull, varm og aksepterende, men det har ingen verdi hvis ikke klienten opplever terapeuten på samme måte.

## **6.2 Oppgavens begrensninger**

Denne undersøkelsen er basert på datamateriale hentet fra miljøterapeuter, tidligere innlagte barn og deres foreldre. Vi opplevde stort frafall tidlig i prosessen med spørreskjemaene vi sendte ut. Det er ikke foretatt noen bortfallsanalyse, siden det ikke har vært ressurser til dette. Vi kan derfor kun spekulere i hvorfor frafallet ble så stort, og vi undrer oss om de tapte informantene hadde noen opplevelser knyttet til oppholdet på avdelingen som spilte en rolle i forhold til å avstå fra deltagelse i undersøkelsen. Vi satt igjen med et mye mindre utvalg enn det vi hadde forespeilet oss. Noe av vår målsetning med undersøkelsen, var at resultatene fra denne skulle være representative for avdelingen i det tidsrommet vi valgte ut informanter fra. Grunnet så stort frafall vil ikke dette være mulig. Undersøkelsene har derfor en begrensning i kraft av den ikke er så verdifull for avdelingen som den kunne ha vært. Denne undersøkelsen sier kun noe om hva slags opplevelser 3 barn og deres foreldre husker de har hatt i møte med avdelingen og dens miljøterapeuter, samt hvilke tanker to miljøterapeuter gjorde seg om hvordan barn og foreldre opplever sin kontakt med avdelingens miljøterapeuter. Vi tenker også at våre relasjoner med informantene kan ha påvirket informantene i intervju situasjonen, og dette kan ha gjort noe med datamaterialet som vi har bygget undersøkelsen på. Vi tenker også at vår rolle som miljøterapeuter kan ha farget vår analyse ved at vi har inngående kjennskap til avdelingens faglige ståsted og drift.

### **6.3 Videre forskning**

Vedrørende videre forskning, så hevder vi at det miljøterapeutiske fagfeltet er et felt som det forskes for lite på. Denne undersøkelsen retter søkelyset på brukeren av en miljøterapeutisk døgntilbud, her barn og deres foreldre, og hva slags opplevelser de har hatt i møte med institusjonen. Som nevnt tidligere, har frafallet i denne undersøkelsen vært stort, og et prosjekt for fremtiden kunne være å foreta en lignende undersøkelse hvor frafallsprosenten var akseptabel, samt å foreta en bortfallsanalyse i forhold til frafallet.

Denne undersøkelsen mener vi også er med på å rette søkelyset på foreldrenes rolle i forhold til barnets innleggelse og prosess innenfor rammene av en miljøterapeutisk døgningstusjon. Det finnes lite forskning på dette, og vi mener at det fortjener å bli sett nærmere på. Det er bred enighet blant forskere og fagfolk om at vi fødes inn i relasjoner og utvikler oss i samspill med våre nærmeste (Stern 2003; Bowlby, 1969; Winnicott 1990; Larsen, 2004; Bengtson et al., 2004). Når de nærmeste, for de fleste barn deres foreldre, spiller en så stor og avgjørende rolle for deres utvikling, så mener vi at fokus på foreldrenes deltagelse i barnets endringsprosess innenfor de miljøterapeutiske rammene er et selvsagt valg. Vi mener at dette bør være gjenstand for videre forskning i fremtiden.



## Litteraturliste

Askeland, G. A. (1994). *Studium og klientarbeid: samme arbeidsprosess?* Oslo: Samlaget.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2001). *Om implementering av metoden Parent Management Training (PMT) i Norge*. Rundskriv Q-16/01. Hentet fra <http://www.regjeringen.no>

Bechgaard, B. (red). (1992). *Miljøterapi*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bengtson, M. (2000). En oppgave – ulike roller. Hvordan legge til rette for utviklende møter på en miljøterapeutisk institusjon. I Kornerup, H. (Red.), *Børn på behandlingshjem år 2000. en artikkelssamling om anvendt miljøterapi*. (s. 27-58) Lejre: Forlaget Perikon.

Bengtson, M., Steinsvåg, P. Ø., Terland, T. (2004). *Ungdom bak volden. Forståelse og behandling av ungdom med volds- og aggresjonsproblem*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bowlby, J. (1965). *Child care and the growth of love*. Middlesex: Penguin Books Ltd..

Bowlby, J. (1969). *Attachment an loss. Vol. 2: Attachment*. London: Hogarth press.

Bowlby, J. (1994). *En sikker base. Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. København: Det lille forlag.

Bruscia, K. E. (1995). The process of doing qualitative research part 1, 2 and 3. In Wheeler B. L. (ed.). *Music therapy research. Quantitative and Qualitative perspectives* (s. 389-443), Barcelona press.

Buber, M. (1992). *Jeg og du*. Cappelens upopulære skrifter, Oslo: Cappelen.

Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Evans, D. T. (1997) Utvikling i barne- og ungdomsårene. i Høstmark Nielsen, G. og Raaheim, K. (Red). *En innføringsbok i psykologi for universiteter og høyskoler.* (s. 319-362) Oslo: Cappelen Akademisk Forlag as.

Furuholmen, D. og Andresen, S. A. (1993). *Fellesskapet som metode.* Oslo: Cappelen.

Grotle, B. T. (2004). *Relasjon – en bærebjelke i behandlingen. En diskusjon av barns og foreldres opplevelser av kontakt og hjelp som blir gitt til barn og unge med psykiske vansker,* Hovedfagsoppgave i spesialpedagogikk, Pedagogisk institutt, NTNU, Trondheim.

Grønmo, S. (1985). Datakombinasjoner og analysestrategier. I Dale, B. Jones, M. og Martinussen, W. (Red.). *Metode på tvers, samfunnsvitenskapelige forskningsstrategier som kombinerer metoder og analysenivåer.* (s. 113-146) Trondheim: Tapir.

Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder.* Bergen: Fagbokforlaget

Grønvold, E. (2000). Teorier for miljøterapeutisk praksis gjennom 50 år. I Hagquist, A. og Widinghoff, B. (Red.). *Miljøterapi – i går, i dag og i morgon.* (s. 97-122) Lund: Författarna och Studentlitteratur.

Hart, S. og Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon. Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy.* Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS.

Hartmann, H. (2012, 30.mars-12.april). Hva er felles i god psykoterapi? Ideer Debatt. *Morgenbladet*, s.26.

Hellesnes, J. (1988), *Hermeneutikk og kultur,* Oslo: Samlaget.

Holter, H. (1996). Fra kvalitative metoder til kvalitativ samfunnsforskning. I Holter, H. og Kalleberg, R. *Kvalitative metoder i samfunnsforskning.* (s. 9-25) Oslo: Universitetsforlaget.

Hubble, M. A., Duncan, B. L., & Miller, S. D. (1999) *The Heart and Soul of Change: What Works in Therapy.* Washington: American Psychological Association.

Hvistendahl, M. (2007). Unge voksne i terapi: Å overkomme symptomer gjennom utvikling av selvfølelse. I Haavind, H. og Øvreeide, H. (Red.). *Barn og unge i Psykoterapi. Samspill og utviklingsforståelse*. (s. 229-270) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Høstmark Nielsen, G. (1997). Personlighet og personlighetsteorier. I Høstmark Nielsen, G. og Raaheim, K. (Red). *En innføringsbok i psykologi for universiteter og høyskoler*. (s.417-450) Oslo: Cappelen Akademisk Forlag as.

Jacobs B., Beecham J., Tobias C., Green J., Kroll L., Dunn G., Baird L., (2004). *Two and a half thousand hours. The children and young persons inpatient evaluation study – CHYPIE into process and outcome of inpatient child and adolescent psychiatry*. London: Report for the Department of Health UK.

Kendall, P. C., Martinsen, K. D., Neumer, S. (2006). *Mestringskatten (Coping cat): terapeutmanual: kognitiv adferdsterapi for barn med angst*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Kvaran, I. (1996). *Miljøterapi. Institusjonsarbeid med barn og ungdom*. Oslo: Høyskoleforlaget AS.

Lange, J. (1991), *Ungdom må få vise at de kan ting. Borderline-fungerende ungdommer i behandlingshjem. En deskriptiv oppfølgingsstudie*. Oslo: Rapportserie fra Barnevernets Utviklingssenter nr 6/1991.

Larsen, E. og Selnes B. (1975). *Fra avvik til ansvar. En miljøterapeutisk tilnærming til ungdom i institusjon*. Oslo: TANO.

Larsen, E. Isberg, T. Iversen, G. F. (1990), *Tilbake til framtida. En oppfølgende undersøkelse av ungdom innskrevet ved Grepperød ungdomshjem*. Oslo: Rapportserie fra Barnevernets Utviklingssenter nr 1/1990.

Larsen, E. (2004). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.

Larsen, H. D. (1995) Livet på Kafferisteriet. Systemisk psykoseterapi i sosialpsykiatrisk regi. *Fokus på familien*. Nr 4 (s. 33 – 47).

Løkholm, T. (2006). *Hvem skal elske barnevernets barn? Om profesjonelle relasjoner i barnevernsinstitusjoner*. Hovedfagsoppgave i pedagogikk, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø, Tromsø.

Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Møller, R. (2003) *Den gode hjelper i profil og prosess. Om dyktige miljøterapeuters kjennetegn og faglige utvikling*, HiO-hovedfagsrapport nr.15, Oslo.

Mørkegaard, E. og Voetmann, N. J. (2000). *Sterns selvpsykologi i miljøterapeutisk praksis i Kornerup, H. (red.) Børn på behandlingshjem år 2000. En artikkelsamling om anvendt miljøterapi*. (s.77-126) Lejre: Forlaget Perikon

Nerdrum, P. (1988). Profesjonalitet i arbeid med klienter. I Nerdrum, P. og Opsand, O., P. *Fra veldedighet til profesjonalitet*. Rapport nr. 88:1. Oslo: Norges kommunal og sosialhøgskole.

Nybø, L. (1999). *Aktiviteter og aktivisering i sosialpedagogisk arbeid*. Oslo: Pedkolon ANS.

Olkowska, A. og Landmark, B. (2009). Hva gjør miljøterapi til terapi? *Fontene*, 9/2009.

Olsson, H. og Sörensen, S. (2003). *Forskningsprosessen. Kvalitative og kvantitative perspektiver*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Perlman, H. H. (1957). *Social Casework: A Problem-solving Process*. The University of Chicago Press.

Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Røkenes, O. H. og Hansen, P. H. (2002). *Bære eller breste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.

Røykenes, K. (2008), Metodetriangulering – et metodisk minefelt eller en berikelse av fenomener? *Sykepleien Forskning*, 2008 3(4) (s.224-226).

Skau, G. M. (1996). *Mellom makt og hjelp*. Oslo: TANO AS.

Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*, Oslo: Høyskoleforlaget.

Solberg, G. (1993) *En oppfølgingsundersøkelse av ungdom som har vært ved Rostad Ungdomsheim*. Rapportserie fra Barnevernets Utviklingssenter nr 3/1993.

Stern, D. N. (2003). *Spedbarnets interpersonlige verden*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Svendsen, B. (2007). Utvikling av allianse i psykoterapi med barn. I Haavind, H. og Øvreeide, H. *Barn og unge i psykoterapi. Samspill og utviklingsforståelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thorgaard, L. og Haga, E. (2009). *Gode relationsbehandlere og god miljøterapi. Relationsbehandling i psykiatrien, bind 1*. Risskov: Hertervig Forlag.

Vatne, S. (2006). *Korrigere og anerkjenne, relasjonens betydning i miljøterapi*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Vedeler, G. H. (1973). *Samspill. En studie av ungdom og behandlere – med spesiell referanse til miljøterapi i ungdomspsykiatriske institusjoner*. Oslo: Universitetsforlaget / København: Munksgaard.

Winnicott, D. W. (1971). *Playing and reality*. Middlesex: Penguin Books.

Winnicott, D.W. (1990) *The maturational processes and the facilitating environment. Studies in the Theory of Emotional Development*. London: Karnac Books.

Aamodt, L.G.(1997). *Den gode relasjonen – støtte, omsorg eller anerkjennelse?* Oslo: Ad Notam Gyldendal.

## **Appendiks**

Brev fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste

Brev til informantene

Intervjuguide

## Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES



Harald Hårfagres gate 29  
N-5007 Bergen  
Norway  
Tel: +47-55 58 21 17  
Fax: +47-55 58 96 50  
nsd@nsd.uib.no  
www.nsd.uib.no  
Org.nr. 985 321 884

Halvor Fauske  
Avdeling for helse- og sosialfag  
Høgskolen i Lillehammer  
Postmottak  
2626 LILLEHAMMER

Vår dato: 17.08.2007

Vår ref: 16987/AMS

Deres dato:

Deres ref:

### TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.06.2007. Meldingen gjelder prosjektet:

16987	<i>Barn og foreldres/foresattes opplevelse av relasjonen til avdelingen og evaluering av det miljøterapeutiske endringsarbeidet</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Lillehammer, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Halvor Fauske</i>
<i>Student</i>	<i>Gro Bjørnerud Rønning</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

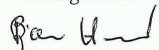
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

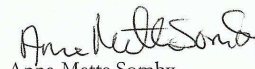
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/endringskjema>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/register/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2008, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

  
Bjørn Henrichsen

  
Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 24 10

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Gro Bjørnerud Rønning, Einars vei 9, 0575 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no  
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no  
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no





## Personvernombudet for forskning



### Prosjektvurdering - Kommentar

---

16987

Personvernombudet finner at behandlingen kan finne sted med hjemmel i personopplysningsloven §§ 8 første ledd og 9 a (samtykke).

Deltakerne og deres foreldre skal få informasjon og skal samtykke skriftlig til deltakelse og til at prosjektmedarbeiderne kan få tilgang til opplysninger i journalen ved BUP. Skrivene som er utarbeidet etter revisjon er tilfredsstillende jf. e-post 14.08.2007.

Når resultatene presenteres skal det ikke være mulig å kjenne igjen enkeltpersoner.

Ved prosjektslutt 01.07.2008 skal datamaterialet anonymiseres ved at direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger slettes eller skrives om. Lydopptak slettes.

Til

Oslo, 08.10.07

Forespørsel om å delta i et fagutviklingsprosjekt ved Sogn Døgnerhet (P1)

Vi, Gro B. Rønning og Roy C. Møllerud, jobber for tiden med et prosjekt ved Sogn Døgnerhet, P1. Prosjektet skal hjelpe oss som jobber der til å bli bedre til å være sammen med, forstå og snakke med barna og foreldrene som kommer til oss. For at vi skal få gjennomført prosjektet, trenger vi en del hjelp fra deg og de andre barna som var på P1 mellom 2003 og 2006. Vi trenger også hjelp fra dine foreldre/foresatte og de voksne som jobber på P1. I tillegg ønsker vi å finne ut litt om hva som har skjedd med deg etter at du var ferdig på P1.

Hvorfor trenger vi hjelp :

Vi ønsker å finne ut om de voksne på P1 er flinke nok til å forstå hvordan barna på P1 har det. Vi lurer derfor på hvordan du og dine foreldre/foresatte opplevde å være sammen med de voksne som jobbet i avdelingen mens du var hos oss. Vi vil også spørre de voksne som jobber på P1 om hvordan de tror at barn og foreldre har det på P1 sammen med de voksne der.

Hvis du svarer ja til å være med, så svarer du ja til dette :

1. Du svarer ja til å svare på spørreskjema som du får av oss som tar for seg dine opplevelser sammen med de voksne på P1, og litt om hva du gjør i dag.
2. Du svarer ja til å bli med på et intervju med oss hvor vi ønsker å snakke med deg om dine opplevelser sammen med de voksne på P1, og litt om hva du gjør i dag.
3. Du svarer ja til at vi får bruke opplysninger fra journalen din, for å finne ut hva slags problemer du hadde, og hvor lenge du hadde vært i kontakt med BUP før du kom til oss.

4. Alle opplysningene om deg vil bli behandlet konfidensielt, det betyr at det kun er vi som er med i prosjektet som får se opplysningene. Når prosjektet avsluttes 31.12.2008 vil alle opplysninger som kan identifisere deg bli slettet. I den ferdige prosjektrapporten vil det bli umulig å kjenne deg igjen.

Hvis du velges ut til intervju, tar vi kontakt for å avtale tid og sted. Intervjuet vil ta ca. 1 time. Vi vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Opptakene slettes når prosjektet er ferdig, innen 31. desember 2008.

Det er frivillig å være med, og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte forklare dette nærmere. Dersom du trekker deg, vil alle innsamlede data om deg bli slettet.

Hvis du ønsker å bli med på prosjektet, ber vi deg om å underskrive samtykkeerklæringene og fylle ut spørreskjemaet innen fredag 19. oktober 2007.

Hvis det er noe du lurer på, kan du ringe oss på tlf: 23 49 21 55, eller sende en e-post til [rnng@uus.no](mailto:rnng@uus.no) eller [mroy@uus.no](mailto:mroy@uus.no). Du kan også kontakte vår veileder professor Halvor Fauske, Høgskolen i Lillehammer, på tlf: 61 28 83 12.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Gro B. Rønning og Roy C. Møllerud

Sogn Døgnerhet (P1)  
Sognsvannsveien 57,  
Postboks 26 Vinderen,  
0319 Oslo

## **Samtykkeerklæring**

*Jeg ønsker å delta i fagutviklingsprosjektet ved Sogn døgnerhet høsten 2007.*

*Jeg fyller ut spørreskjema og deltar i intervju hvis jeg blir valgt ut til det.*

*Sted, dato:*

---

Underskrift

## **Samtykkeerklæring**

*Jeg gir mitt samtykke til at det kan benyttes opplysninger fra min journal og Bupdatajournal i fagutviklingsprosjektet ved Sogn døgnerhet høsten 2007.*

*Sted, dato:*

---

*Underskrift*

Til

Oslo, 08.10.07

Forespørsel om å delta i fagutviklingsprosjekt ved Sogn Døgnerhet (P1).

Vi, Roy C. Møllerud og Gro B. Rønning, jobber med et fagutviklingsprosjekt for Sogn Døgnerhet (P1). Vi har jobbet som miljøterapeuter ved Sogn Døgnerhet (P1) siden høsten 2002. Vi ønsker å finne ut mer om hvordan barn og deres foreldre som har vært innlagt ved avdelingen fra 2003 til 2006 opplevde å bli møtt og fulgt opp av miljøterapeutene. Vi ønsker også å se på sammenhengen mellom de relasjonserfaringene barn og foreldre har, og miljøterapeutenes opplevelse av hvordan de tenker barnet og foreldrene opplevde relasjonen. Dette for å få en bredere forståelse av hvordan miljøterapeutgruppa forholder seg til barn og foreldre som kommer til avdelingen. I tillegg ønsker vi å se på barna og foreldrenes opplevelse av endring etter innleggelsen ved Sogn Døgnerhet (P1). Prosjektet kvalitetssikres ved at det leveres skriftlig som masteroppgave i Helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge ved Høgskolen i Lillehammer.

For å kunne gjennomføre dette prosjektet, ønsker vi å sende ut spørreskjema til alle barn og deres foreldre som har vært innlagt i perioden 2003 til 2006. Miljøterapeutene ved avdelingen får også utdelt spørreskjema. Spørreskjemaene fylles ut og sendes tilbake til oss i vedlagte konvolutt, innen fredag 19. oktober 2007. Når vi får spørreskjemaene tilbake, vil vi velge ut 4 barn og deres foreldre som vi ønsker å intervju. Vi vil også velge ut 2 miljøterapeuter til intervju.

Hvis dere velges ut til intervju, tar vi kontakt igjen for å avtale tid og sted. Vi ønsker å intervju barn og foreldre hver for seg. Intervjuene vil ta et par timer til sammen. Vi vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen.

Det er frivillig å være med, og dere har mulighet til å trekke dere når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom dere trekker dere vil alle innsamlede data om dere bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige rapporten. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når prosjektet er ferdig, innen utgangen av 2008.

Dersom du/dere ønsker å delta i prosjektet, det vil si svare på spørreskjema samt være med på intervju hvis dere blir valgt ut til det, ber vi dere om å skrive under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sende den tilbake til oss sammen med de utfylte spørreskjemaene innen fredag 19. oktober 2007. Ditt/deres barn får en egen samtykkeerklæring som hun/han skriver under på.

Vi kommer også til å benytte opplysninger fra Bupdata og journal, og dette behøver vi også ditt/deres samtykke til. Opplysningene vi ønsker å benytte fra Bupdata og journal håper vi kan gi oss et generelt bilde av hvilke diagnoser barna har, og hvor lang tid de har vært i kontakt med Bup før innleggelsen ved Sogn Døgnerhet P1. Disse opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og anonymisert ved prosjektsslutt. I prosjektrapporten vil ingen enkeltpersoner kunne gjenkjennes. Vi ber dere derfor om å skrive under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sende den tilbake til oss sammen med de andre papirene i vedlagte konvolutt innen fredag 19. oktober 2007. Ditt/deres barn får en egen samtykkeerklæring som hun/han skriver under på.

Hvis det er noe dere lurer på, kan dere ringe oss på tlf: 23 49 21 55, eller sende en e-post til [rning@uus.no](mailto:rning@uus.no) eller [mroy@uus.no](mailto:mroy@uus.no). Dere kan også kontakte vår veileder professor Halvor Fauske, Høgskolen i Lillehammer, på tlf: 61 28 83 12.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Gro B. Rønning og Roy C. Møllerud

Sogn Døgnerhet (P1)  
Sognsvannsveien 57,  
Postboks 26 Vinderen,  
0319 Oslo

## **Samtykkeerklæring**

*Jeg/vi ønsker å delta i fagutviklingsprosjektet ved Sogn døgnerhet høsten 2007.*

*Jeg/vi fyller ut spørreskjema og deltar i intervju hvis jeg/vi blir valgt ut til det.*

*Sted, dato:*

---

*Underskrift*

---

*Underskrift*



## **Samtykkeerklæring fra foreldre/foresatte**

*Jeg/vi gir mitt/vårt samtykke til at det kan benyttes opplysninger  
fra .....s journal og Bupdatajournal i  
fagutviklingsprosjektet ved Sogn døgnerhet høsten 2007.*

*Sted, dato:*

---

*Underskrift*

---

*Underskrift*

Samtykkeerklæring, miljøterapeuter.

*Jeg ønsker å delta i fagutviklingsprosjektet ved Sogn døgnerhet høsten 2007.*

*Jeg fyller ut spørreskjema og deltar i intervju hvis jeg blir valgt ut til det.*

*Sted, dato:*

---

*Underskrift*

**Intervjuguide ift barna**

Informant nr. :

Tidspunkt for intervjuet :

Sted :

---

Innledende spørsmål :

### **Utgangspunkt**

1. Forklare hensikten med intervjuet.
2. Antyde hva vi er interesserte i å vite noe om.
3. Anonymitetsbeskyttelse
  - ingen vil bli gjenkjent
  - ingen vil få lytte til båndet.

### **Forventninger**

Hva tenker du om å delta i en slik undersøkelse som du nå har sagt ja til å være med på?

### **Førsteintrykk**

Kan du fortelle meg litt om dine første opplevelser med miljøterapeutene i avdelingen?

- forventninger om hjelp hos barnet

### **Daglige rutiner**

- åpent spørsmål om barnets opplevelse av hverdagen på P1
- Opplevelse av : trygghet, ivaretagelse, gitt oppmerksomhet, å bli inkludert, medbestemmelse med utgangspunkt i avdelingens struktur.
- etablering relasjon til barn - miljøterapeut
- opplevd endring i kontakten med miljøterapeutene ila innleggelsen

### **Grenser**

- åpent spørsmål om barnets opplevelse av miljøterapeutenes grensesetting av barnet

- ønsker barnet flere/færre grenser? I hvilke situasjoner med utgangspunkt i avdelingens struktur?
- Barnets opplevelse av det å bli satt grenser for (begynnelse – slutt av oppholdet, opplever barnet noen forskjell?)
- Barnets opplevelse av miljøterapeutene i grensesettingssituasjoner

## **Relasjon**

- åpent spørsmål om barnets opplevde relasjon til miljøterapeutene :
  - trygghet, ivaretagelse, gitt oppmerksomhet
  - kunne snakke med en miljøterapeut om vanskelig ting
  - barnets opplevelse av nærhet (hvem, når og hvor?)
- opplevelsen barnet hadde av å bli inkludert i miljøet
- opplevde barnet en endring i opplevelsen av relasjonen til miljøterapeutene under innleggelsesoppholdet?

## **Tiden etter barnets opphold på P1**

- åpent spørsmål om hvordan barnet opplever dagens situasjon
  - Skolesituasjon
  - Barnets jevnalderkontakt
  - Fritidsaktiviteter
  - Behov/ikke behov for kontakt med hjelpeapparatet
  - Forhold til foreldre/foresatte
- Betydning av oppholdet på P1 ift dagens situasjon
- Varighet på oppholdet
- Kunne noe vært gjort annerledes?
- Tanker om fremtiden

## **Avslutning**

- Hvordan opplevde du intervjuet?
- Ønsker du/dere å tilføye noe?
- Ønsker du/dere å høre på opptaket av intervjuet?

## **Intervjuguide – foreldre/foresatte**

Informant nr. :

Tidspunkt for intervjuet :

Sted :

Innledende spørsmål:

### **Utgangspunkt**

3. Forklare hensikten med intervjuet.
4. Antyde hva vi er interesserte i å vite noe om.

3. Anonymitetsbeskyttelse

- ingen vil bli gjenkjent
- ingen vil få lytte til båndet.

### **Forventninger**

1. Hva tenker dere om å delta i en slik undersøkelse som dere nå har sagt ja til å være med på?
2. Etter at dere hadde fått tilbudet om plass på P1 :
  - hvilke tanker fikk dere?
  - hva slags forventninger hadde dere?
  - Hvilke følelser dukket opp?

### **Førsteintrykk**

1. Kan du/dere fortelle meg litt om dine/deres første opplevelser i møte med P1?
  - bygningen
  - menneskene
  - modellen
  - måltider
  - holdninger hos personalet
  - forventninger om hjelp
  - forhåpninger
  - Førsteintrykkets betydning ift resten av oppholdet?

## **Familieuka :**

- hva slags betydning
- etablering relasjon til miljøterapeutene
- opplevd endring i kontakten med miljøterapeutene
- trygge i foreldrerollen – opplevd endring?
- Forskjell på familieuke 1-2?

## **Besøk i avdelingen**

- trygge i foreldrerollen
- opplevelse av å bli inkludert i miljøet
- følte dere at dere kunne være ”ekte”, være dere selv i møte med miljøterapeutene?

## **Kommunikasjon**

- opplevelse av kommunikasjonen mellom foreldre og miljøterapeuter (hva var det som var bra/dårlig?)
- Hvorfor opplevde dere kommunikasjonen på denne måten?
- Samsvar mellom hva som blir sagt og hva som gjøres.

## **Relasjon**

Opplevelse av å :

- Bli ivaretatt
- Være forstått
- Få hjelp
- Endringer ift relasjonen ila oppholdet.
- Husk : start - slutt

Tilknytning :

- Kan dere si noe om hva det var som gjorde at dere ble spesielt tilknyttet de dere har nevnt?

## **Opplevelse av påvirkning**

- Muligheter for påvirkning – opplevd endring i løpet av innleggelsen?
- Konkrete eksempler (besøkskvelder, fam.uka., foreldresamtaler, ift miljøterapeutisk behandlingsprosess).
- Endringer ila oppholdet.

## **Barnet i avdelingen**

- Miljøterapeutenes ivaretagelse av barnet:
  - oppmerksomhet
  - omsorg
  - forutsigbarhet
  - trygghet
  - grenser
  - interesse
  - forståelse
  - barnets selvstendighet
  - barnets behov
  - interesse for barnet
  -
- Miljøterapeutenes tilgjengelighet.
- Bruke strukturen som utgangspunkt (faste treffpunkter/situasjoner som miljøterapeutene administrerer).

I dag :

- Hvordan opplever dere dagens situasjon?
- Skole, jevnalderkontakt, fritid,
- Behov for kontakt med hjelpeapparatet
- Forhold til eget barn i dag.
- Betydning av oppholdet på P1 ift dagens situasjon : deres tanker rundt dette..
- Hva synes dere om lengden på oppholdet?
- Kunne noe vært gjort annerledes?
- Tanker om fremtiden.

## **Avslutning**

- Ønsker du/dere å tilføye noe?
- Ønsker du/dere å høre på opptaket av intervjuet?

## **Intervjuguide ift miljøterapeutene**

Informant nr. :

Tidspunkt for intervjuet :

Sted :

---

Innledende spørsmål :

### **Utgangspunkt**

5. Forklare hensikten med intervjuet.
  6. Antyde hva vi er interesserte i å vite noe om.
- 
3. Anonymitetsbeskyttelse
    - ingen vil bli gjenkjent
    - ingen vil få lytte til båndet.

### **Forventninger**

3. Hva synes du om at avdelingen har satt i gang et slikt prosjekt?
4. Tror det har noe å si for deg som fagperson å delta i et slikt prosjekt.

### **Førsteintrykk**

2. Kan du fortelle oss litt om dine første inntrykk av barn og foreldres opplevelser når de kommer til P1?
  - det første møtet og dets betydning.
  - Hva har førsteintrykket å si, tror du, for resten av oppholdet?

### **Familieuka :**

- åpent spørsmål om inntrykkene miljøterapeuten har av foreldrenes opplevelse av relasjonsetablering i fam.uka
- miljøterapeutens inntrykk hva slags betydning familieuka har for foreldre
- miljøterapeutens inntrykk av foreldres opplevelse av endring i kontakten ila fam.uka. (Familieuke 1. vs fam.uke 2 – forskjell, evt.årsaken til forskjell)



## Besøk i avdelingen

- åpent spørsmål om foreldres besøk i avdelingen (hva slags inntrykk har du av deres opplevelse)
- inntrykk av foreldres opplevelse av trygghet i foreldrerollen – opplevd endring?
- Tror du foreldre at de blir inkludert i miljøet når de er tilstede i avdelingen?
- Endringer ilt oppholdet?

1. hvordan gis foreldre oppmerksomhet i avdelingen?

## Kommunikasjon

- Miljøterapeutenes tanker om hvordan foreldre opplever kommunikasjonen mellom dem og miljøterapeuter (hva er det som er bra/dårlig?).
  - Opplevelsen av å bli forstått
  - Tydelighet
  - Samsvar mellom hva som blir sagt og hva som gjøres
  - Endringer ilt oppholdet?

## Relasjon

Miljøterapeutens tanker om foreldres opplevelse av å :

- Hvordan tror du foreldre opplever relasjonen til miljøterapeutene?
- Bli ivaretatt
- Få hjelp
- Endringer ilt oppholdet
- Tilknytningspersoner: hvorfor den/de

Tilknytning :

- Åpent spørsmål vedr. miljøterapeutens opplevelse av foreldres tilknytning til miljøterapeutene i avdelingen
- Endringer ilt oppholdet

## Opplevelse av påvirkning/brukermedvirkning

- Muligheter for påvirkning – miljøterapeutenes tanker om foreldre opplevelse av endring i løpet av innleggelsen?

- På hvilken måte tror du foreldrene opplever at de har påvirkning ift behandlingsopplegget?
    - Hvordan inkludere dem mer i behandlingsarbeidet?
  - Konkrete eksempler (besøkskvelder, fam.uka., foreldresamtaler, ift miljøterapeutisk behandlingsprosess).
    - Opplever foreldrene at de har noe slags makt i denne sammenhengen? Hvorfor/hvorfor ikke?
    - Endringer ilt oppholdet?
- 

## Barnet i avdelingen

Innledning: det finnes en struktur i avdelingen som forvaltes av miljøterapeutene og barna som er inne i avdelingen. Hvordan tror du at barna føler seg ivaretatt innenfor denne strukturen. Jeg tenker her på de faste tingene som for eksempel vekking, måltider osv..

- Familieuka: generelt om barnets opplevelser i familieuka
- Hvordan tror du barnet opplever besøk av foreldrene i avdelingen?
- Tror du foreldrenes relasjon til miljøterapeutene har noe å si for barnas relasjon til miljøterapeutene?
- Miljøterapeutenes inntrykk av foreldre og barns opplevelse av miljøterapeutenes ivaretagelse av barnet:
  - oppmerksomhet
  - omsorg
  - forutsigbarhet
  - trygghet
  - grenser
  - interesse
  - forståelse
  - barnets selvstendighet
  - barnets behov
  - interesse for barnet
- Tilknytning : hvem? Hva tenker du rundt dette?

## Brukermedvirkning ift barna :

- hvilke tanker gjør du deg rundt dette?
- spm : synes du barna er delaktige i avgjørelser som angår dem. (Tenk nivå ex., bestemme aktivitet for kvelden – mer overordnede behandlingsspørsmål).

## Relasjon :

- Tror du at barna opplever at/om de kan snakke om vanskelige ting med miljøterapeutene?

- Hvordan opplever du at barna deler sine tanker og følelser med miljøterapeutene.
- Hvilke tanker gjør du deg rundt relasjonen mellom barna på P1 og miljøterapeutene som jobber der? Hvordan tenker du relasjoner etableres mellom barna og miljøterapeuter i avdelingen?
- Hvilke faktorer tenker du er de viktigste for å bygge en god relasjon med barna?
- Tror du relasjonen spiller noen rolle ift den miljøterapeutiske behandlingen og endringsarbeidet? (Hos miljøterapeutene/barnet).
- Hvilken rolle spiller den (god/dårlig relasjon). Både under oppholdet og etter oppholdet.
- Hvilke tanker gjør du deg rundt strukturen ift relasjonsbyggingen i avdelingen?
- Tror du det at barna er her på døgn har noe å si for relasjonsetableringen? På hvilken måte?
- Tid : hva tenker du om tid ift relasjonsbygging.
- Miljøterapeutenes tanker om barns opplevelser av miljøterapeutenes tilgjengelighet.
- Eksemplifisere ved hjelp av strukturen. Når tror du barna opplever at miljøterapeutene er mest/minst tilgjengelige?
- Bruke strukturen som utgangspunkt (faste treffpunkter/situasjoner som miljøterapeutene administrerer).
- Opplever du noen endring hos barnet/foreldre/miljøterapeuter?
- Hva tror du skaper endring?
- Nytteverdien av et opphold på P1?

## **Avslutning**

- Hvordan opplevde du intervjuet?
- Ønsker du/dere å tilføye noe?
- Ønsker du/dere å høre på opptaket av intervjuet?